

KISKUNHALAS
VÁROSFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA
ÉS RENDEZÉSI TERVE
*** 2000 ***

TELEPÜLÉSSZERKEZETI TERV LEÍRÁSA

* * *

Készült:
Kiskunhalas Városi Önkormányzat
megbízásából az
Új-Lépték Tervező Iroda
Szeged, Arany János u. 7. szám alatti műtermében
(Munkaszám: 12-1999)

Tervezőcsoport tagjai

Felelős tervező:
Balogh Tünde építészmérnök (Cs.M-i Építész Kamara 06-0006)

Természetvédelem, tájrendezés:
Dr. Mayer Antalné táj- és kertépítészmérnök (BKM-i Építész Kamara 03-0078)

Gazdaság, demográfia, foglalkoztatás:
Gaborjákné Dr. Vydareny Klára településfejlesztési szakközgazdász

Településtörténet, építészet:
Pap Ádám építészmérnök (Cs.M-i Építész Kamara 06-0094)

Közműellátás, környezetvédelem:
Vargáné Patkós Margit vízépítő mérnök (Cs.M-i Mérnökkamara 06/0006)

Gázellátás:
Bodor Dezső építőmérnök (Cs.M-i Mérnökkamara 06/0118)

Műemlékvédelem, helyi értékvédelem:
RÓNÁK Építési és Településtervező Bt. (Kecskemét)

Közlekedés:
Csapó László építőmérnök (Cs.M-i Mérnökkamara 06/0199)

Zöldfelületek a belterületen és a volt zártkertekben:
Rácz Mária táj- és kertépítészmérnök (Cs.M-i Építész K. 06-0102)

Tájtörténeti kutatás:
Nagy Ágnes kert- és tájépítészmérnök (Kecskemét)

Villamosenergia-ellátás és távközlés:
Somogyi János villamosmérnök (Cs.M-i Mérnökkamara 06/0467)

Geodéziai munkák:
Budapesti Geodéziai Rt. Szegedi Osztálya (Szeged, Tímár utca 5-7.)

* * *

TARTALOM

Településszerkezeti terv leírása

	Előzmények	3. oldal
1.	A város múltja, fejlődése, térségi kapcsolatai, szerepköre	4. oldal
2.	Táj- és természetvédelem	11. oldal
3.	Igazgatási terület szerkezete, felhasználása	19. oldal
4.	Halas népessége, ellátása, lakáshelyzete	25. oldal
5.	Belterület szerkezete, felhasználása	32. oldal
6.	Közlekedési hálózatok, keresztmetszetek	43. oldal
7.	Közműellátás	48. oldal
8.	Környezetvédelem	59. oldal
9.	Művi értékvédelem	73. oldal

Tervlapok

T-1	Településszerkezeti terv – igazgatási terület (Határozati előterjesztésre kerül)	M=1:20000
T-2	Településszerkezeti terv – belterület és volt zártkertek (Határozati előterjesztésre kerül)	M=1: 5000
T-3	Tájrendezési és környezetalakítási javaslat (Alátámasztó munkarész)	M=1:40000
T-4	Belterület és volt zártkertek zöldfelület-alakítási javaslata (Alátámasztó munkarész)	M=1:10000
T-5	Belterület és volt zártkertek gázellátási javaslata (Alátámasztó munkarész)	M=1:10000
T-6	Belterület és volt zártkertek vízellátási javaslata (Alátámasztó munkarész)	M=1:10000
T-7	Belterület és volt zártkertek szennyvízcsatorna-hálózati javaslata (Alátámasztó munkarész)	M=1:10000
T-8	Belterület és volt zártkertek csapadékvíz-elvezetési javaslata (Alátámasztó munkarész)	M=1:10000
T-9	Belterület és volt zártkertek villamosenergia-ellátási javaslata (Alátámasztó munkarész)	M=1:10000

Mellékletek

1. Régészeti lelőhelyek listája (Thorma János Múzeum adatközlése)
2. Lakossági kérdőívek kiértékelése
3. Intézmény-rendszer térkép- és adatsora
4. Főbb úthálózati elemek javasolt minta-keresztshelvényei
5. Helyi védettségű épületek listája
6. Mezőgazdasági majorok részletes térképe és leírása

Szeged, 2001. január hó

ELŐZMÉNYEK

Kiskunhalas városa az elmúlt évtizedekben tudatosan törekedett a tervszerű fejlődésre. Általános rendezési terv készült 1960-ban, majd '70-ben. „Városépítési koncepció”-n alapuló tervezés zajlott 1982-ben, amikor a Kiskunhalas vonzásába tartozó település-csoporttal is foglalkoztak a tervezők. A sokrétű anyag igen jó áttekintést nyújtott a vizsgálat alá vont települések adottságairól, egymás közti viszonyairól, és szilárd alapokat adott a további tervezéshez. (Városépítési Tudományos és Tervező Intézet, Törzsszám: 4263/79.)

Kiseb rendezési tervek után (Kertváros, Tabán, Sóstói lakóterület) 1992-ben a korábbi ÁRT-t is módosította a város. (VÁTI-TÉT, Törzsszám: 9903/91.) A terítékre került kérdések részletesebb tervekben is kidolgozást nyertek a következő két évben (külterület-szabályozás, helyi építészeti értékvédelem rendelete, Szegedi út, É-i és D-i városkapu részletes tervei). Tanulmánytervek is készültek (Széchenyi utca építészeti arculatterve, Református temető környékének rendezését előkészítő vizsgálatok).

Újabb városrendezési igényeket gyűjtött csokorba az 1994-es ÁRT-módosítás, amely több, mint húsz helyszínt érintett.

A város mindig változásban van, mint ahogyan a benne élő emberek, intézményeik, lakhelyük, gazdálkodásuk, egész környezetük. Ugyancsak mozgásban vannak a jogszabályok, melyek a viszonyrendszereket szabályozzák. A településrendezést különösen érintette a helyi önkormányzatokról (1990), a földrendezésről (1993) a bányászatról (1993), termőföldről (1994), a vízgazdálkodásról (1995), a természet védelméről (1996), az erdőről és védelméről (1996), a műemlékvédelemről (1997), valamint az épített környezet alakításáról és védelméről (1997) szóló törvény és módosításai.

Nyilvánvaló, hogy a tervezés folyamata sem állhat meg, ha az új kihívásoknak és a mindennapi élet változó követelményeinek a város meg akar felelni. Ezért határozta el Kiskunhalas, hogy csaknem 20 év után megújítja városfejlesztési koncepcióját és a koncepcióra támaszkodva új építési szabályzatot alkot. A munka 1999. májusában indult és várhatóan 2001. márciusában ér véget.

A rugalmas településrendezés elvét követve azután rendszeres, akár évenkénti karbantartás következhet, a finom változtatási igények lekövetésére. Kiepülhet a térinformatikai rendszer, amelynek alapját a rendezési tervvel együtt elkészülő digitális alaptérkép képezi.

A városfejlesztési koncepciót a város képviselőtestülete 2000. január 31-én elfogadta. A jelen dokumentációban közreadott településszerkezeti terv az abban foglaltakon alapul.

A jogszabályokban előírt véleményezési folyamat a szabályozási munkarészek elkészülte után, 2000. nyarán indult el. Az érdekelt szervek és a lakosság a kötelezően előírt véleményezési fórumokon túl is lehetőséget kaptak a tervek megismerésére és azok alakítására.

A képviselőtestület 2000. december 18-i, közmeghallgatással bővített ülésén részletesen tárgyalta a tervet és a véleményezési eljárás során nyitva maradt kérdéseket. Jelen dokumentáció összhangban van a testület kialakított állásfoglalásával.

A településszerkezeti terv leírásában az előkészítő vizsgálatok összefoglalása is szerepel, a határozati jóváhagyást igénylő javaslatokat **vastagított betűforma** emeli ki és sorszámozás teszi azonosíthatóvá.

1. A VÁROS MÚLTJA, FEJLŐDÉSE, TÉRSÉGI KAPCSOLATAI ÉS SZEREPKÖRE

A város kialakulása

Kiskunhalas vidékének települési lehetőségeit kihasználva már a történelem előtti korok embere is megtelepedett a város környékén. A népvándorlás korának egymást váltó etnikumai után a honfoglaló magyarok a Kárpát-medence megszállásának második hullámában érkezhettek. A homokos gyér növényzetű terület kevésbé felelt meg félnomád életmódjuknak, de jelenlétüket igazolja egyebek mellett a közeli Harkakötöny nevének „harka” előtagja, amely a magyar törzsszövetség egyik bírói jogkörrel felruházott vezetőjének emlékét őrizte meg. A honfoglalók régészeti hagyatékát tárták fel Balotaszálláson is.

A vidék akkoriban rendkívül gazdag volt időszakos és állandó vízfolyásokban, melyeket a Duna, Tisza vízrendszeréhez tartozó kisebb-nagyobb erek, folyócskák kiöntései tápláltak. A legjelentősebb állandó víz a Halas-tó volt, amelyet a Dong-ér táplált és Csanytelek magasságában összeköttetése volt a Tiszával. A vízrajzi hálózatot gazdagították ezen felül a homokbuckák közötti lefolyástalan területeken létrejött szikes tavak is. Az első települések a partosabb helyeken, szárazulatokon, szigeteken jöttek létre, és egymástól vízállásos területek, tavak határolták el őket.

A középkori Halas az alföldi városok jellegzetes, tagolt vízrajzi viszonyok közé települt típusába tartozott. A környék vízállásos területeinek lecsapolását megelőzően Kiskunhalas egy fajta vízáros képét mutatta. Három oldalról a Halas-tó vízával körbevett félszigeten települt meg és a városba a víz felől csak cölöphidakon és töltéseken át lehetett bejutni. A vízrajzi környezet többszörösen is meghatározó volt a város fejlődése szempontjából: védelmet nyújtott háborús időkben, a lakosság egy jelentős hányadának megélhetését biztosította közvetlenül is (halászat, pákászat), és bekapcsolta a várost a Duna-Tisza-Maros vízrendszerébe, amely akkoriban Magyarország legfontosabb vízi útvonala volt. Az ország középkori vízrajzát rekonstruáló tanulmányok bizonyossága szerint a kisebb ereken a Tiszáig lehetett hajózni sekély merülésű dereglyéken és bárkákon. Nem lehet eléggé hangsúlyozni a víz jelentőségét sem a nomád, sem a későbbi rideg állattartás vonatkozásában, hiszen itatóhelyek nélkül nem virágozhatott volna fel a híres állatkereskedelem.

A városalakító tényezők közül kiemelkedő volt, hogy Halas fontos utak közelében feküdt. Dél-Magyarország legfontosabb kereskedelmi és hadi útvonala a Szegedet Dunaszekcsővel összekötő ún. „Kálizút” - a jelenlegi 55-ös főút - nem messzire délre haladt. Ennél is fontosabb volt azonban, hogy a Tatárjárás után véglegesen az országba telepedő kunok egyik vezető nemzetsége a *Csertán-nem* választotta szállásául. Ezáltal válhatott a kunok hét széke közül az egyik közigazgatási központjává, majd uradalmi székhellyé. A nagyobb városok nélküli térségben, eltérő jellegű tájegységek (homokvidék és Dunamente) határán fekvő település számára sok klasszikus városalakító tényező adva volt a fejlődéshez (vízi-, szárazföldi utak, földesúri központ, stb.). Ennek megfelelően fokozatosan vált Pest-Pilis-Solt megye déli részének egyik központjává.

A kipcak-török nyelv egyik dialektusát beszélő Belső-ázsiai eredetű kunok (nyelvük - a köztudattal ellentétben - nem azonos, de nem is rokona a szintén Belső-ázsiai származású jászok iráni nyelvének, közeli rokona ellenben a besenyők egykori és Törökország lakóinak mai nyelvével) a mongolok támadásának hatására kérték bebocsátásukat az országba IV. Béla királytól a Tatárjárás előestjén.

A letelepedett magyar és a félnomád kun társadalom életmódjának antagonisztikus ellentéte azonban hamar kiütközött és a súrlódások hatására a kunok fosztogatva Havasalföldre vonultak jelentős könnyűlovas haderőtől fosztva meg a magyar királyt a sorsdöntő összecsapás előtt. A történelemből okulva IV. Béla a mongolok elvonultával ismét behívta a kunokat és jászokat a harcoktól leginkább pusztított részekre telepítve őket.

A Duna-Tisza közén nomadizáló kunokat néhány évtized alatt elérte a Nagyalföldre betelepült korábbi nomád népek - szkíták, szarmaták, jazigok, avarok és a honfoglaló magyarok közös sorsa. Bebizonyosodott, hogy az ország területe hosszú távon alkalmatlan korábbi életformájuk fenntartására. A kun társadalom azon rétege,

amely az új helyzet elfogadására képtelennek mutatkozott 1280-ban - immár másodszor - dűlva, fosztogatva Havas-alföldre, a nagy eurázsiai sztyeppe legnyugatibb nyúlványára vonult vissza és az ottani népességbe olvadt. A kényes életformaváltás a kunok feudalizációjával, a szabadok lesüllyedésével és a törzsi arisztokráciának a feudális nemesi rétegbe olvadásával járt együtt. A XIV. századra a kunok asszimilációja jelentősen előrehaladt és lassan a kun könnyűlovasság is elmaradt a magyar király seregéből. A kunok azonban - nem utolsó sorban kollektív nemesi szabadságjogaik hatására - még sokáig megőrizték etnikai különbözőségük tudatát.

Fejlődés zökkenőkkel

A környék többi kun szállása közül kiemelkedő Halas fejlődése a XV. század elejére érte el a mezővárosi szintet, legalább is Zsigmond király 1404-ben mint mezővárost veszi el a kun kapitányoktól, de meghagyta a kun szék közigazgatási központjának. Ezzel egy nagyobb birtoktest feudális központjává is vált és – közelebről ismeretlen helyen, talán a mai Bástya utca közelében – feltehetően felépült egy megerősített udvarház, várkastély is.

A város katolikus temploma minden valószínűség szerint már a megelőző évszázadban felépült, a településszerkezet jellegéből kikövetkeztethetően nagyjából a mai katolikus templom - esetleg a református egyház - környékén (bár a mai katolikus templom építésével egyidős Mária Terézia korabeli adat szerint a katolikusok templomuk felépítéséhez Tary István aklának telkét vették meg és ez az ellen szól, de nem kizáró jelleggel, hogy itt korábban templom állt volna). Az, hogy Zsigmond 1408-ban itt tartózkodik és innen keltezi oklevelét Halas jelentőségét és gazdasági erejét mutatja, hiszen a királynak és kíséretének elszállásolása és ellátása nem kis terhet róhatott a városra. Más részről feltételezi, hogy ekkoriban már néhány szilárdabb épület is állhatott a településen.

Albert király 1439-ben Hunyadi Jánosnak ajándékozza a várost, aki szabadkai uradalmát a halasival egyesíti. Hunyadi János birtokossága valószínűleg újabb fejlődési lehetőséget jelentett a környéknek, tekintve, hogy a kormányzó a maga korában korszerű gazdálkodást folytathatott. Mátyás királlyá választása további előnyöket jelentett mert a mezőváros a királyi birtokok közé emelkedett.

A török hódoltság kora a település és városszerkezetben alapvető, máig kiható változásokat hozott. A környék kisebb falvainak, mezővárosainak pusztulásával megkezdődött a nagy határú Halas kialakulása. E folyamat majd a XIX. század második felében, a tanyarendszer kifejlődésével éri el csúcspontját. A kihalt falvak, puszták határát fokozatosan Halas veszi birtokába, és valószínűleg a lakosság egy jelentős része is beköltözik a városba. Hogy a végzetes pusztulás elkerülte, viszonylag védett fekvésének és szultáni birtok voltának is köszönhető volt, így megmenekült az állandóan cserélődő szpáhi birtokosok kizsákmányolásától. Legnagyobb mérvű pusztulása a Tizenöt éves Háború idején valószínűsíthető, amikor, ha rövidebb időre is lakatlanná vált a város. Minden esetre a török uralom végét néhány száz (305) fős lakossággal, de a környék települései közül egyedül lakottan éri meg.

A Rákóczi szabadságharc idején a város a kurucok oldalára állt, ezért a császári hadak állandó sarcolásának, pusztításának volt kitéve. A bizonytalan háborús idők a növénytermesztésnek nem kedveztek, újra a nagyállattartás vált dominánssá a gazdaságban. A rideg pásztorok pusztai szállásai a tanyák tipológiai előzményeinek tekinthetők, annak ellenére, hogy létrejöttükben egész más tényezők játszottak szerepet. 1702-ben az addig bizonyos fokú kollektív szabadságot élvező város a Német Lovagrend, majd a pesti Invalidusok birtokába került. A földesúri függőség alól csak az 1745-ös redempció során szabadult fel.

A redempció a megváltásban anyagilag részt vevő redemptusokra, illetve irredemptusokra osztotta a város társadalmát, akiket eltérő jogok illették meg.

Fontos változás volt a katolikusok beköltözése az addig tisztán református felekezetű városba az 1700-as évek közepe táján. Az őslakosok és a betelepülők által lakott városrészek eltérő szerkezete máig megmutatkozik a halmazos jellegű településrészek utcahálózatában.

A II. József uralkodása alatt 1783-ban készült I. katonai felmérés halasi szelvénye már mai állapotában mutatja meg a város jelenlegi központját, amely a mai belterületnek mintegy a negyedét tette ki. A lakott területen elhelyezkedő nagyszámú szárazmalom a település agrárjellegű, falusias képét vetíti elénk. A Tabán félszigetként nyúlik a Harangos tó vízébe és a belterület zárványaként is találunk vízállásos területeket, melyek csak a XIX. század végére tűnnek majd el. A tó partjára vezető utcák, közők nagy száma a víznek a település életében játszott fontos szerepére utal. Az újabb betelepülések és a népesség számának növekedése miatt (1785-ben kb. 5500 fő, míg 1847-ben 10000 fő) a XIX. század első felében jelölték ki az Alsóváros és a Felsőváros szabályos, mérnökileg kitűzött utcahálózatát, amely élesen elüt az eredeti településmag szabálytalan, halmazos szerkezetétől.

Katonai térkép 1864-ből

A fejlődés a XIX. század közepéig jórészt mennyiségi volt, a város arculatán alapvető változásokat nem okozott, mindössze területének és a lakosság számának növekedéséről beszélhetünk.

Kivételként néhány nagyobb középület felépítését említhetjük (Városháza, Kvártélyház, Katolikus templom, stb.), a településkép azonban továbbra is jellemzően falusias maradt. A földfalazatú földszintes parasztházak közül néhány kismemesi kúria emelkedett ki (Végh-, Babó-kúria, paplak, stb.).

Új dimenziók a dualizmus korának gazdasági fellendülésével nyíltak. Ekkorra tehető a város társadalmi képét 1945-ig meghatározó paraszt-polgári, civis réteg végső kialakulása. A tőkés polgárság és civistársadalom néhány évtized lefolyása alatt súlyának megfelelően formálta át Kiskunhalas városképét. Az 1867-től az első világháborúig tartó időszak építkezései a mai napig a markánsan kirajzolódó réteget adják az épületállománynak.

A város társadalmi szerkezete a XIX. század végére erősen differenciálódott és ez rávetült a város szerkezetére is. A központtól a szélek felé koncentrikus gyűrűkben helyezkedtek el az egyes csoportok, természetesen vagyoni helyzetüknek megfelelően. A Városközpont emeletes bérpalotáiban a polgári, nagypolgári réteg, a központhoz csatlakozó mezővárosi jellegű, civisházakban a paraszt-polgári réteg élt, míg a külső övezetek falusias utcáiban az agrárproletárság zömében fésűs beépítésű parasztházait találjuk. Ez a hármas tagozódás – csekély kiterjedésű városias központ, azt övező földszintes, mezővárosi jellegű, kijjebb falusias településrészek – jellegzetesen magyar városfejlődési út (hasonló pl. Kecskemét, Debrecen is).

A tanyarendszer kialakulása szintén erre az időszakra tehető. Okai: a szántóföldi művelés arányának drasztikus növekedése a legeltetéssel szemben (gabonakonjunktúra, vasúti szállítás lehetősége), ritka település-hálózat, nagy határú mezőváros, földosztás, tagosítások. A folyamat az 1850-es jobbágy-felszabadítás után figyelhető meg először, de virágkora a XIX.-XX. század fordulója volt. A nagygazdák jelentős része városi házzal és tanyával is rendelkezett, a szegényebb tanyasiak számára a városi ház általában nem adatott meg.

A Kiegyezés után öntudatra ébredt mezővárosi polgárság reprezentációs igénye hozta létre a máig meghatározó közösségi épületek egész sorát (Városháza, Gimnázium, Szálloda, iskolák, stb.), amelyek az eklektikus-historizáló és szecessziós stílus alkotásai. A XX. század közepére elnyerte formáját a Hősök tere, hiszen a múlt század végén nem volt a városnak méretéhez és jelentőségéhez méltó főtere. A tér környékén sűrűsödnek Halas legjelentősebb eklektikus-szecessziós épületei. A város léptékét meghaladó méreteikkel furcsa feszültséget teremtenek a szomszédságukban álló földszintes civisházakkal. Az 1914-ben megszakadó fejlődés torzónak maradt emlékei, melyek a téren városias miliőt teremtenek.

A vasúti közlekedés megindulása serkentőleg hatott az ipari és a mezőgazdasági termelésre egyaránt. A nagyobb üzemek a Nagyállomás környékére a sínek közelébe települtek.

Az 1945 utáni korszak fontos változása volt az 53-as út nyomvonalának kivezetése a városközpontból. Ez a forgalomtechnikailag feltétlen indokolt beavatkozás megszakította a belterület főútvonalának és Kiskunhalas központjának logikus és természetes kapcsolatát és furcsa excentricitást okozott a város szerkezetében. A központtól keletre eső teleszerű tömbtelkes beépítés durva és jövátelhetetlen beavatkozás volt az elődök által ránk hagyott építészeti örökségbe. A nagyüzemi technológiával épült házak nem vették, nem vehették figyelembe a város eredendően más léptékét, egyediségét. A lakótelepi házak látványa az, amely ma először tűnik fel az érkezőknek és árnyékukból csak később bújnak elő a barokk templomtornyok a városháza eklektikus tornya és a szecessziós kupolák.

1.1. A települési múltat felelevenítő emlékek őrzése és ápolása érdekében a város terveiben számon kell tartani a régészeti lelőhelyeket (listát ld. 1. sz. mellékletben), s az érintett ingatlanok építési ügyeibe a Megyei Múzeumok Igazgatóságát be kell vonni. A legjelentősebb lelőhelyekre (listában kiemelten szerepel) önkormányzati elővásárlási jogot kell bejegyeztetni, s törekedni kell megvásárlásukra, hiteles bemutatásukra.

1.2. A város nyilvántartási térképein szerepeltetni kell a tájrészletek, dűlők, építmények történeti, vagy néphasználatban átörökített elnevezéseit.

Térségi viszonylatok

Az ország településhálózatában Kiskunhalas határmenti kistérségi központ szerepkört tölt be. A határon túli helyzet, a magyar-jugoszláv kapcsolatok alakulása jelentős mértékben befolyásolja e szerepkör tartalmát. Országos és nemzetközi jelentőségű a városon áthaladó Budapest – Kelebia (– Athén) vasútvonal (E 85), amely az Országos Területrendezési Terv egyeztetési anyaga szerint kétvágányúsítandó, sebessége 160-200 km/h értékre növelendő, állomásai korszerűsítendő.

A már formálódó Duna – Maros – Tisza Eurorégióon belül a Vajdasággal való együttműködés egyik kibontakozási iránya az 53-as út menti növekedési tengely. Az egyeztetési anyag a főút mentén négy települési elkerülőszakaszt irányoz elő, köztük van a halasi is. Komoly esélye van az S9 illetve M9 (gyorsforgalmi vagy autópálya jellegű) nyomvonal megvalósulásának, amely a vidék Magyarországáa által régóta igényelt harántirányú kapcsolatrendszerbe Halast is bevonná.

A város fejlesztési koncepciójában prioritásként szereplő általános és speciális (határmenti, logisztikai) gazdaságfejlesztést az említett országos térszerkezeti elemek megvalósítása nagyban előmozdítaná.

1.3. A várost É-D-i irányban átszelő országos szerkezeti vonalak (közút és vasút) fejlesztése a szükséges terület biztosításával (önkormányzati elővásárlási jog bejegyzése, alkalmazása) és a szabályozás eszközeivel (építés korlátozása) segítő elő.

Bács-Kiskun Megye Területrendezési Terve – amely az országban e tervtípusban elsőként került jóváhagyásra – Kiskunhalast Bajával együtt a megye két „dinamikus városi központja” közé sorolja be (ábrát ld. következő oldalon).

Vonzása alapvetően a statisztikai kistérségre terjed ki, amely 8 környékbeli, jellemzően DK-i irányban csatlakozó települést foglal magába: Pirtót, Harkakötönyt, Kunfehértót, Zsanát, Balotaszállást, Kisszállást, Tompát és Kelebiát. Együttes lakosságuk több, mint 17 ezer fő, Kiskunhalassal együtt kb. 47 ezer fő. Ezek a települések alkotják a „Kötöny vezér” önkormányzati társulást is. A kiskőrösi kistérséghez tartozik ugyan, de Kiskunhalassal szomszédosan elhelyezkedése miatt a városhoz kötődik Imrehegy és Tázlár is, további 2700 lakossal. A népességi folyamatok irányának értékelése alapján megállapítható, hogy Kiskunhalas térségét sem kerülte el a születésszám csökkenésének jelensége: a vonzáskörzetben élők száma 1990 óta 1,5 %-kal csökkent.

Kiskunhalas és térsége lakónépessége 1998. év végén

	1990	1998
Kiskunhalas	29856	29512
Balotaszállás	1727	1659
Harkakötöny	1002	1659
Kelebia	2827	2921
Kisszállás	3041	2817
Kunfehértó	2378	2392
Pirtó	1017	1006
Tompa	4658	4540
Zsana	905	840
<i>Kistérség összesen</i>	<i>47411</i>	<i>46678</i>
Imrehegy	836	831
Tázlár	1832	1852
<i>Kibővített vonzáskörzet összesen</i>	<i>50079</i>	<i>49361</i>

Kiskunhalas helyzete, ellátottsága, adatai és mutatói alapján valószínűsíthető, hogy a jövőben tovább *erősítheti központi szerepét*. A környező falvak egyre inkább rá lesznek szorulva a város szolgáltatásaira, amit a fejlődő Halas képes is lesz nyújtani.

- 1.4. A város középfokú intézményei a kistérség falvainak igényeit is szolgálják, ezért ezek elhelyezése, méretezése során a város lakosságán felül további 15-17 ezer fő népességet kell figyelembe venni. Ez részben igaz az alapellátásra is, különösen a gyógyszertári és az időskorúak szociális ellátására valamint a felsőtagozatos általános iskolai oktatásra.**
- 1.5. A rendezési terv a településszerkezet elemeinek – közutak, kerékpárutak, vonalas közművek – városhatáron túli kapcsolódásait tartsa szem előtt, s számoljon a területhasználat igazgatási területen túlnyúló hatásaival.**
- 1.6. Kiskunhalas az országhatár felé elnyúló kistérségi terület súlypontjától É-ra fekszik, ezért fokozottan kell törekedni az együttműködés D-i irányú kiterjesztésére.**

Kiskunhalasi kistérség kiterjedése
(Bács-Kiskun Megye Kartográfiai térképén M=1:150000)

2. TÁJ- ÉS TERMÉSZETVÉDELEM

TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK

DOMBORZAT, TÁJ

A város a *Duna-Tisza közti hátság* D-i részén, a kiskunsági tájegység déli határán fekszik. Területe a Duna és a Tisza felé is lejt.

A táj alapvetően *síkvidéki*, csak alig érzékelhető dombok törik meg az Alföldre jellemző egysíkúságot. Magassága a 137,0 (Alsó-Öreg szőlők egyes pontjai) és 124 m tszf. (K-i határrész) között változik. A belterület 132 - 125 m Balti szint feletti magasságú.

Korábban futóhomok buckák, mocsár és szikes tavak váltakoztak a területen, ma erdőkkel és más növénykultúrával megkötött mezőgazdasági terület jellemzi.

A fellelhető maradványok ma már védett természeti értékek.

A táj arculatát három *tájtípus* határozza meg:

1. Félig kötött buckás homokvidék – nagyrészt telepített erdőkkel és homokpuszta-rét maradványokkal
2. Csernozjomos homoksíkság – kertészeti és szántóföldi hasznosítással
3. Buckaközi medencék és csatornák közötti mélyterületek – lápos rétekkel, szikes legelőkkel

ÉGHAJLAT

A város éghajlati viszonyaiban az Alföldre jellemző sajátosságok nyilvánulnak meg. Területe a meleg és mérsékelt meleg körzetbe tartozik. A viszonylag egysíkú geográfiai tagoltság nem teszi lehetővé a mezo- és mikroklimák létrejöttét. Általánosan elmondható, hogy a meleg nyár és a *szélsőségekre hajlamos klíma* jellemzi. A homoktalaj csekély hőtároló képessége miatt a hőmérséklet napi és évi ingadozása fokozottan jelentkezik.

A legcsapadékosabb hónap (sokévi átlag alapján) a június. Legmelegebb a július, leghidegebb a január. A hóborítás vastagsága 30 cm alatti és tartóssága nem éri el a 30 napot. Szélirány: Ény és É-i, a legnagyobb gyakorisággal.

ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYVILÁG

A térség döntő része intenzív mező- és erdőgazdálkodási terület, és csak mozaikszerűen helyezkednek el közöttük, de összességükben jelentős nagyságú felületeket képeznek a gazdag élővilágú természeti és természetközeli területek (országos-, helyi természetvédelmi területek, „ex lege” és természeti területek.)

A *száraz homoki területek* jelentős részét mesterséges erdőszítések, vagy szőlő- és gyümölcsstelepítések borítják. Növényviláguk természetes elemekben nagyon szegény, sok esetben teljesen hiányzik, csak gyomjellegű fajok fordulnak elő. Az állatvilágot is általában a tömegfajok jellemzik: erdő- és mezőgazdasági rovarkártevők, amelyek táplálékbázisát képezik az énekes madárfajoknak (cinegefélék). A madárfajok közül a szőlő-gyümölcssevők is rendszeresen előfordulnak (mezei- és háziveréb, seregély). A védett ragadozó madarak (egerészölyv, héja, karvaly) előfordulása egyre ritkább. A kisméretűek közül a magevő pocokfélék előfordulása gyakoribb. A ragadozó emlősfajok közül a róka és egyre többször borz előfordulása számottevő. A vadászható vadfajok közül a fácán és a mezei nyúl, néhol az üregi nyúl is előfordul, csakúgy, mint a nagyvadak közül az őz, esetenként egyre gyakrabban a gímszarvas és a vaddisznó.

Összefüggő erdőség a kéleshalmi oldalon (száraz homoki terület)

A legerősebben tagolt felszínű extrém adottságú *homokbuckás területek* kimaradtak az erdősítési programból, így itt található a botanikai szempontból legértékesebb természeti területek. Az előforduló élőhelyek a *nyílt homokpusztai gyep*, a *zárt szárazgyep* és a mozaikos megjelenésű *galagonyás nyárasok*, itt elvéve a *borókás nyárasok* jellel. Ez az élőhelysor egyben a homokbuckák benövényesedési folyamata is, amelynek minden fázisa nagyszerűen tanulmányozható e területen.

Különösen az évelő homokpusztai gyep nagyon sok védett és bennszülött (hazai kialakulású) növényfaj otthona (árvalányhaj, bárány-pirosító, naprózsa, kései szegfű, pusztai kutyatej).

A változatos fauna gazdag rovarvilágot tart el, melyben számos védett és szintén bennszülött faj található. A mozaikos szürkenyár foltok számos odúlakó madárfajnak adnak fészkelési lehetőséget, melyek közül kiemelésre érdemes a színpompás, fokozottan védett szalakóta (*ld. mellékelt képen*). Az emlősök közül előfordulnak az odúlakó denevérek, a már említett üregi nyúl és borz is.

A térség homoki területein kívüli másik jellegzetes adottságú felületét az *időszakos, vagy állandó vízállásos mélyfekvésű területek* alkotják, mint pl. a Harangos tó területe:

A mélyfekvésű területek elsősorban a belvízlevezető csatornákat kísérik, és nagyrészt rét-, legelő-, kaszálóterületek. Előfordulnak *nyílt vízfelületek, hínarasok, nádasok és zombékosok*. A szárazodási folyamat további állomásai az üde vagy kiszáradó *láprétek*, s a kisebb felületű *szikes rétek*. A vízhez kötődő növényvilágban is vannak védett fajok (repce, mocsári kosbor), ezek fajszáma azonban kisebb, mint a homoki élőhelyeken.

A fauna rovarvilága is fajban általában szegényebb, de egyedszámban gazdagabb. A védett kétéltűek, hüllők szép számmal fordulnak elő (gőtefélék, unka- és békafajok, mocsári teknős, vízisikló). A terület fontos táplálékbázisa a jelentős számban védett vízi- és gázlómadarak (récék, vöcsökök, kócsagok, gémek). Az emlősök közül fontos megemlíteni a fokozottan védett halevő vidrát és a vadászható alkalmi „vendég” vaddisznót.

TÁJALAKÍTÁS TÖRTÉNETE

A középkorban erdő-borította területek, buckás tájrészletek és mocsaras-lápos völgyek tagolták a tájat. Az első katonai térkép készítésének idején, a 18. század végén a homokbuckák már kopárak voltak, az erdők eltűntek a török időkben. A belterülethez a Ny-i oldalon már akkoriban is nagy kiterjedésű szőlő csatlakozott.

Mária Terézia országos rendelete alapján aztán megindult a homokbuckák beerdősítése, s a korábbi gyepek egy részén már szántóföldi művelés folyt. A szántókon nagy számú tanya jelent meg. *Az 1864-ben készült 2. katonai felmérés művelés szerinti feldolgozását a következő oldalon közöljük.*

A múlt század végére a táj egyre szabdaltabb lett, megtörtént a tagosítás, melynek hatására folyamatosan fogytak a megműveletlen buckaterületek. Felszámolódtak a nagy erdőterületek is, amit részben indokolt a szántók és tanyák fokozatos gyarapodása. A belterület növekedésével a szőlők is terjeszkedtek. Megépült az első vasútvonal. Jelentős volt a településen az állattartás, jelentős összefüggő gyepterületeket műveltek a külterületen.

Századunk első felében kis mértékben tovább nőtt a szántók területe. Az alföldfásítási program eredményeként erdők települtek a művelésbe nem vont buckákra. A belterület melletti hatalmas szőlőterület növekedése, a szűkülő buckafelületek, a szaporodó tanyák, a tagolt gyepfelületek mind az erőteljesen fejlődő külterületi gazdálkodás jelei ebből az időből. A háborút követő gazdálkodásváltás hatására a külterület minden része művelés alá került. A korábbi erdősítések szinte teljesen eltűntek. Megjelentek az első nagytáblás árugyümölcsös-szőlők. A laposabb buckaközökben zömében szántóföldi művelés folyt. Számos kisgazdaság tarkította a tájat. Kibővült a vasúthálózat.

Az 1970-es évek csapadékosabb időjárásának hatására kiépült a település belvízlevezető csatorna-rendszere. A nehezen művelhető egykori buckaterületeken hatalmas homoki erdőtelepítések jöttek létre. A gyepek csökkenése az állattartás visszaszorulásán túl a 80-as években beköszöntő száraz időjárásnak is betudható. Csökkent a nagyüzemileg művelt gyümölcsösök területe, ami a gazdálkodás formájában bekövetkező változások eredménye, ugyanakkor a művelt területek zömén nagyüzemi rendszerű, nagytáblás szántóföldi gazdálkodás folyt.

A tanyák száma erőteljesen lecsökkent. A belterület melletti, egykor gyalogművelésű szőlős területen zártkerti kisgazdaságok, pihenőkertek jöttek létre. A közel 220 év gazdasági, társadalmi változásainak eredményeként egy igen tagolt tulajdoni rendszerű, mégis igen monokultúrás műveléssel jellemezhető mezőgazdasági-erdőgazdálkodási tájhasználat jött létre, amelyben mind jobban eltűnőfélben van a táj eredeti karaktere.

MAI TÁJKÉP

A külterület *Ny-i része* a Rekettye-Bogárzó csatornától a kéleshalmi határig gazdag domborzatú buckavidék. Ez az erdővel csaknem teljesen lefedett terület zömmel telepített lombhullató és tűlevelű *gazdasági erdőrészekből* áll, helyenként homokpusztai gyepekkel tarkítva. Itt csak mozaikjelleggel helyezkednek el talaj- és egyéb *védelmi rendeltetésű erdőrészek*. A kéleshalmi határrészen van az országos védettséggű kéleshalmi homokbuckák részterülete.

Az *5309-es*, Kecelre vezető közút a mélyfekvésű *Rekettye-Bogárzó csatornával* közel párhuzamosan halad. A „patak” mentén nagy összefüggő gyepfelületek, ritkás erdőcsoportok vannak. A közútra mindkét oldalon, különösen a városhoz közeli és a keceli határ melletti területeken gazdálkodó tanyák és két állattartó major fűződik fel. A közúttól ÉK-re az összefüggő gazdasági erdők között viszonylag nagy talajvédő erdőtelepítések találhatóak. Az erdőterület közepén egy gyepes térség helyezkedik el.

A külterület *D-i része*, az 5412 számú, Kunfehértóra vezető közút és az 53-as főközlekedési út közötti háromszög alakú terület zömmel mélyfekvésű. Mélyvonalán húzódik a Göböljárasi csatorna természeti gyepekkel keretezve. A magasabb részeken szántóföldi növénytermesztés a jellemző művelési ág.

A *pirtói határ* tájképileg változó képet mutat. Itt sűrű tanyás terület található a Felső-Kistelek térségében. A tanyák között nagyfelületű gyepek vannak.

Az 53-as úttól Tázlár és Harkakötöny határáig terjedő *ÉK-i külterületrész* a *Dong-ér főcsatornát* keretező mélyterületig változatos domborzatú homokvidék viszonylag összefüggő gazdasági erdőterületekkel, amelyek a Felsőszállási tanyákkal és nagy összefüggő homokpusztai gyepfelületekkel tarkítottak. Itt található a Pirtó-Tázlári dombvonulat, amelyet a honvédség gyakorlótérként használ. Távlatban ezen területeket országos természetvédelmi területté kívánják nyilvánítani.

A Dongér főcsatorna természeti gyepein kívüli területek nagyrészt mezőgazdasági művelés alatt állnak. E térségben a föld mélyén van az az *olajmező*, melynek kitermelését részben az olajkutak, részben az olajfinomító üzem területe jól jelez.

Az 5402. és 5408 sz. közutak közötti terület nagyobb része gazdasági erdő, kisebb része szántóföldi művelés alatt áll, de itt *szőlő- és gyümölcsültetvények* is találhatóak.

A külterület *DK-i negyede* az *Alsószállási csatorna* térsége. Itt nagy természeti értékű gyepes, nádas, részben „ex lege”, részben természeti területek vannak, melyeket Harkakötöny és Zsana határában nagy összefüggő gazdasági erdők szegélyeznek.

HALAS ERDEI

A város területének erdősültségi aránya igen magasnak tekinthető. Az Erdészeti Szolgálat 1998-as adatai mutatják az *erdőállomány rendeltetési és gazdálkodónkénti megoszlását* hektárban (a kimutatásban kb. 500 ha más települési területen lévő erdő is szerepel):

Név	Gazdasági erdő	Különleges erdő	Egyéb erdőműv.	Nem erdőműv.	Műv. alól kivett	Összesen
Kiskunh. Erdészet	40,9	13,4	1,8	0,0	0,0	56,1
Harkak. Erdészet	918,8	33,5	29,1	12,9	3,2	997,5
Kiskunh. Önkorm.	4,0	30,1	1,4	0,0	0,0	35,5
Egyéni gazdálkodók	6614,9	688,8	454,6	0,0	0,0	7758,3
ÖSSZESEN	7578,6	765,8	486,9	12,9	3,2	8847,4

A táblázat adatai jelzik azt a döntő változást, amely a privatizáció során az egyéni gazdálkodók által művelt erdőterületek nagyságában bekövetkezett.

Fafajok szerinti területi megoszlás összesítése
(Korosztály 1-60 év, eredeti magvetés, suháng ültetés)

Kocsányos tölgy	21,9 ha
Akác	984,1 ha
Juhar, szil, kőris	4,1 ha
Nyár (vegyes)	1475,4 ha
Hárs, egyéb lomblevelű	10,2 ha
Fenyő (erdei, fekete, luc, vörös)	5224,0 ha
<i>Összesen</i>	<i>7719,7 ha</i>
Pótlás alatt + üres	624,3 ha
Egyéb részletek	503,4 ha
<hr/>	
<i>Mindösszesen</i>	<i>8847,4 ha</i>

A korábbi évtizedekben elsősorban az alacsony termőképességű talajokat telepítettek be erdővel, melyek mezőgazdasági növénytermesztésre, állattenyésztésre nem voltak alkalmasak. A termelési adottságokra azonban a kontinentális éghajlat, a gyenge talaj, a vízhiány, esetenként a belvízveszély, a futóhomok, a szél hatása is erősen rányomta bélyegét.

2.1. A jövőben erdőhasználatra elsősorban a településszerkezeti tervben ilyen rendeltetésre jelölt területeket kell felhasználni.

2.2. A természetvédelmi szempontból értékes, fajgazdag gyepek erdőtelepítésre nem javasoltak. Ugyanez vonatkozik a még megmaradt, jellegzetes homokbuckás területekre, amelyeknél a domborzat megváltoztatása nagy ökológiai kárt okozna.

TERMÉSZETVÉDELMI HELYZETÉRTÉKELÉS

A térség természeti értékeinek értékelése szempontjából fontos tény, hogy a külterületet a történelmi idők emberi beavatkozásai jelentős mértékben átformálták, kultúrtájja alakították. A homokvidékek mozgó homokfelszíneinek nagy része eltűnt, a homokpuszták mozaikokra estek szét, erdős sztyepp jellegüket elveszítették. A vizes életterek kiterjedésükben töredékükre zsugorodtak, hatalmas területek váltak részben vagy teljesen domborzatukat is elvesztő száraz térszínekké, de a megmaradt vízgazdag területek vízviszonyai is gyökeresen módosultak.

Ugyanakkor még vannak helyek, ahol mérsékeltebb a természeti értékek pusztulása, kiterjedtebb, kezelhetőbb nagyságúak a természetes (természetszerű) élőhelyek. Folyamatosan – az EU-hoz való csatlakozás tükrében – felértékelődnek azok a természeti értékű helyek, amelyek e sajátos adottságú kultúrtájba ágyazottan még fönmaradtak.

1990-98. között fontos lépések történtek a környezetbarát jogrendszerben. Az 1996. évi, a természet védelméről szóló LIII. törvény a természethasználat más területeivel (bányászat, vízgazdálkodás, halászat, vadászat, erdőgazdálkodás, földügy) azonos jogalkotási szinten kezeli ezt a stratégiai területet.

A természetvédelem jövőképe szempontjából meghatározó a Nemzeti Természetvédelmi Alapterv és a Nemzeti Környezetvédelmi Programot jóváhagyó 83/1997. (IX. 26.) Országgyűlési határozat is.

A törvény végrehajtására időközben számos kormány- és miniszteri rendelet született, azonban a védett természeti területeken nyújtható kártalanítás jogszabálya még nem jelent meg. A természeti területeket sem vették még hivatalos listára.

VÉDETT TERMÉSZETI TERÜLETEK

A táj- és természetvédelem legfontosabb helyi adottságait és javaslatait a T-3 jelű alátámasztó tervlap ábrázolja. A térségben két országos védettségű természeti terület van:

- Kéleshalmi homokbuckák TT (12/1975. OtvH. sz. határozat) – Kiskunhalas közigazgatási területén 65,06 ha
- Kiskunhalas, Fejeték-mocsár TT (14/1992. [VI. 30.] KTM rend.) – a várostól Ny-ra az 53. sz. út mellett 25,4 ha

Helyi védettség alatt álló terület: Kiskunhalas város határában lévő Mocsár-ciprus (132/1977/29/V. B. számú határozat BKKM Végrehajtó Bizottsága) a 084/90 és a 084/93. hrsz. alatti 0,12 ha – 15 db fa.

Részlet a „Magyarországi települések természeti értékei” című könyvből

A természetvédelmi területek száma az országos és helyi védettségűeken kívül az 1998. évi LIII. tv. alapján „*ex lege*” védett területek (szikes tavak, lápok, kunhalmok, földvárak) helyével kibővült.

Ilyen terület a Tompai út és a Kelebiai vasútvonal között hosszan elnyúló gyepes rész, egykori *szikes tó*.

Részlet a T – 1 településszerkezeti tervlapból

EGYÉB VÉDETTSÉGI TÉRHÁLÓZATOK

A térségben további *természeti területek* vannak – elsősorban mélyfekvésű rétek, legelők, kaszálók és a magasabb buckás vidékeken lévő homokpusztai gyeppek, nyáras, borókás

erdőfoltok. Ezek a mozaikszerűen elhelyezkedő értékes területek a gazdasági erdők és a mezőgazdasági területek között helyezkednek el.

A természeti területek kijelölése és 1:10.000-es léptékű térképen való bejelölése a KNP Igazgatóságán 1998-ban megtörtént. Az anyagok részletes feldolgozása most van folyamatban. A rendezési tervben a területek a végleges kijelölés előtti szinten kerültek ábrázolásra.

Szólni kell a *környezeti érzékeny területek* (ESA) fogalmáról is. E területeken – hasonlóan a természeti területekhez – az élőhelyek, a fajok és genetikai állományuk megőrzése a cél. Ezért itt lehetőség szerint környezettudatos, a hagyományokhoz közelítő gazdálkodást kell folytatni, aminek a gazdaságosságát támogatási rendszer biztosítja majd. Ez a program az EU-csatlakozás agrár-feszültségeinek levezetésében is kiemelt fontosságú elem lesz. (1996. évi LIII. törvény.)

2.3. A természeti területeket a város szerkezeti tervében szerepeltetni kell, a rájuk vonatkozó országos szabályok érvényesülését elő kell segíteni, értékeikre a rendezési terven keresztül is fel kell hívni a lakosság figyelmét.

2.4. A településszerkezeti tervben MV jellel „külterjes művelésre javasolt mezőgazdasági terület”-ként megkülönböztetett természetközeli tájrészleteken korlátozni kell az építést és a művelést. Szorgalmazni kell külterjes használatukat (szántóföldi és kertészeti biokultúrák, extenzív kisgazdaságok, ökofarmok, stb.) és segíteni kell a vízvédelmi, talajvédelmi és természetvédelmi célprogramok készítését, amelyek a támogatások alapját képezik.

Részlet a külterület településszerkezeti tervlapjából: MV jelű külterjes művelésre javasolt mezőgazdasági területek egy csoportja

Az előzőekben részletezett területek védett és nem védett természeti vagy természetközeli állapotú területek – erdő, gyepek, nádasok, vízfolyások – összességében az ökológiai hálózat elemei, amelyek Kiskunhalas vonatkozásában a várost övező mezőgazdasági területeken kívüli összes felületet lefedik, és részben a megyei, részben az országos Nemzeti Ökológiai Hálózat szerves részét képezik.

**TERMÉSZETVÉDELEM ÉS A TERÜLETHASZNÁLAT KÖLCSÖNHATÁSA,
LEHETŐSÉGEI, KORLÁTAI**

A természeti területeken folytatott gazdálkodás a magyar természetvédelmi területek általános, de arányaiban nem kívánatos jellemzője. Kedvezőtlen jelenségek:

- a közbeékelte és szegélyszántók jelentős aránya a gyepek területeken, esetenként ezek intenzív használata,
- alullegetett, felgazosodó gyepterületek (selyemkóró, kanadai betyárkóró) növekedése,
- beerdősülő, illetve cserjésedő rétek,
- monokultúrás erdőgazdálkodás (nemes- és óriásnyárasok, fenyőültetvények, akácok),
- túltartott vagy túlszaporodott vadállomány.

E kiemelt gondok kezelését hatásosan segíti elő a jogszabályi háttér erősödése. A helyi tájkarakterek megtartása a területhasználattal összehangoltan nagyon fontos feladat. Elsősorban a tanyavilág védelme a szőlő-, gyümölcskultúrával, s a homokvidékek természetközeli erdőterületeinek, pusztáinak, mélyfekvésű réteinek megőrzése.

2.5. Kiemelten kell kezelni az alábbi táj- és természetvédelmi feladatokat:

- **a rét- és legelőgazdálkodás, ezen keresztül az extenzív állattartás elősegítése,**
- **ökológus erdőgazdálkodás támogatása,**
- **nagyobb gyepterületek beerdősítésének korlátozása,**
- **nyomvonalas létesítmények tájba illesztése,**
- **környezettől idegen építészeti megoldások elutasítása,**
- **a még megmaradt jellemző tagoltságú, buckavidékek kataszterezése és további eróziójának megakadályozása,**
- **vízvisszatartás a mélyfekvésű területeken a gazdálkodókkal összehangoltan,**
- **az állatvilág védelme érdekében az élőhelyek, állattartások biztosításában létfontosságú ökológiai hálózat kialakítása, illetve fenntartása, kapcsolódva a térségi hálózatokhoz.**

2.6. Távolban a katonai használat alatt álló, illetve felhagyott homokbuckás területek védett természeti területté minősítendőek.

2.7. Az idegenforgalom érdekeit össze kell hangolni a természetvédelmi érdekekkel. A vadásztatást, állattartást, lovasturizmust, fürdő- és horgászturizmust, borturizmust, kerékpárturizmust közös érdekből le kell szabályozni.

A természetvédelem és az idegenforgalom érdekeit közösen szolgálhatja például a hagyományos gazdálkodási formák fenntartása, illetve visszahonosítása a sérülékeny területeken, vagy a természetvédelmi területek szakszerű bemutatásának megszervezése, iskolai oktatótáborok létrehozása, régi iskolák felhasználása, tanösvények, kiállítóhelyek létesítése, fenntartása, valamint a szakmai turizmus preferálása, és az ökoturisztika jellegének erősítése.

Elmélyültebb munkakapcsolatra van szükség a kormányzati irányítású területi szervek és az önkormányzat között.

Nélkülözhetetlen a különböző szakterületek folyamatos és gyakorlatias együttműködése (környezet- és természetvédelem, vám- és határőrizeti szervek, mezőgazdasági, erdőgazdasági és vízügyi szakirányítás).

3. IGAZGATÁSI TERÜLET SZERKEZETE ÉS FELHASZNÁLÁSA

Halas területhasználatának és településszerkezetének kialakulására döntő hatással *térségi elhelyezkedése* (az országutakhoz, majd a vasúthálózathoz való kapcsolódása) és a *homokhátsági adottságok* voltak.

TERÜLETEK FELHASZNÁLÁSA

A város területe egykor magában foglalta a jelenlegi kiskunhalasi kistérség egészét. A falvak kiválása, önállósulása után az eredeti igazgatási területnek nagyjából fele, *22761 hektár* maradt vissza, amelyből jelenleg *1391 hektár belterület, 1440 hektár pedig volt zártkert*. A belterület nagyjából az igazgatási terület közepén fekszik, elhelyezkedése történetileg alakult ki a vizekkel, láppal körülvett, természetes védelmet kínáló magasulaton, a délvidékre haladó út mentén.

KÜLTERÜLETI MŰVELÉS

<i>Művelési ág</i>	<i>1981 hektár (%)</i>	<i>1986 hektár (%)</i>	<i>1990 hektár (%)</i>	<i>1994 hektár (%)</i>	<i>1999 hektár (%)</i>
szántó	6445 (28,3)	5332 (26,6)	5309 (26,6)	4811 (24,1)	4713 (23,6)
kert, gyümölcsös	783 (3,5)	146 (0,7)	113 (0,6)	105 (0,5)	121 (0,6)
szőlő	827 (3,6)	639 (3,2)	559 (2,8)	568 (2,8)	489 (2,5)
gyep (rét)	714 (3,1)			470 (2,4)	458 (2,3)
gyep (legelő)	4408 (19,4)			4260 (21,3)	4277 (21,4)
gyep (összesen)	5122 (22,5)	4775 (23,8)	4681 (23,4)	4730 (23,7)	4735 (23,7)
<i>mezőgazd. ter.</i>	13177 (57,9)	10892 (54,3)	10662 (53,4)	10215 (51,1)	10058 (50,4)
erdő	7333 (32,2)	7751 (38,7)	7929 (39,7)	8420 (42,2)	8511 (42,6)
<i>nádas</i>	173 (0,8)	112 (0,6)	117 (0,6)	105 (0,5)	66 (0,3)
TERMŐTER.	20683 (90,9)	18760 (93,6)	18708 (93,7)	18719 (93,7)	18635 (93,3)
KIVETT	2078 (8,1)	1273 (6,4)	1272 (6,3)	1250 (6,3)	1335 (6,7)
ÖSSZESEN	<i>22761</i>	<i>20033</i>	<i>19980</i>	<i>19970</i>	<i>19970</i>

Művelési ág változása Halas külterületén az elmúlt 20 évben

(Figyelem! Az 1981. évi adatok igazgatási területre vonatkoznak, az adatsorok összehasonlításakor a belterületi földhasználatot is számításba kell venni.)

A földek művelésének módja csak érintőlegesen építési ügy (pl. telekalakítás, gazdasági épületek). Ennek ellenére az országos jogszabályok szerint a településszerkezeti tervekben kell rögzíteni az erdő- illetve mezőgazdasági művelés területeinek kiterjedését, a tanyás gazdálkodás lehetséges zónáit, a vízügyi területeket és a helyi táj- és természetvédelem elemeit, továbbá a szilárdásvány-bányászatra felhasználható területeket is. A külterület szerkezeti tervének (T-1) összeállításakor a helyi szakemberek (falugazda, kerületi erdész, állatorvos) adatközléseit vették alapul a terv készítői.

ERDŐK

A futóhomokkal vívott szakadatlan küzdelem eredménye a táj nagymérvű *erdősültsége*. Halason az erdők jelenleg a külterület 42,6 %-át borítják. Összefüggő felületet alkotnak a kunfehértói, jánoshalmi és a tázlári határban. Rendeltetésük szerint:

Gazdasági erdő	7578,6 ha
Talajvédelmi erdő	591,6 ha
Egyéb védelmi	117,7 ha
Egészségügyi-szociális, turisztikai	56,5 ha
Oktatási, kutatási	0,0 ha
<i>Erdőterület összesen</i>	<i>8344,4 ha (1998-as adat)</i>

Az erdőterületek kiterjedését az 1999-ben készült erdőterv szerint tartalmazza a terv.

Az erdők elsődleges rendeltetését az erdőtervek határozzák meg. Az önkormányzat csak a településvédelmi erdők engedélyezésében rendelkezik szakhatósági jogkörrel, amely kevés alkalmat ad a településszerkezeti tervben megállapított közérdekű célkitűzések érvényesítésére. Elsősorban az egészségügyi-szociális, turisztikai erdőknél szükséges települési érdekeket érvényesíteni.

3.1. A meglévő egészségügyi-szociális, turisztikai erdőrészek rendeltetésváltását lehetőség szerint meg kell akadályozni. Mielőbb kialakítandó az ilyen kategóriában tervezett Sóstó melletti kirándulóerdő.

3.2. Erdőtelepítések és erdőrekonstrukciók esetén támogatandó a vegyes állomány kialakítása.

A tervben közölt gazdasági erdőterületek és mezőgazdasági területek „átjárhatóságát” (oda-vissza művelésváltását) a készülő szabályzatban mindenütt célszerű biztosítani, ahol természet- és tájvédelmi szempontok nem indokolnak kizárólagos művelési módot.

3.3. A helyi építési szabályzat tegye lehetővé a gazdasági célú erdőterületek és a mezőgazdasági területek egymás közti rendeltetés-módosítását, ha az érintett szervek (elsősorban az engedélyező Erdészeti Szolgálat, valamint a szakhatóságként az engedélyezésbe bevont hatóságok, mint pl. a gyepek esetleges beerdősítése ellen várhatóan szót emelő Kiskunsági Nemzeti Park) ehhez hozzájárulnak.

MEZŐGAZDASÁGI TERÜLETEK

A *gyepek* (rétek és főleg legelők) területi részesedése a külterületből 23,7 %, ami mutatja a helyben hagyományos állattartó gazdálkodás továbbélését. A gyepek elsősorban a mélyebb fekvésű, csatorna-parti területeket foglalják el. Természetvédelmi szempontból értékes élőhelyek, ezért a településszerkezeti terv javarészt az *MV jelű tájvédelmi jellegű rendeltetésüket* javasolja. Ilyen terület a Fejeték mocsár D-i folytatásába eső gyepes zóna is, ami a Parti-szőlőkben is folytatódik. (Az egykori, még föl nem számolt szeméttelap is sajnos ebben a völgyvonulatban található, a Dong-ér közvetlen közelében.)

A *szőlőkultúrának* is régi hagyományai vannak Halason, ez a művelési mód azonban átalakulóban van, területi részaránya is csökkent az utóbbi időben (2,5 %). A nevükben ezt a művelési hagyományt őrző Sóstói-, Parti-, Felső- és Alsóöregszőlők sem a szőlőkultúra helyszínei már. Meglévő magasművelésű ültetvény húzódik a Majsai út és a Kötönyi út között. A birtokviszonyok a külterületnek ezen a részén a legszabdaltabbak.

Keskeny parcellák sorakoznak egymás mellett több kilométer hosszon. Az ültetvényeket a településszerkezeti tervlap (T-1) jellemzően az *MŰ jelű, üzemi jellegű mezőgazdasági területek* közé sorolja. Ez a zóna előírásaiban nagyjából az 1993-ban készült külterületrendezési terv és a jóváhagyó rendelet „farmergazdasági” területeivel azonosítható. A nagytáblás szántóföldi művelés is általában üzemi jellegű.

3.4. Az „MŰ” jelű, üzemi jellegű mezőgazdasági használatra kijelölt területeken lakóépület létesítése nem engedhető meg, a gazdálkodáshoz szükséges építményeken kívül legfeljebb egy szolgálati lakás helyezhető el a 20,0 ha nagyságot elérő telkeken.

Ebbe a kategóriába tartoznak az említett ültetvényeken kívül a belterületet D-ről és K-ről övező szántóföldek is, amelyek tanyákat is tartalmaznak.

A tanyákra vonatkozó szabályok az elmúlt évtizedekben többször is változtak. A '60-es és '70-es években az építési jog éppen csak megtúrta a családi gazdálkodás ezen maradványait, az épületek leromlottak, újak nem épülhettek. Lehetett viszont kisparcellás (min. 720 m²-es) zártkerteket osztani, ami meg is történt, máig számos gondot okozva a településeknek.

Bács-Kiskun Megye Tanácsa a '80-as évek közepén lehetővé tette a tanyák felújítását, építését, s ezzel visszahelyezte a gazdálkodási formát a homokhátságban régen megszerzett jogaiba. Az országos szabályzat az önkormányzati törvényt követően 1992-ben helyi döntési szintre utalta az ún. „egyéni gazdálkodási területek” kijelölését és megszüntette a zártkerteket.

Halas önkormányzata gyorsan reagált a jogszabály-változásra, 1993-ban már el is készült a város *külterületszabályozási terve*, amely azóta is a hatósági munka alapjául szolgál. Ez a terv zónákra osztotta a mezőgazdasági területet. A szántóföldi területeken szigorította az országos építési előírásokat, a volt zártkertekben pedig engedményeket adott azokhoz képest. Hibája, hogy a már jogszerűen és sok esetben igen régóta meglévő tanyák kialakult adottságait nem kezeli, továbbá hatalmas egykori zártkerti területeket „rendezési terv készítendő” bejegyzéssel jogi bizonytalanságban tart.

3.5. A helyi építési szabályzat hatályba lépésekor az igazgatási területen jogszerűen fennálló tanyák (melyeknek földhivatali bejegyzése utal a kinnlakásra) – az egészségre ártalmas, bűzös, fertőzésveszélyes területek védőtávolságába esők kivételével – a visszamaradt tanyaudvarhoz viszonyított 30 %-os beépítettségig illetve a kialakult viszonyoknak megfelelően beépíthetők, átépíthetők legyenek.

A beépítés szabályait a hagyományos tanyasi építkezés jellegéhez kell igazítani. Ugyanígy kell eljárni az erdőterületekben zárványként visszamaradt lakóházak-udvarok esetében.

3.6. Az általános művelés alatt álló „M” jelű területek közül a volt zártkerteken kívüli tanyagazdasági területeken a hatályos országos követelmények érvényesítendőek.

3.7. Az „M” jelű területek volt zártkertbe eső részein a korábbi külterületszabályozási terv (29/1993. Ktr. sz. rendelet) előírásait kell megőrizni, melyek tekintettel vannak a kialakult használati módra.

3.8. Nem engedhető meg épület létesítése a nagyobb csatornák közelében, mivel ezek többnyire mélyfekvésű, vízállásos területek.

BEÉPÍTETT ÉS BEÉPÍTÉSRE SZÁNT TERÜLETEK A KÜLTERÜLETEN

A településszerkezeti terv szolgál a *beépített és beépítésre szánt területek* behatárolására, rendeltetésének megállapítására. Ilyen területek a külterületen is előfordulnak.

Az üzemi jellegű mezőgazdálkodáshoz szükséges épületek, eszközök, az állandóan a földek és állatok közelében tartózkodó dolgozók lakásai régen is és ma is *majorokban* helyezkednek el. A korábbi gazdálkodó szervezetek (állami gazdaságok és termelőszövetkezetek) számos majorja szinte kivétel nélkül a nagyüzemi állattartásra (marha, baromfi, juh) volt berendezkedve, s ezek használati módja az átalakulás után sem változott jelentősen. A következő majorokat tartja nyilván a településszerkezeti terv (*térképi feldolgozásukat ld. 6. sz. mellékletben*):

(volt) Kiskunhalasi Állami Gazdaság Tangazdasága Félegyházi út – Az ingatlant a privatizáció során megosztották. Gazdasági tevékenység: *húshasznú marhatartás (180 db) 2 istállóban, +1 istállóban vegyes állatállomány, 1 istálló üres.* Legeltetés a környező telepített gyepterületeken folyik. Irodaházat lakássá alakították. További 12 típusházban lévő szolgálati lakásokat megvették a lakók. Magtár (emeletes) vállalkozó tulajdonába került. Teniszpálya működik az ÉNY-i területén. A gazdaságot burkolt úttal kapcsolták a Majsai úthoz a vasúton át.

(volt) Kiskunhalasi Állami Gazdaság sertéstelepe Majsai út – Privatizáció után az Állattenyésztő és Takarmánygyártó Kft.-é lett. Gazdasági tevékenység: *sertés anyakoca tartás (400 db) hússertés tenyésztés (10000 db).* Nyílt árokrendszerű szabadtéri trágyalészikkasztó van a telepen (szalmával itatják fel). Az ÁNTSZ korrekt megoldást sürget.

„Szikra” Mezőgazdasági Szövetkezet majorja Szegedi út (Volt „Vörös Szikra MGT SZ” major) – Gazdasági tevékenység: *Brojler-csirke nevelés* (korábbi fő profil) 8 ólban folyik, 4 kacsáólban átalakítás után a Halas Csirke Kft. csirkét tart. *Húsmarha-tartás (130 db) 4 tehénistállóban és egy karámban. Lótartás (18-20 db) 2 lóistállóban.* Régi méregraktárból is baromfiólat hoztak létre. Istállókon és ólakon kívül számos egyéb gazdasági épület is van. Lakás nincs a majorban. A szövetkezetben sokan bennhagyták a földjüket művelésre (250-300 ha)

Birkahodály (volt „Vörös Október” Tsz-major) Jánoshalmi út – Gazdasági tevékenység: *birkatartás*, egyéb épületek: takarmányraktár

Kiskun Rt. vetőmag üzem Jánoshalmi út mellett (volt „Vörös Október” Tsz-műhely és gépuvar) – Gazdasági tevékenység: *vetőmag-kukorica gyártás (morzsolás, szárítás, osztályozás, fémjelzés, raktározás)*

Baromfi-telep Sóstótól K-re a vasút mellett (volt „Vörös Október” csirketelep) – Épületeit a privatizáció során eladták, telepi iroda működik. Gazdasági tevékenység: *brojlercsirke-tartás.* Évente több, mint 1 millió csirke nevelésére alkalmas épület-kapacitás.

„Bögyös-telep” – Keceli út (volt „Vörös Szikra” Tsz-major) – Gazdasági tevékenység: *liba- és kacsatartás* (korábban is baromfi és sertés nevelése folyt a majorban). Ólakon kívül kis irodaépület van, állatorvosi szobával.

(volt) Kiskunhalasi Állami Gazdaság marhahizlalója Keceli út – Gazdasági tevékenység: *marhatartás* Legeltetés: környékbeli gyepek területeken.

3.9. Szerzett jogként el kell ismerni a *majorok*, mint a *mezőgazdálkodáshoz szorosan hozzátartozó üzemek („IG” jelű ipari rendeltetés) jelenlétét a külterületen és környezetük megfelelő szabályozásával biztosítani kell az ezekben hagyományosan folytatott állattartó- és terményfeldolgozó tevékenység elsőbbségét.*

A kijelölt védőterület a meglévő használatból eredő környezeti hatások kiterjedését követi, amely távlatban a majorhoz csatolandó, illetve amelyen belül építmény csak közegészségügyi, környezetvédelmi illetve állategészségügyi szakhatósági hozzájárulással létesíthető. Amennyiben a majorban folyó tevékenység oly módon változik, hogy az eddigi környezeti hatást növeli, akkor arra engedély csak úgy adható, hogy a hatást okozó saját védőterületet hoz létre az országos szabályok szerint.

A Jánoshalmi út mellett fekvő *külterületi lakott hely* (készenléti lakótelep) a '70-es években jött létre a közeli majorokban dolgozók részére. A kiosztott telkek javarésze beépítetlen maradt.

3.10. A külterületi lakott helyként beépült „készenléti lakótelep” „FL” jelű falusias lakóterületi besorolással őrizze meg lakóterületi jogosítványait.

BÁNYÁSZAT

Területszerkezeti és -használati tényezővé vált az elmúlt évtizedekben a *szénhidrogén-ipar*. Kútjai és vezetékai behálózák a város földjét, üzei megtelepedtek a kül- és belterületen. Jelentősebb feltáró-útjai a közúthálózat részévé váltak. A sajátos műszaki és biztonsági feltételekkel működő szénhidrogén-ipari létesítmények jelenléte elsősorban környezetvédelmi feladatokat vet fel (ld. 8. fejezetben).

A településszerkezeti terv (T-1 és T-2 egyaránt) gondosan feltüntet minden szolgalmi joggal érintett létesítményt (kutak, vezeték), valamint betű- és számjellel rendelkező fúrás helyet a biztonsági területével együtt. Az ily módon megkülönböztetett területen a művelés és építés az illetékes bányakapitány (Szolnok) bevonásával engedélyezhető az egyéb országos előírások szerint.

A bányászati tevékenységhez Halas külterületén két beépített telephely is kötődik. A két üzem az ún. „MOL-út” (a Kötönyi út folytatásában kialakított burkolt út) mentén helyezkedik el. Védőtávolságot nem igényelt az üzemeltető MOL Rt.

3.11. Ipari gazdasági területként („IG”) kell kezelni a MOL-út mellett fekvő két szénhidrogén-ipari üzemi telephelyet. A szénhidrogén-ipari bányatelkeken kívül eső kutakat (többségük kutatófúrások) szabályszerűen fel kell számolni, mivel akadályozzák a tervszerű területfelhasználást.

Szilárdásvány-bányászat jelenleg Kiskunhalason nincs engedélyezve. Folyik azonban homokkitermelés az öregszőlők több pontján. Az önkormányzat jelölheti ki az ilyen tevékenységre igénybe vehető területeket, s a bányakapitány adhat ki engedélyt a bányanyitásra. A terület kijelölése a T-2 tervlapon szerepel. A tervezők figyelembe vették a következő szempontokat:

- a kijelölt terület homoktalajú, a városból jól elérhető legyen,
- a leendő bányához a sűrűn lakott helyek ne legyenek 1 km-nél közelebb,
- a város belterületét ne érhesse szélirányban a szálló por,
- a bánya ne legyen természeti területek közvetlen közelében.

3.12. Az Alsóöregszőlőkben kijelölt ásványbánya-nyitásra igénybe vehető területen belül az előírt engedélyezési eljárás szerint nyitható homokbánya. A buckás területi jelleg miatt a helyszínt a tájvédelmi szempontok szerinti alapos vizsgálattal kell kiválasztani.

3.13. Újabb beépítésre szánt terület létesítését a külterületen az érintett terület és legalább 1 km-es körzetének részletesebb szabályozásához kell kötni a mindenkor tervkészítési, -egyeztetési, -jóváhagyási eljárásnak megfelelően. Az eljárás értelemszerűen magába kell, hogy foglalja jelen településszerkezeti terv módosítását is.

VÁROSSZERKEZET

A *sugaras út- és vasúthálózat* ék alakú tájrészekre szabja fel Halas igazgatási területét. További tagolást jelentenek a *csapadékcsatornák*, melyek szintén sugarasan indulnak el az igazgatási terület közepéről a Tisza és a Duna irányába, lévén, hogy a város éppen vízválasztón fekszik. A *nyomvonalas közműhálózatok* egy része is nyomot hagy a táj szerkezetén, ilyen például a 400 kV-os légvezeték, amely Solt felől Szegedre tartva keresztezi Halast. A *gázkutak* a balotai és a harkai határt tarkítják. A szerkezet e felszabdalását csupán a kéleshalmi és kunfehértói oldalon elterülő, alföldi viszonylatban rendkívüli kiterjedésű (több, mint 200 km²-es) összefüggő erdőség állítja meg.

3.14. A településszerkezet sugaras jellegét a gyűrűs szerkezeti elemek (pl. elkerülőutak, összekötő útszakaszok, karéjos erdőtelepítések) létesítésével kell oldani. A területek további széttagolódásának megakadályozására az újabb közlekedési- és közműnyomvonalakat a meglévő dűlőutak, táblahatárok és egyéb természetes képződmények mentén kell vezetni.

Kiskunhalas jellegzetessége a *belterületet É-on és Ny-on övező kertek* nagy kiterjedése, szabdalt telekszerkezete és változatos használati módja (szociális kinnlakás, kertgazdálkodás, üdülés, hétvégi pihenés, villa-építés). A homokhátságon nem ritka ez a területhasználat, Halason azonban a belterületével megegyező méreteket ölt, több évszázados folytonosságot mutat és népszerűsége nem csökken. A régi elnevezések ma is élnek és az egykori szőlőtermesztésre utalnak: Sóstói szőlők, Parti szőlők, Felsőöregszőlők, Alsóöregszőlők. A változatos méretű, szervesen elrendeződő telkeket a homokdombok között kanyargó dűlőutak rendezik össze.

3.15. Az egykori szőlőterületek telekszerkezetét megőrzendő adottságnak kell tekinteni, a dűlőúthálózat vonalvezetését meg kell őrizni.

Amikor a Kertvárost a 70-es évektől fejleszteni kezdte a város, a Felsőöregszőlők élete is felvirágozott. Az elmúlt 5 évben indult lakóházépítési engedélyezési eljárások tetemes hányada érintette a volt zártkerteket. Különösen a Kertvárostól Északra lévő dűlőkben mutatkozik nagy építési aktivitás. A volt zártkerti dűlőutak azonban nincsenek erre az igénybevételre méretezve, egyebek mellett szélességi értelemben sem.

3.16. Az öregszőlőkben jelentkező építési kedvhez képest a feltáró utak hálózata alulméretezett, a későbbi út- vagy közműépítési igényeket nem tudja fogadni, ezért az új beépítésű területeken a meglévő úthálózatot megfelelő szélességgel kell továbbvezetni, s összekötésükre egy körútként szolgáló útvonalat kell kijelölni.

3.17. A Kertvárosi úthálózat és az Öregszőlők fontos dűlőútjai között közvetlen kapcsolatot kell létesíteni.

4. HALAS NÉPESSÉGE, ELLÁTÁSA, LAKÁSHELYZETE

DEMOGRÁFIA

Kiskunhalas *népessége* az évszázad elejétől (kb. 13 ezer fő) folyamatosan bővült, ez kb. az 1980-as évtizedig tartott (kb. 31 ezer fő), azóta lakossága lassan csökken. Ebben a folyamatban az egyik tényező a *természetes szaporodás, illetve fogyás*. Az utóbbi tíz évet figyelve az élveszületések száma és aránya eleinte meghaladta a halálozásokét, 1993 óta viszont megfordult ez a helyzet és sajnálatos módon többen haltak meg, mint amennyien születtek. (Pl. 1988-ban 432 születést és 404 halálozást regisztráltak, míg 1997-ben 316 születés mellett 404 haláleset volt.)

A népesség számának alakulásában a másik tényező a *vándorlás*, a be- és elköltözések. A város – a korábban taglalt központi szerepköréből is fakadóan – jelentős vonzó hatást gyakorol, sokan szívesen költöznek be a környékbeli falvakból, de még a távolabbi településekről is. Ez a hatás hosszú időn át nyomon követhető volt, ez azonban nemrégiben megfordult: míg régen a bevándorlás meghaladta az elköltözéseket, addig az elmúlt években már negatív egyenleg mutatkozott. Ez a lakosság mobilitásának mérséklődése mellett tapasztalható, mostanában jóval kevesebben költöznek akár be, akár el, mint jó néhány évvel ezelőtt.

A jelzett folyamatok eredményeként érzékelhetően átalakult a város *korstruktúrája*. Az 1980-as népszámlálás idején (négy éves korcsoportok alapján) még a 0-4 éves korosztály volt a legnépesebb (8,6 %), ezt a 25-29 évesek követték (8,1 %). A fiatal szülők az ún. "Ratkó korszak"-ban születettek gyermekei, nagy létszámuk a születések emelkedésében is megnyilvánult. Akkor a népességnek alig néhány százaléka volt 80 évnél idősebb.

1990-re már változott a kép. Az évek múltával a korösszetétel eltolódott: a 10-14 évesek adták a legnagyobb arányt (8,7 %). Ezt a 30-34 és a 15-19 évesek csoportja követte, ami arra utal, hogy a 80-as évtizedben sok fiatal költözött a városba, így súlyuk érezhetően megnőtt. Ekkor már a 80 évnél idősebbek is többen voltak, ami az átlagéletkor emelkedésére is utal.

Kiskunhalas lakónépességének megoszlása korcsoportonként

Napjainkra még tovább "idősödött" a népesség. 1998-ban a korábbi tendenciák folytatásaként a kisgyermek arányának újabb bővülésére lehetett számítani, ehhez képest ez elmaradt, a négy évnél fiatalabbak a lakosság alig 5 %-át teszik ki. A demográfiai hullám a 20-24 és a 40-44 éveseknél jelentkezik, ők adják a népesség 10-10 %-át. A 80 évesek tábora közben tovább bővült, még száz évnél idősebb is él a városban. Bár a "gyermekáldás" nem köthető törvényszerűen a házasságkötésekhez, az azért szintén jelzés értékű, hogy folyamatosan csökken a *házasságot kötők* száma és egyre többen *válnak el*.

A mellékelt korfa Kiskunhalas lakónépességének nemek és korcsoportok szerinti megoszlását mutatja 1999-ben

A *korösszetétel* változásának nyomon követése több okból is fontos. Egyrészt a különböző intézmények iránti igény alakulását jelzi. A gyermekek számának bővülése a bölcsődei, majd óvodai jelentkezésekben tükröződik, a csökkenés viszont a férőhelyek újragondolását hozza magával. A gyermeklétszám az iskolákban is meghatározó: emelkedése zsúfoltságot okoz, vagy beruházásokat, fejlesztéseket idéz elő; a létszám csökkenése alaposabb oktatói tevékenységet tesz lehetővé, ugyanakkor leépítéseket, bezárásokat is eredményezhet. Ez a folyamat a középiskolákra is hatással van, bár azoknál a térségi beiskolázás jelentősen korrigálja a helybeli változásokat. A lakosság korosodásával egyre nagyobb jelentőségű lesz az egészségügyi intézményhálózat helyzete, kapacitása, szolgáltatási színvonala. A még idősebbek számának és arányának további növekedése pedig a szociális intézmények - különböző szintű ellátást nyújtó - rendszerének kiépítését és jelentős bővítését igényli.

Az idősödő lakosság a munkaerő-piacon is gondokat okozhat. Egyre többen kerülnek ki a munkából, mennek nyugdíjba, ugyanakkor csökken az utánpótlás lehetősége. Emellett az egész településre hatással van az idősebb szülők, az egyedül élők ellátásának napi feladata. Az említett folyamatok nem halasi sajátosságok, ezek a jelenségek az egész országban nyomon követhetők. A megoldást tehát országos szinten is keresni kell, miközben a városnak is számolnia kell a látható tendenciákkal.

Kiskunhalas népességének nemek szerinti összetétele stabilnak nevezhető, a férfiak 48 %-os aránya – kis hullámzások mellett – évtizedek óta megmaradt. A nőtöbbség különösen az idősebb korosztályokban jelentkezik, ami a hölgyek magasabb átlagéletkorára, a férfiak magasabb halandóságára vezethető vissza.

Kiskunhalas régen igen kiterjedt területtel és tanyavilággal rendelkezett, ez az évtizedek során számos ok - pl. közigazgatási átrendezések, a tanyarendszer elnyomása, a településmag szolgáltatásai - miatt jelentősen csökkent. 1960-ban még a népesség közel egyharmada élt *külterületen*, 1970-ben már csak egynegyede, tíz évvel később 15 %-a, 1990-ben közel egytizede. 1998-ban már csak a lakosság 12 %-át tartották nyilván külterületiként.

4.1. A népességszám változásainak értékelése alapján távlatban legfeljebb 30 ezer fős lakosságszámot kell figyelembe venni, amelyből kb.10 % külterületi lakos.

4.2. Az országos tendenciához hasonlóan Halason is számolni kell az időskorú lakosság arányának növekedésével, ami az egészségügy és a szociális intézmény-ellátás terén szab meg növekedett feladatokat a városra.

A *lakosság térbeli elhelyezkedése* fontos információkat nyújt a tervezés, a fejlesztés szempontjából. A fiatal, dinamikus fejlődő negyedekben a gyermekekhez kötődő intézményekre van inkább szükség, az öregedő részekben inkább az orvosi ellátást, a szociális gondoskodást kell biztosítani. Ezt a térszerkezetet lényegében a népszámlálások alkalmával, köztes időben pedig a választások adataiból lehet következtetni, ezért a népszámlálás körzeti adatait a választási körzetekhez igazítva vetették össze a tervezők.

Az 1990-ben az adatok szerint a *legfiatalabbnak a Kertváros és a városközpontban lévő lakónegyed* volt tekinthető, az itt élők közel egyharmada 14 évnél fiatalabb volt, több mint egyharmaduk a 25-39 éves korosztályhoz tartozott. A "*középkorosztályt*", a 40-59 éves szülőket és 14-17 éves gyermekeiket nagyobb arányban a *Felsőváros Vadkerti utcai* környékén találhattuk.

A lakosság közel egynegyede már nyugdíjas korú (60 éven felüli) volt a *Szász Károly utca* környékén és a *Tabán északi* részén, valamint az *Alsóváros középső* sávjában, itt emellett *kevés gyermek és sok 40-59 éves* élt.

Az utóbbi évek változásait a *választási címlisták* valamelyest tükrözik. Ezekben a választásra jogosult felnőttek szerepelnek, számuk alakulása utal a mozgásokra is.

Az 1990-es, 1994-es és 1998-as választások adatai szerint több mint másfélszeresére nőtt a Felsőváros Jókai utcai térségének felnőtt lakossága.

A belvárosi lakótelepről is 28 %-kal többen mehetek szavazni. (Utóbbi az 1994-es jelentős bővülésnek tudható be, azóta mérséklődött a felnőtt lakosság.)

Folyamatosan nőtt a szavazók tábora a Kertvárosban és az Ipartelep lakóterületén.

Az utóbbi évek növekedésének hatására a Tabán déli utcáiból és a Belvárosból voltak többen szavazóképesek. Ezekkel ellentétes folyamatok figyelhetők meg a Kuruc vitézek tere környékén és az Alsóváros középső sávjában, ahol csökkent a felnőttek

Kiskunhalas választásra jogosult népességének változása (%) száma.

Friss képet nyújt a lakosság területi rétegződéséről a következő lapon szereplő térkép és adatsor az 1998-as választókerületek lakónépességének összetételéről.

A *legfiatalosabb* területi tengely a városon belül a *Kertváros – Belvárosi lakótelep (Bocskai utca környéke) – Kuruc vitézek tere*, ahol a lakosság 15-20 %-a 10 évesnél ifjabb, s a nyugdíjas korúak kis létszám-arányt képviselnek. Ezekben a városrészekben még jó ideig stabil népességszámot lehet feltételezni.

Kiugróan magas a *hamarosan felnőtt korba lépő és 25 évnél fiatalabb korosztály* létszáma a *Felsőváros ÉK-i részét* (Vadkerti úttól É-ra lévő területeket) és a *Sóstói lakóterületet* magában foglaló 6. választókerületben. Amennyiben ezek a fiatalok helyben alapítanak családot, akkor a lakosságszám megugrik, ha viszont elköltöznek a szülői házból, akkor az idősödő generáció marad az É-i városrészben.

A *negyven év fölötti korosztály* a domináns a *Belváros 1.* választókerületében (43 %), a *Tabán 2.* és 14. kerületében (51 %, 45 %), az *Alsóváros 12.* és 13. kerületében (51 %, 44 %), valamint a *K-i városrészek 7.* 8. és 11. kerületében (45 %, 49 %, 48 %).

A Belvárostól É-ra fekvő terület és a Felsőváros Ny-i része átlagos, kiegyensúlyozott korösszetételű.

4.3. A lakosság városrészekre vetített korösszetétele jelzi a Tabán és Alsóváros kritikus helyzetét, előregedését és leromlását. A folyamat visszafordítása érdekében fokozott figyelmet kell fordítani a területi egyenlőtlenségek enyhítésére a város közterületi és közműhálózati, valamint egyéb, a lakóterület komfortosságát célzó beruházásai során.

ELLÁTÁS, LAKÁSHELYZET

LAKOSSÁGI VÉLEMÉNYEK KÉRDŐÍVES VIZSGÁLATA

Kiskunhalas jelene és jövője szempontjából fontosnak ítélték a tervezők, hogy megismerjék a lakosság véleményét a körülményeiről, a javaslatairól, a jövőképeről, a városról. Ennek érdekében összeállítottak egy *kérdőívet*, amelyet 278-an töltöttek ki.

A válaszolók döntően olyanok voltak, akik már évtizedek óta Halason élnek, jobban ismerik a várost, jobban kötődnek hozzá és így szívesebben nyilvánítottak véleményt is.

A válaszok egyharmada a Belvárosból érkezett, sokan küldték be a kérdőívet a Kertvárosból és a Lakótelepről is. A távolabbi negyedekből jóval kevesebben reagáltak.

A kérdőívek kiértékelését a *2. számú melléklet* tartalmazza.

A válaszolók több mint fele egyszer-kétszer már költözködött Halason belül, néhányan már ennél is többször változtattak lakhelyet. Szembetűnő a Kertváros vonzó hatása, mind a Belvárosból, mind a Lakótelepről igen sokan mentek oda. Jelentős volt a Belvárosba irányuló költözés is, a Lakótelepről, az Alsóvárosból, de még a Kertvárosból is sokan ott találtak megfelelő lakást. Arra a kérdésre, hogy szívesen átköltözne-e másik városrészbe, a válaszolók fele "nem"-mel felelt. Az elégedettek több mint egyharmada a Belvárosban, egyötöde a Kertvárosban él. A továbbköltözni szándékozók is főleg e két városrészbe igyekeznének, ezeket tartják a város legjobb térségének.

A mindennapi életünket alapvetően befolyásolja, hogy milyen közel, vagy távol van a munkahely, mennyi időt és milyen körülmények között kell utazással eltölteni. A városban dolgozók 60 %-ának a Belvárosban van a munkahelye, közülük igen sokan laknak ugyanebben a negyedben, így zömmel gyalog, vagy kerékpárral mennek dolgozni. A másik fő irány az Ipartelep, amit gépkocsival, busszal, kerékpárral igyekeznek megközelíteni.

A válaszolók több mint fele elégedett lakáskörülményeivel, több mint egyharmaduk igényét a lakás csak részben elégíti ki. Ez nem csoda, hiszen a lakások több mint fele 80 m²-nél kisebb. Az ennél jóval nagyobb lakásokról főként a Kertvárosi, a Belvárosi, a Tabáni lakosok számoltak be. A lakásokban átlagosan hárman élnek.

A városnak nagyon sokrétű igényeket kell kielégítenie, a munkahelyen, megélhetésen túl lényeges a tanulási, szórakozási lehetőség, az egészségügyi ellátás, a bonthálózat, a szolgáltatások minősége, a közbiztonság is. Ezeket is minősítették a kérdőíveket beküldők. A néhány évvel korábbihoz képest romló helyzetről számoltak be a munkalehetőségek, a lakásellátottság területén. Lényegében azonosnak ítélték a helyi közlekedést, a szórakozási, kulturális lehetőségeket és a szociális ellátást.

Kisebb javulást éreztek a távolsági közlekedésben, az utak állapotában, a közmű-ellátottságban, a kereskedelmi ellátásban, a szabadidő kulturált eltöltésében, az egészségügyi ellátásban, az időskorúak ellátásában, valamint a környezet állapotában, a középfokú oktatásban és az utcaképben.

A kérdőívet beküldők a legfontosabb feladatnak munkahelyek teremtését tekintik, többet fordítanának az utak minőségének javítására, a közbiztonság fokozására, az utak, terek, parkok rendjére.

INTÉZMÉNYEK

A város egészségügyi, szociális és oktatási intézményeinek térbeli elhelyezkedését, adottságait jól érzékelteti a *3. számú mellékletben* közölt térkép- és adatsor.

A létesítmények lakó- illetve vegyes rendeltetésű területeken helyezkednek el. A területi eloszlás általában kedvező, a Sóstói lakóterület azonban valamennyi intézménytől gyaloglási távolságon (1 km-en) kívül esik.

A 11 felnőtt és 6 gyermek *házi orvosi körzeti ellátás* megfelelő körülmények között, viszonylag jó állapotú épületekben működik. A kötelezően ellátandó felnőtt lakosok csaknem 100 %-a bejelentkezett a hálózatba, a gyermekeknél a városi igényeket felülmúlja az ellátottak száma, ami mutatja a városi egészségügyi alapellátásnak a környező településekre kiterjedő vonzását. Ezt jelzi a járóbeteg szakellátás évi rendelési óráinak igen nagy száma is (2164 óra/1000 lakos a megyei 1111 és az összes város 1631 számadatával szemben). A rendelők nagyrészt a városközpontban helyezkednek el. Ez a hátrányos adottság várhatóan távlatilag sem változik, ezért a beteglátogatások igen nagy gyakorisága továbbra is jellemző marad, illetve tovább nő. A városközpontban lévő intézményekhez kötődően szervezeten a *védőnői hálózat* és az *iskolaegészségügy*. A *gyermekek fogászati alapellátása* biztosított.

A városi *bölcsőde* a piactér szomszédságában álló helyi védettségű épületben működik. A piac zajhatása kétségtelenül kedvezőtlen, az intézmény elérhetősége, műszaki adottságai viszont megfelelőek, ezért a környezeti hatásokat helyi megoldásokkal kell kivédeni. A városi bölcsődét 7 kislétszámú családi napközi egészíti ki, ami megfelel a lakossági igényeknek, területileg is jól elosztott. A rendszer jellegénél fogva rugalmasan követni tudja az igények módosulását kapacitásban és elhelyezkedésben egyaránt.

A város és az egész térség egészségügyi bázisát a *kórház* jelenti, amely a körzetébe tartozó 120 ezer lakos kezelését végzi, s ezen túl a város és a környékbeli települések szakorvosi ellátását is biztosítja. A létesítmény a város szívében működik, főépülete hozzátartozik a városképhez (ld. címlapon).

4.4. A város legnagyobb vonzáskörzettel rendelkező intézménye a kórház, amelynek jelenlétét, védelmét figyelembe kell venni a környékbeli területek használatának, beépítésének, közlekedésének alakításakor. Előnyben részesítendőek azok a beruházások, közterület-rendezési megoldások, melyek az intézmény kiegyensúlyozott működését segítik.

A *szociális ellátás* átszervezése után összevont intézmények látják el a feladatokat:

- Pszichiátriai betegek otthona (megyei intézmény) – Kőrösi út 16. Bővítése megoldható.
- Egyesített szociális intézmény – Tabán Nyúl utca 5-7. Kedvező helyen, nyugodt környezetben működik. Hozzá tartozik az Idősek Klubja a Szilády utca egyik volt polgárházában.
- Családsegítő szolgálat – Báthory u. 1. Két családi átmeneti otthont irányítanak ebből a központból: Szabadkai út 2. és a Baky-kastély (Alsóöregszőlők). A szolgálat része a férfi átmeneti hajléktalan szálló és a népkonyha a Tabánban.
- Szakosított otthon – Nefelejcs utca 9. A fogyatékosok otthonát, átmeneti gondozóházát és napközi otthonát fogadja be az intézmény. Növekvő férőhely-igény esetén telken belül korlátozott bővítés hajtható végre.

A város *óvodái* megfelelnek az elvárásoknak.

Az *általános iskolai oktatás* a város 6 önálló intézményében folyik. A tanulólétszám változásában az iskoláskorú népesség csökkenését ellensúlyozza a környékbeli települések – főleg felső tagozatos – diákjainak bejárása. Az osztályok átlagléttszáma megfelelő, egyes iskolákban (különösen az ÁMK-ban) kissé magas. Tartalék férőhellyel csak a Szent József Katolikus Általános Iskola rendelkezik.

A *középfokú oktatás* színhelye a város két gimnáziuma, egy szakközépiskolája és – a közelmúltban történt intézmény-összevonással kibővült arculatú, megyei üzemeltetésű – szakképző iskola. Valamennyi iskolának kiterjedt vonzáskörzete van, a képzésben résztvevő tanulók 50-60 %-a nem halasi lakos, nagy részük kollégiumi ellátást igényel.

4.5. Az oktatási intézmények általános és különleges képzéseinek térbeli feltételeit a szabályozási tervben biztosítani kell.

A városlakók ellátásához a *kulturális és sportélet* is hozzátartozik, amelynek szinterei – egyebek mellett – a megyei és helyi önkormányzati intézmények, pl. a Thorma János Múzeum, a Megyei Levéltár, a Városi Könyvtár, a Közművelődési Központ. A városi szabályozási tervnek az említetteken kívül az egyéb (egyesületi, alapítványi, stb.) létesítmények (pl. Vasutas Művelődési Ház, Honvédségi Tiszti Klub, Szakszervezetek Háza) működésével és rendezvényeivel is számolnia kell.

A város hagyományos, hírnevet szerzett, *vivő sportágainak* (lovaglás, női kézilabda, atlétika, stb.) helyet adó területek a szabályozási tervben különös figyelemmel kezelendők.

LAKÁSHELYZET

A város *lakáshelyzete* a városok és a megye mutatóival összehasonlítva (lakos/lakás) az átlagosnál gyengébb helyzetet mutat. Az 1997-es nyilvántartási adatok szerint az átlag halasi lakásban 2,58 fő él, amíg a megye városaiban ez az adat 2,42 fő, megyei szinten pedig 2,37 fő. Ahhoz, hogy Halas elérje a megye városainak átlagos ellátottsági szintjét, legalább 750 új lakásnak kellene felépülnie a meglévő kb. 114450 lakás mellé.

Az elérendő célhoz képest az a tényleges helyzet, hogy évente kb. 50 új lakás épül a városban, kivéve a rendkívüli akciókat, mint amilyen a volt orosz laktanyában indult meg (159 lakás átépítésére van építési engedély).

Különösen a fiatalok jutnak nehezen lakáshoz. Átmeneti megoldásként garzonház építését tűzte ki célul a városfejlesztési koncepció, az egykori orosz laktanya önkormányzati tulajdonban lévő „gyengélkedő”-épületének átépítésével.

A változó lakástámogatási politika előre is lendítheti az építési kedvet, ami a tehetősebbek telekigényében jelentkezik. Telekkínálattal az önkormányzat már alig rendelkezik. Olyan területei sincsenek, amelyek lakóterületi fejlesztésre alkalmasak lennének. A telekpiac csaknem teljesen a magánforgalmon alapul. A lakásépítés lehetséges helyszíne a Felső- és Alsóöregszőlők területe, valamint a Sóstói lakóterület.

4.6. Az önkormányzat a közvetlen eszközökön (pl. garzonház-építés) túl az öregszőlők lakóterületi fejlesztésének ésszerű szabályozásával is segítse elő a város lakáshelyzetének javulását.

4.7. A Sóstói lakóterület fejlesztése félbemaradt, az egységes szemléletű terület-kezelést, telek-átosztást a kisajátítások elmaradása miatt nem lehet maradéktalanul megvalósítani. Olyan szabályozást kell alkalmazni, ami az ésszerűség határain belül alkalmazkodik a birtokviszonyokhoz és nagyobb teret enged a lakossági kezdeményezésnek.

4.8. Az országos szabályok megengedik egy telken több lakóház építését, amit körültekintő szabályozás mellett elő kell segíteni, a generációs együttélés érdekében.

4.9. A sűrűn lakott történeti városrészekben a fiatalabb generáció helyben tartását a beépítési lehetőségek növelésével kell biztosítani, szoros összefüggésben a közművesítettség szintjével (csatornahálózat).

5. BELTERÜLET SZERKEZETE, FELHASZNÁLÁSA

BELTERÜLET BŐVÍTÉSE

Halas *belterület*ének településszerkezeti tervét a T-2 jelű tervlap tartalmazza. A belterület jellemzően a város beépített és beépítésre szánt területeit foglalja magába. Építésjogi szempontból a határvonalnak nincs nagy jelentősége. Beépítésre szánt terület külterületen is kijelölhető, az építési követelmények nem függenek a közigazgatási területi besorolástól. Az önkormányzatot azonban számos ellátási kötelezettség csak a belterület határáig terheli, ezért mégiscsak fontos annak ésszerű meghatározása.

- 5.1. A Felső- és Alsőöregszőlőkben I. ütemű belterületi fejlesztésként kell kezelni a jelenlegi beépített várostestet célszerűen kiegészítő telekcsoportokat a T-2 tervlapnak megfelelően. Az összesen kb. 25 hektárnyi „FL” falusias lakóterületi illetve „KG” jelű kereskedelmi szolgáltató területi fejlesztést több ütemben, lakossági kezdeményezéssel lehet megvalósítani, a megfelelő méretű közterületek általuk történő biztosítása mellett. A telkek a vezetékes ivóvíz, a villamosenergia-hálózat és a gázellátás sajtaterős megépítése után vehetők új használatba, majd vonhatók belterületbe.**
- 5.2. Részletesebb szabályozási terv alapján az öregszőlők további, a beépített területekhez közvetlenül csatlakozó telekcsoportjain is végrehajtható lakóterületi fejlesztés („FL” falusias lakóterület), amennyiben a közterületek kialakítását és az alapközműellátás terheit az érdekeltek vállalni tudják. A beépülési folyamat elindulása után válhat a belterületbe vonás időszerűvé.**
- 5.3. Falusias lakóterületként belterületbe vonható az Iparszőlők útja mentén kijelölt területsáv (kb. 6 hektár).**
- 5.4. Egységesen bel-, vagy külterületi, „KG” jelű kereskedelmi, szolgáltató gazdasági területként rendezhető a Szegedi út bevezető szakasza menti területsáv.**
- 5.5. Az Átlós utca D-i oldalán, a Tó utca és a Széchenyi út között meglévő, lakó és gazdasági épületekkel beépített ingatlanok „FL” jelű falusias lakóterületként belterületbe vonhatók.**
- 5.6. Beépítésre szánt, „KG” jelű kereskedelmi, szolgáltató gazdasági területként, illetve „TV” jelű vegyes rendeltetésű területként, de külterületi jelleggel fejleszthető a Déli Városkapu kijelölt része.**
- 5.7. Szakaszolható ütemezésben „HÜ” hétvégiházás és „ÜÜ” üdülőházás üdülőterületi rendeltetést nyerhetnek a Sóstói szőlők kijelölt részei, amennyiben a *teljes* közműellátást a tulajdonosok saját erővel megoldják.**
- 5.8. A felsorolt fejlesztési területekre a célzott felhasználásnak megfelelően kell a szabályozási tervet kidolgozni.**

BELTERÜLET SZERKEZETE

A *belterület szerkezetét* az egyes történeti korszakok réteges egymásra épülése miatt a szűk keresztmetszetek jellemzik, ezért különösen nehéz a forgalmat átvezetni rajta. Ez egyaránt igaz a településrészek egymás közti kiegyensúlyozott kapcsolatára (pl. a kertváros, vagy a vasúton túli ipartelepek megközelíthetőségére), a városba érkező célforgalomra (többnyire kistérségen belüli viszonylatok) és az átmenő forgalomra.

Az 53-as út átkelési szakaszának a várostestbe való beerőltetése kettészakította az addig egységes szerkezetet. Külön életet él a város Ny-i és K-i része, a közúti átkelőkhöz kell szabni a kapcsolatokat.

Az elválasztottság a nagy átmenő forgalom következménye. A tervezett elkerülő-útszakasz megépítése Halas két részét ismét egyesítheti. Ez azért is szükséges, mert a városon belül a Ny-K-i viszonylatok a legerőteljesebbek (Kertváros – Belváros – lakótelepek – ipartelep).

A várost egykor övező *mocsarak-tavak* szigorú határt szabtak a fejlesztési kedvnek, a vizek lecsapolása és elvezetése azonban elhárította ezt az akadályt, s a *Dong-ér*, ami a tavak szerény utódja, már nem áll útjában a Kertváros fejlődésének. Inkább összeköt, mint elválaszt. Vonala mentén vezethető a város belső elkerülőútja, általa fűződik hálózattá a parkok, fásítások, vízfelületek sora.

5.9. A Dong-ér a város közlekedési és zöldfolyosója legyen, a hozzá kapcsolódó meglévő és tervezett zöldfelületek egységes vonulatot képezzenek.

5.10. A város egyik legnagyobb előirányzott fejlesztési terve a fürdő melletti üdülőfalú kialakítása. A Dong-éri zöldfolyosó részeként megvalósuló különleges pihenőterületet a belső elkerülőút felől közvetlenül fel kell tární.

5.11. A Dong-ér völgyi utat a Kazinczy utca vonalán a Felsővárossal közvetlen kapcsolatba kell hozni.

A *vasút* műszaki paramétereinél fogva határozott városszerkezeti választóvonalat képez. Szerencsés adottság Halason, hogy lényegében az ipari zóna telepedett meg a vasút K-i oldalán, bár néhány lakótömb is kialakult az ipartelepek szomszédságában.

A vasúton túli területek megközelítése mindig is gondot jelentett. A felüljáró megépítése óriási előrelépés volt. Újabb felüljáró kialakításával reálisan nem lehet számolni a Halas-nagyságrendű városokban, legfeljebb az 53-as út elkerülő szakasza kapcsán. A meglévő kapcsolatokkal kell tehát okosan gazdálkodni. Az É-ről érkező és a K-i városrészbe irányuló ipari célforgalom jelenleg a Bajza utcát is jelentős mértékben terheli. Ez a forgalom leválasztható a MOL-út és az Olajbányász utca összekötésével, ami a későbbi elkerülőút nyomvonalát készíti elő.

5.12. A Bajza utcát terhelő ipari teherforgalom csökkentésére ki kell alakítani a MOL-út és az Olajbányász utcát összekötő útszakaszt a leendő K-i elkerülőút tervezett nyomvonalán.

A városszerkezet különlegessége a belterülethez hasonló nagyságú városközeli kert-zóna jelenléte. A volt zártkertek homogén telekszövege nehezen enged beavatkozást és nem is szabad gyökeresen megváltoztatni ezt a nőtt szerkezetet. Indokolt viszont a fontosabb, gyakrabban használt, átkötő vonalvezetésű dűlőutak területbiztosítása.

5.13. Az öregszőlők városi és egymás közti kapcsolatának javítására közlekedési területként kell kezelni és megfelelő szélességgel, kb. 4-4 méter széles sáv lejegyzésével ki kell alakítani a Gubodi utat, a Keceli úti becsatlakozásnál nyomvonal-korrekciónal, a Kiskeceli utat, és a Baky-kastély melletti, a Kiskeceli úttól a Keceli útig átmenő dűlőutat.

BELTERÜLET FELHASZNÁLÁSA

A város belterületének felhasználása nagyrészt kialakult. A településszerkezeti terv feladata az volt, hogy a kialakult használatot figyelembe véve, a határvonalakat célszerűen kijelölve besorolja a területeket az OTÉK (Országos Településrendezési és Építési Követelmények) szerinti rendeltetési kategóriákba.

Alapvetően kétféle felhasználás van: *beépített illetve beépítésre szánt és beépítésre nem szánt* területek. Előbbiek a lakó-, vegyes-, gazdasági-, üdülő-, és különleges területek, utóbbiak a közlekedési és közmű-, zöld-, erdő-, mezőgazdasági és egyéb (vízgazdálkodási) területek. Ezeknek a kategóriáknak valamelyikét kell alkalmazni a város egész területén.

BEÉPÍTETT ILLETVE BEÉPÍTÉSRE SZÁNT TERÜLETEK

LAKÓTERÜLETEK

A város lakóterületeinek kis része (a 4-szintesnél magasabb épületekkel beépített lakótelepei tömbök) az „NL” jelű *nagyvárosias lakóterület*be kell, hogy tartozzanak. Ilyen terület a Bocskai utca környéke, a Kuruc vitézek tere körüli, és a Kossuth utca – Vasút utca közötti lakótelep, valamint a Kertvárosi többszintes lakóterület. Az épületek közötti zöldfelületek klimatikus és esztétikai szempontból igen fontosak, de nem mindig elegendők. Elő kell segíteni a lakókörnyezet javítását a szabályozással, biztosítva a pihenő zónák zavartalanságát, és további zöldfelületeket kell – lehetőség szerint – e nagy intenzitású lakóterületekhez rendelni.

5.14. A nagyvárosias lakóterületbe („NL”) tartozó lakótelepek szabályozásakor ki kell jelölni a közterületi pihenőzónák területét és törekedni kell arra, hogy további fásított közterek alakuljanak ki a környéken.

„KL” jelű *kisvárosias lakóterület*be soroltak a történetileg kialakult telektömbök a Belváros, a Tabán és az Alsó- valamint Felsőváros belváros-közeli területein, a Kertváros sűrűn beépült tömbjei, s a volt orosz laktanya É-i része. Ez a kategória – csakúgy, mint a falusias lakóterület – igen széles skálán engedi meg az épületek rendeltetését. Lényegében bármilyen célra igénybe lehet venni a telkeit, ami nem zavarja a lakóterület használatát.

5.15. A város legtöbb lakótelektömbje a „KL” jelű kisvárosias lakóterületbe tartozik. Az egyes területek beépítési jellege azonban egymástól igen eltérő, amit az övezeti szabályok kidolgozásakor figyelembe kell venni.

A város igen kevés nagytelkes lakóterülete és az Öregszőlőkben kialakuló új lakóterületek a „falusias” kategóriának felelnek meg leginkább. Ebben a zónában bizonyos mérvű gazdasági tevékenység is megengedett, ha az nem zavarja a környezetét. Viszonylag nagy zöldfelületi fedettség jellemzi, kellemes lakáskörülményeket biztosít.

5.16. A tágasabb telekadottságokkal rendelkező városszéli lakóterületek „FL” jelű falusias kategóriába sorolandók. Szabályozásuk során különös tekintettel kell lenni az egymást nem zavaró épületelrendezésre, a magas zöldfelületi arányra.

5.17. A lakófunkció jelenléte az összefüggő K-i iparterületen és a Déli Kapu szolgáltató-ipari zónájában távlatban nem kívánatos, ezért az ilyen „FL_K” jellel megkülönböztetett különleges falusias lakóterületen az új lakások építését korlátozni szükséges, az ott élők jogát az egészséges életkörülményekre azonban biztosítani kell.

Az iparterületre nézve ez elsősorban környezetvédelmi (zaj-, rezgés- és levegőtisztaság-védelmi) korlátozást jelent. Nagyobb távlatban az ipar a terjeszkedése során várhatóan magába olvasztja a ritkuló lakótelkeket.

VEGYES TERÜLETEK

A vegyes terület fogalma Halason nem ismeretlen. Az országos szabályokban való intézményesülését megelőzően már szerepelt ilyen kategória a város terveiben, alkalmazása azonban az OTÉK bevezetésével vált jogszerűvé.

A *településközpont vegyes* területen a lakó- és intézményépületek, szolgáltató-, szórakoztató-, vendéglátó létesítmények egész skálája elhelyezhető. Építményeinek magasságát az adottságokhoz lehet igazítani. Zöldfelületi fedettsége kisebb, mint a lakóterületeké.

A *központi vegyes* területeken lakóépület nem helyezhető el. A város intézményei (iskolái, igazgatási épületei) jellemzően ebbe a kategóriába tartoznak.

5.18. A vegyes rendeltetésű területek mindegyikét telkenként kell szabályozni, alapos körültekintéssel mérlegelve a szomszédsági kapcsolatokat.

GAZDASÁGI TERÜLETEK

A gazdasági területek *ipari* vagy *kereskedelmi, szolgáltató* rendeltetésűek lehetnek. A különbség a környezetre gyakorolt hatásukban mutatkozik meg elsősorban. Az ipari gazdasági területen olyan építmények is létesíthetők, melyek zavaró hatásúak. Halason mindkettő kategóriában igen kiterjedt területeket jelöl ki a településszerkezeti terv a meglévő használati mód figyelembe vételével.

A *kereskedelmi, szolgáltató gazdasági terület* jellemzően a Déli Városkapu területén, a Kőrösi út mentén, a Szegedi úton és a Kéve utcában helyezkedik el. A belterületbe vonandó Alsóöregszőlők egy része is ilyen besorolást kapott, mert lakóépületek a temető közvetlen közelében nem létesíthetők. A kategória előírásai nem engedik lakóépület elhelyezését. Korlátozottan kialakíthatók viszont szolgálati lakások.

5.19. A kereskedelmi, szolgáltató gazdasági területek általában lakóterület szomszédságában, és a városon áthaladó utak mentén helyezkednek el, amit telkenkénti szabályozásuk során figyelembe kell venni.

Az *ipari gazdasági területek* többsége a vasúton túl található. Jelentős szabad területi kapacitással rendelkeznek. Több cég együttes jelenléte egy telephelyen (GANZ-ipartelep, Középső Ipartelep) általában a kiegyensúlyozott fejlődés útjában áll. Különböznek igényeik, gazdasági erejük, ezért nehézségekbe ütközik a közös fenntartási és fejlesztési feladatok (közmű- és útépités, biztonsági rendszerek kiépítése, közös területek karbantartása) megvalósítása.

5.20. Az egykori nagy ipari üzemek telephelyén együtt élő vállalkozások kényszerű egymásrautaltságát oldani szükséges. A szabályozási tervben megfelelő közterületek kialakítási javaslatával is elő kell segíteni ezt a folyamatot.

Az iparterületi kapcsolatok (közlekedési infrastruktúra), s a hiányzó közműkapacitás (csapadékvíz- és szennyvízhálózati elemek) pótlása, kiegészítése is jótékony hatást fog gyakorolni a városrész térbeli rendjére.

További vállalkozások vonzása, megtelepedése, illetve a lakóterületekről a megmaradt ipari tevékenységek kivonása érdekében *Ipari Park* kialakítását tervezi a város. A közeljövő e legjelentősebb fejlesztési eleme jól illeszkedik a város meglévő ipartelepi szerkezetébe.

5.21. A tervezett Ipari Park térbeli rendjét a szabályozási tervben kell lefektetni. A területet a környező ipari zónába illesztve, azzal egységben kell alakítani.

ÜDÜLŐTERÜLETEK

Az üdülőterületi kategórián belül az OTÉK megkülönböztet *üdülőházas* és *hétvégiházas* használatot. Az előbbi az üdültáborok, kempingek, nagyobb üdülőépületek területe, ahol legalább 6,0 méter magasságú épületek helyezhetők el, ezt a helyi viszonyokhoz igazítva szigorítani lehet a szabályozásban (alacsonyabb érték). Az utóbbi a Sóstói szőlők üdülőterületi fejlesztésének megcélzott kategóriája.

5.22. Üdülőházas üdülőterületként („ÜÜ”) szabályozandó a Sóstói csárda és kemping tömbje, valamint a Sóstótól É-ra lévő osztatlan terület.

5.23. Hétvégiházas üdülőterületként („HÜ”) fejleszthető a Sóstói szőlők T-2 tervlapon jelölt része, a teljes közműellátás kiépítésének a feltételével. Amíg a fejlesztés nem történik meg, a terület mezőgazdasági jelleggel szabályozandó, telkein – a tó védelme érdekében – az építést szigorúan korlátozni kell.

Az üdülőterület rendezését megkönnyíti az 1994-ben készült részletes terv, amely a beépítésre, zöldfelületekre és a közműellátásra is javaslatokat adott.

KÜLÖNLEGES TERÜLETEK

Ez a kategória összegyűjti a máshová be nem sorolható rendeltetési egységeket. Az OTÉK néhányat meg is jelöl, más különleges rendeltetés pedig a helyi viszonyokból adódóan jött létre. A településszerkezeti terv a következő használati kategóriákat különbözteti meg:

HT: Honvédségi terület – a belterületen ide tartozik a Szegedi úti laktanya

HÓ: Határórség területe – Mártírok útja laktanya

GY: Gyógyászati terület – Kórház, Dr. Monspart László utca

SP: Sportterület – Kazinczy utcai sporttelep (Dong-ér-völgyi út kialakításakor határai rendezendők), Fazeka G. utcai lovaspálya

FÜ: Fürdő és üdülőfalu területe – Nagy Szeder utca és Dr. Monspart László utca által határolt terület a Csetényi parkig, valamint a Sóstói Strand

SZ: Szociális terület – Baky kastély családsegítő központ

T: Temetők – Katolikus, Református, Izraelita és Baptista temető, belső és/vagy külső védőzónával

V: Vásártér – Tinódi utca mentén fekvő kirakodóvásár-terület és az állatvásártér

5.24. A különleges (honvédségi, határőri, gyógyászati, sport-, fürdő-, szociális, temető-, és vásártér-) területeket a kialakult és igényelt egyedi használati módnak és szomszédsági viszonyoknak megfelelően kell szabályozni.

BEÉPÍTÉSRE NEM SZÁNT TERÜLETEK

KÖZLEKEDÉSI ÉS KÖZMŰTERÜLETEK
Leírásukat a 6. és 7. fejezet tartalmazza.

ZÖLDTERÜLETEK

Belterület és környéke zöldfelületi hálózata

A belterület és környéke zöldfelületi hálózata parkokból, utakat kísérő zöldsávokból, fasorokból, intézmények és lakóterületek parkosított kertjeiből, mezőgazdasági területekből és az erdőkből tevődik össze. Kialakításuk, meglévő növényállományuk, valamint fenntartásuk színvonala – a legtöbb magyar településsel megegyezően – vegyes képet mutat. A központ kiemelten kezelt, kifelé haladva csökken a ráfordítás költségben, energiában, színvonalban egyaránt.

5.25. A zöldfelületi rendszer kialakításakor ökológiailag összekapcsolható zöldfolyosók létrehozására kell törekedni. Az egymással összefüggő zöldfelületek kedvezően hatnak a mikroklímára, csökkentik a környezeti ártalmakat. A cél a meglévő adottságok felhasználása mellett a zöldfelületek gazdagítása, a használati érték növelése.

Közparkok, közkertek

A település meglévő parkjai közül a Hősök ligete (1,55 ha), a Hősök tere – Bethlen tér (1,1 ha) és a Semmelweis tér (2,4 ha) nevezhető városi szintű igényeket kielégítő közparknak. Az egyelőre kialakulatlan Csetényi Emlékpark (11,4 ha) a város legnagyobb összefüggő területű közparkja lehet, megfelelő fejlesztés mellett nagyban hozzájárulhat a zöldterületi hiány pótlásához.

5.26. A város zöldfelületi ellátottságát új közparkok („KP”) kialakításával kell növelni. A Dong-ér menti közpark (7,4 ha), a Csetényi park (11,4 ha) és az Erzsébet liget (9,8 ha) együttese a környéken lakók és az egész város számára nyújtson kikapcsolódásra, felüdülésre alkalmas helyet.

A Hősök ligete jelentős mennyiségű és korú növényvel rendelkező terület. Az előforduló fák többnyire értékes fajták egyedei. Felszerelési tárgyokban hiányos, a meglévők minősége sem kielégítő.

5.27. A Hősök ligete tervszerű felújítást és kiegészítést igényel.

A Hősök tere – Bethlen tér a belváros leggondozottabb, legrendezettebb tere. Hangulatos, átlátható terület. Növényállománya vegyes, értékes. Az Eötvös utca folytatásában a burkolatban a díszcseresznye sorban ültetett egyedei díszei a városközpontnak. Mögötte a kiemelt ágyakban szép ezüstoffenyő képez térfalat. A város egyetlen olyan tere, mely utcabútorában kellően felszerelt.

A Semmelweis tér a három központi park közül a legnagyobb területű. A közterületi parkolók kialakítása a zöldfelület csökkenését eredményezi ugyan, a visszaforgatható bevétel viszont az egész tér minőségi megújulásával járhat.

A meglévő rossz állapotú szökőkút megszüntetése, egy új, nívósabb díszkút építése, s az ehhez kapcsolódó növényrekonstrukció, a „Három tavasz” emlékmű újrahonosítása, sétányok, zöld szigetek kialakítása ténylegesen közparkká teszi a területet. Mindehhez az út nyomvonalát követő fasorok és belső ligetes fásítás kialakítása elengedhetetlen. A védelemre javasolt mocsárciprusok megkülönböztetett figyelmet követelnek.

5.28. A Semmelweis tér felújítását a részletes rendezési javaslat alapján kell végrehajtani. A két mocsárciprus helyi védelemben részesül.

A Csetényi parkot körbeveszik olyan létesítmények és természeti környezet – strand, kemping, kórház, Csipke Hotel, Dong-éri főcsatorna –, melyek önmagukban is meghatározók egy település életében. Mindezek együttesen a korlátlan lehetőségeket jelenthetik a város életében. A terület fekvése, időszakos vízállása, a legváltozatosabb növénytakasulások kialakulásának kedvezett. A nádas foltok mellett a nedves rétek növényei, vegyes fajtákból álló ligetes facsoportok egyaránt megtalálhatók. Bármilyen fejlesztés az élővilág értékeinek megtartásával történhet.

Nyári felvételek a Hősök teréről és a Semmelweis térről, a mocsárciprusal

5.29. A Csetényi park a fürdő- és üdülőfalual összhangban, kiviteli terv alapján rendezendő, a kialakult növénytakasulások megőrzésével.

Hasonlóképpen kiviteli tervek alapján kell megvalósítani a Dong-ér völgyi közparkot, s az Erzsébet ligetet, figyelembe véve a tervezett városi kerékpárhálózat nyomvonal-vezetését.

A lakóterületi közparkok, közkertek normatív területigényéről általánosságban nem lehet beszélni, mivel a városrészek eltérő beépítettségűek. Mások az igények a kertes, földszintes beépítések esetében, s más a nagy laksűrűségű városrészek esetében.

A Felsővárosban jelentéktelen zöldterületek alakultak ki, az Alsóvárosban és a Tabánban pedig egyáltalán nincs közcélú zöldterület. Ugyanakkor ezeknek a városrészeknek a fásított utcái kondicionáló hatást gyakorolnak a városi klímára. A zöldterület hiánya a Kertvárosban legszembetűnőbb. Utcáinak fásítása sem megoldott, vélhetően a kétoldali légvezeték, valamint a városrész rossz talaja miatt.

A nem korszerű, szabványoknak nem megfelelő játszószerkek helyett minden parkban és pihenőtéren európai normáknak megfelelő játszóterek kialakítását kell megvalósítani.

5.30. A lakóterületi közparkok – Kanizsa tér, Kertvárosi iskola melletti tér, Radnóti utcai tér – felülvizsgálata, átértékelése a közeli jövő feladata. Az igen hiányos, vagy teljesen hiányzó növényanyag és a felszerelési tárgyak pótlása, cseréje és rekonstrukciója elkerülhetetlen.

ERDŐTERÜLETEK

A város belterületén a Sóstó mellett található a tekintélyes területű parkerdő. Növényállománya vegyes, nagyon sok fajta nemzetség képviselteti magát. Az állomány sok helyen besűrűsödött, elvadult, helyenként szemétlerakó céljára használják. Az újabb erdőterületek kialakítására a tervek készen állnak, kisebb frissítésekkel alkalmas a kivitelezésre.

5.31. A Sóstói parkerdő bővítése a természetvédelmi, régészeti és idegenforgalmi szempontok egyidejű figyelembe vételével valósítandó meg.

5.32. A T-2 tervlap szerinti védőerdők („EV”) olyan területek, melyek szabdaltságuknál fogva, vagy mély fekvésük miatt egyéb hasznosításra nem alkalmasak, ugyanakkor jelentős szerepük lehet a környezeti állapot javításában, védelmében (szélvédelem, defláció).

A Soltvadkert felől érkezőket a Sóstó és környezetének a látványa fogadja a városba érve. Jelenleg a település legnagyobb összefüggő zöldfelülettel rendelkező területe. Víz, erdő, ligetes facsoportok – adott elemek, mely nemcsak a város, de a környező települések számára is üdülőcentrum lehetőségét hordozzák magukban. A tópart a horgászok kedvenc tartózkodási helye. Az erdő állománya helyenként ligetes, máshol besűrűsödött. Egy-egy részén illegális szemétlerakás történik.

5.33. A Sóstó környékének felhasználása erdő és közpark legyen. A meglévő strand alakításában is a közparkra jellemző megoldásokra kell törekedni.

Utakat kísérő zöldsávok

Jelentős területet fednek le a városban az utak menti zöldsávok. Szerepük nemcsak az egyes zöldfelületi elemek összekapcsolásában van, de kondicionáló és biológiai értékük is fontos. Sok helyen fásítottak ezek a sávok, s a nagyobb, városon átvezető utak fásított szakaszaira már a korosabb növények jellemzők. Máshol teljesen hiányzik a faszor.

A kisebb utcák zöldsávjai általában szépen gondozottak, később telepítettek, gazdagon

ültetett növényanyaggal vannak ellátva. Gyakori a három növény szint: gyeper-cserje-lombkorona megléte. A várost átszelő utak mentén a zöldsávok egyre gyakrabban válnak a parkoló autók, garázsbejárók burkolt vagy burkolatlan leálló sávjává.

Jelentősebb zöldsávok: Széchenyi utca, Jókai utca, Kossuth utca, Szabadkai út, Tó utca, mentén található.

5.34. Az utak menti zöldsávok megtartandók és szükség szerint fásítandók.

Fasorok

A fasorok a település zöldfelületi rendszerének jelentős elemei. Fontos szerepük van az utcakép kialakításában. Egy-egy jól megválasztott fajta városrészek hangulatát határozza meg, e mellett szerepük nélkülözhetetlen környezetvédelmi szempontból is.

Kiskunhalas utcáinak összetétele a helyi klimatikus viszonyoknak többnyire megfelel. Ugyanakkor nagy számban fordul elő öreg vagy öregedő fa, magas a gyümölcsfák aránya, s gyakori a rosszul megválasztott fajtákkal történő beültetés. Az egyes városrészek faanyaga korban, egészségi állapotban eltérő. A belváros a legfásítottabb, ugyanakkor itt van a legidősebb faállomány is. A Kertváros faállománya a legfiatalabb, de itt a legtöbb a gyümölcsfa.

Az utcafásításra döntő hatást gyakorol a közművesítés. Nagyon gyakran előfordul az utcák mindkét oldalán húzódó alacsony légvezeték, ami teljes mértékben behatárolja a választható fafajtákat. Legtöbbször nincs is számottevő fásítás az ilyen utcákban.

A Tabán, Alsóváros és a Városközpont utcafásorai fokozatos cseréjére szorulnak. A meglévő telepítések leggyakoribb hibája ezekben a városrészekben a magas növények ültetése légvezeték alá, vagy keskeny utcák széles lombú fákkal való telepítése.

Mindez jelentős rekonstrukció megvalósításának szükségességét vetíti előre.

5.35. A fasorok rekonstrukciója ütemezetten, a lakosság bevonásával történjen. A fajták kiválasztásánál a helyi jelleg megőrzését is szem előtt kell tartani. Fásítani kell a városon áthaladó országos utak mindkét oldalán, a kerékpárutak mentén és a parkolóknál.

A város klímáját és talajadottságait túró, lombos fákból kialakított fasorok telepítendőek. Egy-egy utca farekonstrukciója ugyanazon vegetációs időszakban történjen. A jelentősebb zöldfelületi elemeket összekapcsoló utcákon karakteres fásítás telepítendő. A kivitelezési tervek készítésekor természetesen a közművesítést is figyelembe kell venni.

5.36. Védett fasor a Kossuth Lajos utca hárs- és ostorfasora, a Fejérföld utca hársfasora, a Batthyány utcai és Dózsa György utcai gesztenyefasor, a Hősök terén és a Szent Imre utcában lévő ostorfasor, a Szász Károly utca japán akác- és ostorfasora, valamint a Szabadság tér és a Szabadkai utca törökmogyorósora.

A jelentős meglévő fasorok megtartása és az említettek telepítése mellett meg kell vizsgálni a fásítás lehetőségét a Kőrösi úton, s a Kazinczy utcán.

Helyi védettség

Kiskunhalas város képviselőtestülete a 19/1992. számú rendeletével helyileg védetté nyilvánította következő növényeket:

Platanus x hybrida Sóstói csárdakertben

Quercus robur az 53-as út K-i oldalán a Széchenyi - Batthyány utca kereszteződésében
15 db Taxodium Kopolyai út menti zártkertben

5.37. A már védett fákon kívül helyi védelemben részesítendő a Tó utca kocsányos tölgy, a két Semmelweis téri mocsárciprus, a Szabadság téri tölgy, a Jókai utcai hárs és a Szent Imre téri platán.

Temetők

A régi református temető kegyeleti park, műemlékileg védett. Vegyes, értékes növényállománya értékes nemzetségek növényeiből tevődik össze. Gondozatlan. Temetés már csak a megváltott sírhelyekre lehetséges.

A katolikus temetőt a Fejérföld utca mentén a már említett hársfasor határolja, a Berzsenyi utca két oldalán és a területen belül hiányos, rövid szakaszú fasorok, rendezetlen környezet látványa fogadja a látogatót. A terep rendszertelen egyenetlensége, a burkolt út hiánya az elhanyagoltság érzetét kelti.

Az új református temető növényállománya mennyiségileg és fajta szempontjából sem megfelelő. A kerítés mellett szokásos és szükséges növénykiültetés is elmaradt. Úthálózata nem kiépített. Az egyetlen temető, mely helyzeténél fogva bővíthető. A kijelölt temetőmag körüli terület fásítandó. A külső és belső védőtávolságok meghatározásánál az ÁNTSZ állásfoglalását vették figyelembe a tervezők.

A baptista temető az Alsó-öregszőlőkben, külterületen található kis sírkert. Évente 1-1 temetkezés történik. A telekhatár mentén körbefásítandó.

Izraelita temető: Növényállománya főleg gyümölcsfákból áll. Évente 1-1 temetés történik. A telekhatár mentén körbefásítandó.

5.38. A temetők T-2 tervlapon jelölt belső védőtávolságán belül (temetőmag) a temetés minden formája megengedett. A belső védőzóna fásítandó. A külső védőterület egyedi egyeztetés alapján használható fel építésre.

Fürdő és üdülőfalu

A Dr. Monspart L. utca mentén található strand és gyógyfürdő gondozott, jól karbantartott terület. Burkolattal ellátott pálya, fásított kemping áll a kikapcsolódni vágyók rendelkezésére. Vegyes növényállomány biztosítja a terület borítottságát, ami még kiegészítésre szorul. A jelenlegi strandterület nem fedezi a városlakók megfelelő ellátottságához szükséges mennyiséget.

Egy üdülőközpont kiépítése szerepel a város tervében. Figyelembe véve, hogy a terület határai mentén húzódik a település két legnagyobb összefüggő közparkja is, a lehetőség biztosított egy vonzó idegenforgalmi látványosság kiépítésére. A beépítésre tanulmányterv készült 1999-ben, amelynek főbb elemeit a településszerkezeti terv átvette. Új megközelítés a Dong-éri útról biztosítható majd.

Sportterület

A Kazinczy utcáról nyíló városi intézmény 2 gepes, egy burkolt pályával és salakos futópályával áll a város sportolójának a rendelkezésére. A terület növényzete gyér, a kerítés mellett, valamint a főbejárat épülete körül fásított. Terv szerinti területbővítés, növénytelepítés és pakolóépítés szükséges.

Vásártér

A kirakodóvásár fásítatlan, fejlesztést igénylő területen működik. Az állatvásártér nyárfás környezetben helyezkedik el.

5.39. A kirakodóvásár terének kulturált környezeti kialakítására tervet kell készíttetni. Az állatvásártér határai mentén védőerdő telepítendő.

Egyéb, jelentős zöldfelülettel rendelkező intézmények

A Sóstói csárda melletti kemping és motel parkolója kiépítetlen, egy-egy nagyobb növény biztosít helyenként árnyékot. A csárda előtt található a város egyik védett fája : Platanus x hybrida.

Jelentős növényállománnyal rendelkezik a kemping és motel. Területén tenispálya található. A sűrűn, sorban ültetett platán ritkítását szakemberre kell bízni. A fa-rekonstrukció, felújítás csak terv alapján végezhető.

A kórház telepített, vegyes növényállománnyal rendelkezik. Gondozott

Az óvodák fásítottsága kedvező. A játszóudvarok árnyékoltak, játszószerkezetek tekintetében is kedvezőbb képet mutatnak, mint a játszóterek.

Az iskolák esetében sokszor a sportterületek kialakítása mellett már kevés lehetőség marad a parkosításra. Néhány iskola előkertje, főbejárata nagyon szép, általában vegyes – lombos és örökzöld – növények felhasználásával.

A Csipkeház kertje gondozott, beállt növényekkel rendelkező terület. Fajta-összetétele is rendkívül változatos. Örökzöld és lombos növényei minden évszakban felhívják a városba érkezők figyelmét. A város egyik legfőbb nevezetességét hirdető múzeumot méltó környezettel keretezi.

5.40. A városi intézménykertek a település zöldfelületi rendszerének szerves részét képezik. Fenntartásuk, gondozásuk kihatással van a város életére, megítélésére, ezért nagy odafigyeléssel kell végezni.

6. KÖZLEKEDÉSI HÁLÓZATOK, KERESZTMETSZETEK

A VÁROS HELYZETE ÉS KAPCSOLATAI A TÉRSÉGBEN

Kiskunhalas Bács-Kiskun megye déli részén helyezkedik el a Budapest – Kelebia vasúti fővonal és az 53 sz. másodrendű főút mellett.

ADOTTSÁGOK

Országos közúti forgalom szempontjából a legfontosabb utak a következők:

- 53. sz. Solt-Tompai másodrendű főút

Kiskunhalas térségében a települések közötti forgalom szempontjából forgalmi jelentősége van még a következő utaknak:

- 5309. sz. Kiskunhalas-Keceli közút
- 5402. sz. Kiskunhalas-Kiskunmajsa összekötő út
- 5406. sz. Tázlári bekötő út
- 5408. sz. Kiskunhalas-Szeged összekötő út

Kiskunhalas közelében található Kunfehértó üdülőterület a 5412. sz. összekötő úton érhető el.

Vasúti szempontból Kiskunhalasnak országos szerepe van, pályaudvarán rendszeres vasúti közlekedéssel a következő vonalak haladnak át:

- Budapest-Kelebia országos fővonal (kétvágányúsítása megvalósítandó)
- Kiskunfélegyháza-Kiskunhalas
- Baja-Kiskunhalas

A térség településeinek nagy része elérhető vasúton.

FEJLESZTÉSEK

A felépítendő S 9 gyorsforgalmú út a várostól 19 km-re délre fog húzódni. A tervezett DAP északon Kiskunhalas területét érintené, azonban megépítése rendkívül bizonytalan, ezért a településszerkezeti terv nem vette számításba.

6.1. A városon jelenleg keresztülhaladó, regionális szereppel bíró 53 sz. másodrendű főútvonal elkerülő szakasza az iparterület mellett, a város keleti oldalán vezetendő a településszerkezeti tervlapnak megfelelő nyomvonalon.

A nemzetközi vasúti fővonal szerepe a jugoszláv válságot követően csökkent és a második vágány megépítése után várható régi rangjának visszatérése.

6.2. Távolatban a Budapest – Kelebia vasúti fővonalat kétvágányú, nagy sebességű nemzetközi hálózati elemként kell figyelembe venni.

A közlekedési ágak közül adottságok hiányában nincs jelen a vízi közlekedés.

6.3. Az 53 sz. főút mellett a várostól délre kialakítható a repülőtér, amely elsősorban sport, ill. kisrepülőgépek fogadására lesz alkalmas.

KISKUNHALAS VÁROS KÖZLEKEDÉSI HÁLÓZATAI ÉS LÉTESÍTMÉNYEI

KÖZÚTI KÖZLEKEDÉS

Kiskunhalas úthálózata a beépítés jellegének megfelelően szabálytalan vonalvezetésű, és változó szabályozási szélességű utcákból áll. A város fejlődése során az új lakóterületeken szabályozott úthálózati rendszer alakult ki. Meghatározó jellegűek a város úthálózata szempontjából az országos közutak átkelési szakaszai és a város főutcája a Kossuth utca. A város legfontosabb útjai az országos közúthálózat részét is képezik.

A település szerkezeti terv csak azoknak a hálózati elemeknek az építési területét különbözteti meg közlekedési területként, amelyek városszerkezeti jelentőségűek: forgalmi, vagy gyűjtőutak valamint kiemelt feltáróutak.

A város megvalósítandó úthálózata a település szerkezeti tervnek megfelelően a következő képet mutatja:

II. rendű főút (országos főút)

Az 53. sz. Kiskunhalas-Solt másodrendű főútvonal városi szakasza az elkerülőút megépülése után visszaminősül települési főúttá.

6.4. Az elkerülő útszakasz a meglévő, megmaradó útszakaszokhoz egy-egy körforgalmú csomóponttal csatlakozik. A vasútvonalakat felüljárókkal kell kereszteznie.

A Kiskunmajsai útnál (5402. jelű út) is körforgalmú csomópont létesítendő a vasútvonal melletti földfeltöltésen, így a vasútvonal kereszteződéseknél csak kis nyílású (8-10 méteres) hidakat kell építeni. Délen a Kunfehértói út (5412. jelű út) csomópontjánál egy körforgalmi csomóponttal csatlakozik vissza az eredeti nyomvonalhoz. Kiépítettsége 2 x 1 sávós, szabályozási szélessége 40 m.

Összekötő utak (települési főutak)

- 53 sz. főút jelenlegi városi szakasza, 12 m széles burkolattal, szabályozási szélessége 30 m.
- 5309. sz. Kecel-Kiskunhalasi közút egy új útszakasz kiépítésével (Április 4. utca) csatlakozik a Dong-éri úthoz, majd ezen keresztül az 53 sz. főúthoz. Kiépítettsége 2 x 1 sávós, szabályozási szélessége 30 m.
- 5402. sz. Kiskunhalas-Kiskunmajsa-Kiskunfélegyháza közút, a Széchenyi utca déli részéből ágazik ki. Az 53 sz. főúthoz egy körforgalmú csomóponttal csatlakozik. Kiépítettsége 2 x 1 sávós, szabályozási szélessége 30 m.
- 5406. sz. Tázlár-Pirtói közút, melynek nincs átkelési szakasza, az 53. sz. útból ágazik ki, egy részén burkolt, 5,0 m burkolatszélességgel.
- 5408. sz. Szeged-Kiskunhalasi közút, összekötő utak között a legkisebb forgalmú út. Városi átkelési szakaszán az útburkolat szélessége 6,0 m. 2 x 1 sávós út. Szabályozási szélessége 30 m.
- 5412. sz. Kiskunhalas-Jánoshalma közút, a város déli határában ágazik ki az 53. sz. főúttal alkotott körforgalmú csomópontból. Kiépítettsége 2 x 1 sávós, szabályozási szélessége 30 m.
- 54311 sz. állomási bekötőút, jelentős autóbusz nyomvonallal. A közút 2 x 1 sávós 10,5 m burkolatszélességgel.
- Az olajipar részére épült ki egy összekötő út az 53 sz. főút és a Tázlári út (5405 sz. közút) között, melyen ma már autóbuszvonal is üzemel.

6.5. Dong-éri út, amely a város belső területeit nyugatról kerüli el, jelentősen tehermentesíti a Belvárost. Kiépítettsége 2 x 1 sávós, 7,0 m széles burkolattal, szabályozási szélessége 30 m.

Gyűjtőutak (települési mellékutak)

A város szerkezetét meghatározó gyűjtőutak a következők:

- Átlós utca, kiépített szakaszán a burkolatszélesség megfelelő,

6.6. Kiépítendő az Átlós utca – Fejérföld úti kereszteződésben a csomópont és az Átlós utca a jelenlegi beépítés szélén a Tó utcáig 7,0 m széles 2x1 sávós burkolattal. (Az így kiépített útvonal alkalmas a mezőgazdasági forgalom átvezetésére a városon és a vasúton keresztül)

- Bajza utca 5,2 m széles (6,0 m szélességre bővítendő)
- Bajcsy-Zsilinszky utca (7,0m-re bővítendő) – Kmeth S. utca (6,0 m -re bővítendő) 2 x 1 sávós út
- Jókai utca, 5,7 m széles burkolattal (7,0 m-re bővítendő) – Kőrösi út, 2 x 1 sáv (Dong-ér-völgyi út szakaszává válik).

6.7. Vadkerti utca, 7,0 m széles burkolatú – Kazinczy utca 4,2 m széles burkolatú (7,0 m-re bővítendő) út 2 x 1 nyomsávon a város egyik jövőbeni meghatározó gyűjtőútja lesz.

- Kölcsey utca 6,1 m széles burkolattal, 2 x 1 sáv – Thorma J. utca (5,5) – Szilády Á. utca 5,2 m széles burkolattal nem megfelelő kiépítési szélességgel. Mindkét utca 2 x 1 sávós.

6.8. Batthyány utca 6,1 m széles burkolattal – Szántó Kovács J. utca 3,9 m széles burkolattal (6,0 m-re bővítendő a 20 kV-os vezeték kiváltásával) a déli városrész forgalmát vezeti be az 53. sz. főútba, 2x1 nyomsávon.

- Kötönyi út 6,0 m széles burkolattal 2x1 sávós út.
- Petőfi utca 7,4 m széles – Tinódi utca 6,0 m széles burkolattal. 2x1 sávós út.
- Szabadkai út (a régi 53 sz. főút) 5,8 m széles burkolattal, 2x1 sávós út.
- Tó utca 6,05 m széles 2x1 sávós út.

6.9. A gyűjtőúthálózat fejlesztése – az Átlós utca kivételével – az utak jelenlegi építési területén belül megoldható. Az Átlós utca 20,0 m építési területe lejegyzéssel biztosítandó.

6.10. A városi forgalmi és gyűjtőúthálózat alakítása során a településszerkezeti tervet alátámasztó keresztmetszvény-javaslatokat figyelembe kell venni.

Jelzőlámpás csomópontok

Jelenleg Kiskunhalas városában két jelzőlámpás csomópont van kiépítve. Egyik a Kossuth utca – Széchenyi utca (53 sz. főút) kereszteződésében. A jobbrakanyarodási viszonyok szűkösek, átépítésre szorulnak. A csomópontban minden irányú mozgás megengedett.

A másik csomópont a Széchenyi utca (53 sz. főút) – Kárpát utca kereszteződésében. A jobbra kanyarodási viszonyok szűkösek, átépítésre szorulnak. A csomópontban mindenirányú mozgás megengedett.

További jelzőlámpás csomópontok kiépítése szükséges a Széchenyi utca – Kazinczy utca, valamint a Fejérföld utca – Batthyány utca kereszteződésében.

Parkolás

A város jelentős számú kijelölt parkolóhellyel rendelkezik. A legnagyobb befogadóképességű parkolókat a városközpontban találják a gépjárművel érkezők: a Kossuth utcánál, a Hősök terén valamint az autóbusz pályaudvar környékén.

A központon belüli parkolási kérdések különösen a szűk, védett, nagyforgalmú utcákban (pl. Szilády Áron utca) létesülő, nem lakás célú rendeltetési egységek esetében jelentenek nehézséget.

6.11. A szűk, nagy forgalmú, történetileg kialakult utcákban a nem lakást kiszolgáló parkolóhelyek elhelyezésére működőképes megoldást kell találni a rendezési tervben a műemlékvédelmi szempontok figyelembe vételével.

A lakótelepeken elegendő számú parkoló épült. A strand és a kórház állóforgalma is megfelelő elhelyezést nyert a bejáratoknál. Ezek bővítését a fürdő és üdülőfalu fejlesztési terve tartalmazza, amit a településszerkezeti terv is figyelembe vesz. A T-2 tervlap valamennyi jelentős közterületi parkolócsoporthelyét jelzi.

6.12. A szabályozási terv vizsgálja meg a nagyobb intézmények parkolóhely-szükségletét és tegyen javaslatot újabb közcélú parkolók kialakítási helyére.

6.13. Nagyobb közterületi parkolóigénnyel kell számolni a városi sporttelep mellett, a piactér környékén és a Sóstói strandnál.

Üzemanyag-töltő állomások

Város területén öt üzemanyag-töltő állomás található, kettő közülük az 53. sz. főút mellett: a város középső részén a Kárpát utca mellett, illetve a város déli részén a Tompai út mellett. Mindkét kút nagy kapacitású, a jelenlegi igényeket ki tudja elégíteni. A távlati igények kielégítésére további állomás létesül a Széchenyi utca - Kőrösi út csomópontjánál.

További üzemanyag-töltő állomás található a Majsai úton, a Vadkerti utcában és a Tinódi utcában.

Szervizek

A városban üzemelő szervizek el tudják látni az igényeket. Telephelyeik főleg az 53. sz. másodrendű főút mellett helyezkednek el, s a Tinódi utcában is található két üzem.

KERÉKPÁROS- ÉS GYALOGOS KÖZLEKEDÉS

Kerékpárforgalommal együtt vezetett gyalogút alakítandó ki a vasútállomás és a strandfürdő – kórház – Dong-ér – Erzsébet liget között. A vasútállomástól önálló kerékpár-út halad tovább, amely a csak gyalogosok és kerékpárosok által használható vasúti átjárón keresztül jut át a K-i városrészbe, az ipartelepeket feltárva. Az ipartelepi kerékpárutak egyik ága a Kiskunmajsai út mellett, a másik ága a Szénás utcán – Kötönyi úton halad.

A meglévő kerékpárút a volt 53. sz. főút mellett, a Sóstói csárda és a Batthyány utca között van kiépítve.

6.14. Rövid távon belül folytatni kell a kerékpárút-hálózatot D-i irányban az Átlós utcáig és É-i irányban a Csigabiga-dűlőig. Ez a kerékpárút adja a fő gerincvonalat, melyhez csatlakoznak a további K - Ny irányú kerékpárutak: a Kazinczy utca – Dong-ér-völgyi kerékpárút, és a városközpontból induló ipartelepi feltáró kerékpárút.

6.15. További kerékpárút építendő ki Kunfehértó felé közös felületű korlátozott gépjárműforgalommal az Alsóöregszőlőkön keresztül (Kiskeceli út).

TÖMEGKÖZLEKEDÉS

A közutakat használó tömegközlekedést a VOLÁN vállalatok helyközi és távolsági járatai bonyolítják le. A város helyi autóbuszvonalakkal nem rendelkezik, jelenleg csak az átmenő forgalmú autóbuszok biztosítják az ellátottságot.

6.16. A meglévő autóbuszpályaudvar a távlatban áthelyezendő a vasútállomás mellé, az autóbuszvonalak és járatviszonylatok felülvizsgálatával.

VASÚTI KÖZLEKEDÉS

Távlatban a vasút szerepe a kétvágányúsítás után megnő, fontos szerepe lesz mind az áruszállításban, mind a közúti forgalom vasútra történő terelésében.

6.17. Kiskunhalasnak mint vasúti csomópontnak a Budapest-Kelebia vonal kétvágányúsítása után döntő szerepe lesz a logisztikai központ kialakíthatóságában, azonban a szükséges átépítéseket, bővítéseket végre kell hajtani, hogy a leendő feladatoknak meg tudjon felelni:

- vasútállomás átépítése a megnövekvő feladatok biztosítására (vágánybővítés, rakodóberendezések, vasútüzemi berendezések)**
- összes vasúti átjáró biztosítása.**

Kiskunhalas közigazgatási területén a Budapest-Kelebia vonalon 3 átjáró, Kiskunhalas-Baja vonalon 3 átjáró, Kiskunhalas-Kiskunfélegyháza vonalon 2 átjáró nincs biztosítva.

Rövid távú feladatként jelentkezik a vasútállomás területén két új széles peron építése és a vasúti sínek cseréje 54 kg/fm sínekre.

7. KÖZMŰELLÁTÁS

GÁZELLÁTÁS

(T-5 jelű tervlap)

Kiskunhalas város gázellátása a Pécs - Baja - Kiskunhalasi GOV NA 400-as gáz fővezetékhez kapcsolódik. A gázátadótól NA 150 / 60 Bar nagynyomású vezetéken érkezik a gázfogadóig. A város K-i határában, az ipari feltáró út mellett található gázfogadó a MOL Rt. tulajdonába tartozik. Kapacitása 30 000 m³/h, jelenlegi leterhelése 12-14 000 m³/h. Onnan indul a várost ellátó NA 315 KPE / 3 Bar főgázvezeték.

A város gázellátó alaphálózatának a kiépítése a belterületen befejeződött, jelenleg a külterületi tanyás és kiskertes ingatlanok gázellátása van folyamatban.

A hálózat egy része alacsony nyomású (0,03 Bar), a város többi része kis-középnomású (3,0 Bar) hálózattal van ellátva.

A hálózat hossza:

0,03 Bar nyomású elosztóvezeték 19 307 fm

3,0 Bar nyomású elosztóvezeték 111 704 fm

Leágazások száma 4610 db

A városban üzemelő kis- és közepnyomású gázhálózat kapacitása az igényeknek megfelel. A beépített körzeti és egyedi nyomásszabályozók stabil végponti nyomást biztosítanak:

Nomáásszabályozók:

3 db körzeti nyomásszabályozó:

Bessenyei tér – 1500 m³/h teljesítményű

Hősök ligete – 1500 m³/h teljesítményű

Harangos tér – 2000 m³/h teljesítményű

2 db egyedi nyomásszabályozó:

Batthyány és Árpád utca kereszteződésénél – 60 m³/h teljesítményű

Sáros utcában a szociális otthonnál – 60 m³/h teljesítményű

A város egyoldali betáplálása magában hordozza a gáz-kimaradás lehetőségét.

7.1. Kétoldali betáplálás céljából meg kell építeni az É-i megkerülővezeték a lakóterületi fejlesztésekkel összhangban. Az új NA 250 KPE vezeték hossza kb. 12,5 km.

A városi gázhálózathoz kapcsolódva már ma is jelentős számú zártkerti és tanyás ingatlan rendelkezik vezetékes gáz bekötéssel. Ilyen jellegű hálózatfejlesztés a továbbiakban is várható. A hálózat fejlesztése ezen túlmenően is tovább folytatódhat, mert az igényeket a szolgáltató ki tudja elégíteni. A Ny-i oldali betáplálás megvalósítása után a lehetőség még tovább növekszik és az ellátás színvonala (nyomástartás) is javulni fog.

7.2. Az iparterületen lévő gázvezetékek végpontja összekötendő (TEKOTEX – HALASPACK), ez egyben a HALAS TÁVHŐ biztonságosabb gázellátását is szolgálja.

VÍZELLÁTÁS

(T-6 jelű tervlap)

A város vízellátását közüzemi vízellátó rendszer biztosítja, üzemeltető a **HALASVÍZ Kft.** Intézményes vízzel ellátott a belterület közel 100 %-a, 1997. évi adat szerint 26 100 fő.

A vízellátó rendszer **vízbázisa rétegvíz**, amelyet a három víztermelő telepen lemélyített 16 db mélyfúrású kút hoz felszínre. Vízkitermelésre felhasznált rétegek 76 m és 299 m között helyezkednek el. A víztermelő telepek adatait a következő összesítés mutatja be:

I. sz. vízműtelep – helye: Nagy Szeder István utca 1. (Ny-i városrész)

A telepen 5 db kút üzemel, mindegyik fő üzemi vízbázis.

A telep mértékadó kapacitása: 3000 m³/d

A kitermelt víz vas-ion tartalma meghaladja a határértéket.

Vastalanító üzemel, kapacitása 3200 m³/d.

II. sz. vízműtelep – helye: Kőrösi út 27. (É-i városrész)

A telepen 3 db kútpár (6 db kút) üzemel.

Együttes kapacitásuk: 4300 m³/d

A kutak közvetlenül a hálózatra termelnek.

A kitermelt víz vas-ion tartalma határérték feletti.

A vastalanító hiánya miatt jelenleg csúcsüzemi vízbázis.

III. sz. vízműtelep – helye: Kötönyi út külterületi szakaszán az igazgatási terület K-i részén.

Két kútcsoportban 5 db mélyfúrású kút üzemel fő üzemi vízbázisként.

A telep kapacitása: 6000 m³/d

A kitermelt víz vas-ion tartalma határérték feletti. A víztermelő telepen vastalanító üzemel, kapacitása 6400 m³/d.

A vastalanított víz az 1000 m³-es térszíni tárolóba kerül, ahonnan korszerű, fordulatszám-szabályozóval vezérelt hálózati szivattyúk juttatják az ellátó rendszerbe.

Vízbázis bővítés a II. és III. sz. vízműtelepen lehetséges, ha szükség van rá a város hosszútávú fejlesztéséhez. A III. sz. telep főként a város központi, K-i és D-i részét látja el vízzel.

A **vízminőségre** jellemző, hogy a mélyfúrású kutak vize minden esetben határértéket (0,2 mg/l) meghaladó mértékben tartalmaz vasat, illetve a határértéket (0,01 mg/l) megközelítő mértékben arzént. A későbbi szigorítások után az ammónia és mangán is problémát jelenthet. A kutak vizének minősítése II.o. rétegvíz. Vízkezelésre feltétlenül szükség van.

7.3. A II. sz. vízműtelepen mielőbb meg kell építeni a vastalanító berendezést 4500 m³/d kapacitással, továbbá egy 1000 m³-es térszíni tárolót kell létesíteni.

7.4. Korszerű irányítás-technikai rendszer építendő ki a II. vízműtelepen elhelyezendő diszpécser-központtal, a víztechnológia és a hálózati folyamatok vezérléséhez.

A város **vízhalózzattal** jól ellátott. **Az elosztóhálózat hossza 111,7 km.** A fő- és ellátó vezetékek rendszere jól kiépült, de magán viseli a szakaszonkénti építés, valamint a fejlesztési súlypontok változásainak hatását. Áramlási, hidraulikai szempontok miatt néhány helyen korrekcióra szorul. A szolgalmi jogokkal épített vezetékszakaszokat közterületivel kellene kiváltani. Az előregeedett vezetékszakaszokat fokozatosan ki kell cserélni. Mindez üzemeltetői feladat.

7.5. A körvezetékes vízhalózzat kialakításához legfontosabb feladat a Szénás utca és Szegedi út vezetékének összekötése (NÁ 150), ezzel az alsóvárosi vízellátás lényegesen javulna. Hossza: 1900 m.

7.6. Az Alsóváros biztonságos ellátásához egy 2000 m³-es tároló és szivattyúgépház alakítandó ki a Tó utca D-i végénél.

A **városkörnyéki kertekben** lakók, vagy kijárók vízellátása egy bizonyos körzetig a városi hálózatról megoldható.

A külterületi lakosok ellátási lehetőségeit feltáró 1998-as tanulmány alapján a 3500 külterületi lakosból kb. 1800 fő kaphat vezetékes vizet a III. vízmű-teleptől kiindulól, a várost É-ról és Ny-ról megkerülöl vezeték megépítésével. A meglévöl városi hálózzatba D-en becsatlakozól új vezeték egyrészt a város egyenletesebb vízellátását szolgálja másrészt alapvezetéke lehet az új lakóterületeknek is.

7.7. Körvezeték építendő ki szakaszosan, az igények függvényében a belterületet Ny-ról övezöl kerteken keresztül NA 200 keresztmetszettel. Ehhez kapcsolódhatnak a kisebb ellátó-vezetékek.

7.8. A szeméttelp és a területén kialakítandó állati tetem-boncolól vízellátását meg kell oldani, vagy helyben fúrt sekély mélységű kút és hydrofor révén, vagy a Keceli úti hálózzati végpontra telepített nyomásfokozóval és 2,5 km hosszú vezeték kiépítésével.

A volt **zártkerteken kívüli tanyákon** élöl lakosok intézményes vízzel való ellátása nem oldható meg. Az egyedi, sekélyebb mélységű (20-30 m) fúrt kút jelenti a megoldást, ÁNTSZ vízminőségi vizsgálat alapján.

A **külterületi** lakott helyek és meglévöl nagyobb mezőgazdasági majorok, ha más funkcióval is, de tovább üzemeltek a privatizáció után is. Ezek a korábbi Tsz. illetve ÁG-i tulajdonban lévöl kutak vizét használják a kialakított hidroforos, vagy hidroglóbuszos vízellátó rendszereken keresztül.

Ipari üzemek vízellátása nagyrészt közüzemi hálózzatról történik, kivéve a baromfivágól és -feldolgozól üzemeket, amelyek saját kutas vízellátással rendelkeznek. Jelenleg az iparszerkezet és tulajdonviszonyok változása miatt kb. 2 000 m³/d az ipari vízigeny.

A K-i iparterületek és a tervezett **Ipari Park** vízellátásában is alapvetöl fontosságú a Szénási úti és a Szegedi úti vezetékek közötti hiányzól körvezetékszakasz kiépítése.

SZENNYVÍZZELVEZETÉS ÉS TISZTÍTÁS

(T-7 jelöl tervlap)

SZENNYVÍZTISZTÍTÓTELEP

A város fejlesztési koncepciójában a közműhálózatok fejlesztése, ezen belül is a szennyvízelvezetés és tisztítás ügye elsőbbséget élvez. A rendezési terv a fontosságához mérten kezeli ezt a feladatot.

A város rendelkezik **szennyvíztisztító teleppel**. Helye: Félegyházi út mentén a várostól K-i irányban az iparterületen kívül.

Kapacitása: 6 400 m³/d, jelenlegi terhelése kb. 4 000 m³/d.

Rendszere: oxidációs árkos biológiai tisztítás.

A telep hidraulikailag alulterhelt, de biológiai szempontból (szervesanyag tartalom - KOI) túlterhelt. Ennek következtében a tisztítás hatásfoka nem minden esetben megfelelő. Gondot jelent az időnként megjelenő textilfesték is, amely a biológiai rendszert (a mikroorganizmusokat) károsítja. Az oxidációs árkok levegőztető rendszere is elavult és problémát jelent az üzemvitel szempontjából.

A tisztító telep fejlesztésére már engedélyezett tervdokumentáció áll rendelkezésre.

7.9. Mielőbb be kell fejezni a szennyvíztisztítótelep fejlesztését a következő sorrendben:

- 1. Mechanikai előtisztítás** (finom rács, homokfogó, szippantott szennyvíz fogadó és kezelő)
- 2. Biológiai tisztítórendszer átalakítása és korszerűsítése, kapacitás növelése 8000 m³/d-ra.**

7.10. A biológiai terhelés csökkentése érdekében a csatornabírságról szóló 4/1984 (II.7.) OVH rendelkezést alapul véve kötelezni kell a nagy szervesanyag-kibocsátású üzemeket, hogy a közcsatornába csak megfelelően előtisztított szennyvizet engedjenek be.

Az utóülepítőkből eltávolított **iszapot** nem a tisztító telepen kezelik tovább, hanem nyomócsövön egy erdős területre juttatják évi 14400 m³ mennyiségben. Ott kiszikkad, majd erdőműveléssel a talajba dolgozzák be. A faültetvényt a közelmúltban letermelték.

7.11. A szennyvíziszap-lerakóhely területén a faültetvény újratelepítendő. A szennyvízmennyiség növekedésével szükség lehet az elhelyező terület növelésére is.

Az iszapelhelyező telep körül csőkutas **talajvíz megfigyelő rendszert** építettek ki, amelyből negyedéves rendszerességgel mintát vesznek. A vizsgálat képet ad a talajvíz minőségének változásáról és előrejelzi, ha beavatkozásra van szükség.

A telepről kikerülő tisztított szennyvíz befogadója a Félegyházi vízfolyás, amely a Dong-érbe torkollik.

Amíg a csatornázás szintje el nem éri a 60 - 70 %-os szintet, addig kb. napi 30 m³ **szippantott szennyvízzel** kell számolni. A szippantást és szállítást magánvállalkozók végzik. A szennyvíz fogadására jelenleg a szeméttelap területén kialakított ürítőhely szolgál. Ez átmeneti állapot, mert a szennyvíztelep a biológiai túlterhelés miatt nem képes fogadni az igen magas KOI tartalmú szippantott szennyvizet.

SZENNYVÍZCSATORNA-HÁLÓZAT

A város 100%-os vízellátottsága mellett csak kb. 40%-os csatorna ellátottsággal rendelkezik. A kiépített csatornák hossza kb. 42 km. A csatornázás elválasztó rendszerű.

A csatornával ellátott településrészeket a *T-7 jelű* szakági tervlap jól elkülöníthetően jelöli. A városközpont, a lakótelepek, a kórház környéke, a kertváros egy része és az iparterületek gravitációs csatornával rendelkeznek. A Sóstói lakótelep kiskertes beépítésű területén nyomott rendszerű csatornákat építettek.

Főgyűjtő csatorna K-Ny irányban a Kossuth és Szász Károly utcán, É-D irányban pedig a Széchenyi és Szabadkai utcában halad.

A városban a főgyűjtő csatornák megépültek. Továbbfejlesztésükre, a kapcsolódó mellékgyűjtők megépítésére feltétlenül szükség van. Az Alsó- és Felsőváros területére a vízjogi engedélyes terv is rendelkezésre áll.

7.12. A város szennyvízcsatorna-hálózatának fejlesztésére az elkövetkező 10 év folyamán 20-25 km csatorna építendő meg. Elsőként a vízjogi engedélyes tervvel rendelkező alsóvárosi és felsővárosi területeken kell megkezdeni, s ütemezetten megvalósítani az építést.

7.13. Meg kell tervezettni és ütemezetten, a felsorolás sorrendjében ki kell építeni a következő városrészek csatornahálózatát:

- 1. Tabán és a Belváros csatornázatlan része**
- 2. Felsőváros maradék része**
- 3. Alsóváros maradék része**
- 4. Kertváros**

7.14. A Sóstói üdülőterületi fejlesztés feltételül kell szabni a sajáterős, nyomás alatti csatornahálózat kiépítését.

7.15. A csatornával ellátott utcák mentén az ingatlanok rákötésének számát rendeleti kötelezéssel, az ütemezés és támogatási rendszer egyidejű kidolgozása mellett növelni kell, hogy ne emelkedjen tovább a település alatti talajvízszint és ne romoljon tovább a minősége.

A korábban épített, főként AC anyagú **csatornák állapota** pontosan nem ismert, videokamerás átvizsgálásuk célszerű lenne a lerakódások, illetve helyenként előforduló ellenesések felderítésére. A csatornák esése 2-3 ‰ közötti, ezért a rendszeres tisztításnak és karbantartásnak igen nagy jelentősége van. Ezek üzemeltetői feladatok.

A település nagy kiterjedése és közel sík jellege miatt a csatornahálózat csak közbelső **átemelő**k segítségével tud egységes rendszerben üzemelni. A szennyvizek nagy része csak kettős, vagy többszöri átemelés után jut el tisztító telepre. A városban jelenleg 15 db átemelő üzemel. Ezek helyét és számozását, valamint az újak javasolt helyét a *T-7 jelű tervlap* feltünteti. Az üzemeltetési tapasztalatok alapján az egyes nyomócső szakaszok szűk átocsátóképességűek. Cseréjük az üzemeltető feladata. Az átemelők irányítás-technikájának korszerűsítése is időszerű, előtérbe helyezve az URH-s rendszerek kialakítását.

CSAPADÉKVÍZ ELVEZETÉS

(T-8 jelű tervlap)

A város a homokhátságon fekszik, ennek ellenére belterületén sok gondot okoz a lehullott csapadékvizek elvezetése. A város terepmagassága 125,5 - 132,5 mBf. között változik. Legmagasabban fekvő része a Kertváros. Az egyes kiemelkedőbb részek a területen

áthaladó két időszakos vízfolyás (belvízcsatorna) felé lejtnek. Ezek szolgálnak az elvezetésre kerülő csapadékvizek befogadjául is.

A két csatorna: Dong-éri csatorna, amely a Ny-i és É-i irányban átszeli a várost
Alsószállási csatorna, amely DK-K-i irányban érinti a város területét.

A Dong-éri főcsatorna várost érintő szakaszát az 1995-ös évben teljesen felújították, burkolták. Így alkalmassá vált a beletorkolló belterületi gyűjtőcsatornák által szállított víz nagy részének fogadására. A Dong-ér fenékesése igen csekély, de a burkolás által javult a csatorna vízszállító képessége.

70+477 - 74+550 szelvény között 3,3 m³/s, 1,3 m levonulási vízszint

74+880 - 75+510 szelvény között 2,5 m³/s, 1,3 m levonulási vízszint

75+510 - 76+300 szelvény között 0,38 m³/s, 0,5 m levonulási vízszint

A város domborzati viszonyai legtöbbször helyen nem teszik lehetővé a levonulási szintek fölé történő csatorna-bekötéseket, ezért telt meder esetén a betorkolló csapadékvíz levezető csatornában visszaduzzasztások keletkezhetnek, ami lassítja a belterületről történő vízlevezetést.

A csapadékvíz **elvezető hálózat** vegyes rendszerű, zárt csapadék csatornák, nyílt, de lefolyással, befogadóval rendelkező csatornák, és szikkasztó árkok alkotják.

1988-ban készült egy – az egész várost átfogó – csapadékvíz elvezetési **tanulmányterv**. Ez rendszerbe foglalta az elvezető csatornákat és meghatározta az elvezetési irányokat. Ez az alapja a már elkészült és ezután készítendő csatornák tervezésének.

A városi csapadékcsatornák kiépítése a 60-as években kezdődött és folytatódott a mai napig, kisebb-nagyobb megszakításokkal. A főgyűjtők nagy része elkészült, amelyeket mellékcsatornák követtek. Jelenleg kb. 25,0 km zárt csapadék csatorna üzemel a városban.

Fontosabb **főgyűjtők:** Széchenyi utca Ø 80, 60
Vadkerti utca Ø 80,
Kossuth u. I-II lakótelep Ø 50, 40
Tinódi - Szántó-Kovács J. - Batthyány u. Ø 120, 100, 80, 50
Városmegye - Bajcsi Zs. - Kertész u. Ø 150, 100, 80,
Szász Károly u. Ø 120, 100,
Kórház melletti és Nagy Szeder I. u. Ø 40.

7.16. A meglévő csapadékvíz-elvezető hálózatra állapotterv készítésével meg kell szerezni az üzemeltetési vízjogi engedélyt.

A főgyűjtőkhöz további zárt csatornák, nyílt árkok kapcsolódnak. A rendszer azonban nem tökéletes. Kicsi a csatornák esése, olykor ellenesések is előfordulnak. A lefektetett átmérők váltása sem az átgondolt rendszerszemléletet tükrözi. Ebből adódóan – ahol szűk a keresztmetszet – visszaduzzasztások keletkeznek. A csatornák karban-tartottsága sem mindenhol megfelelő. A homokos talajszerkezetből adódóan lerakódások akadályozzák a lefolyást. A nyílt árkok gondozatlanok, az áttereszek mérete kicsi, eldugult, vagy áttöltések vannak benne. Így a nyílt vízlevezető csatornák nem tudnak megfelelni a funkciójuknak. Az 1999. évi nagy záporok megmutatták, hogy hol vannak hiányosságok.

7.17. A csapadékvízlevezető-hálózat hiányosságai felszámolandók, a rendszeres karbantartásról gondoskodni kell.

A csatornahálózat fejlesztésére Kertváros, a Felsőváros, Tabán és Alsóváros területére már van vízjogi engedéllyel rendelkező terv. Ezek megvalósítása még nem történt meg maradéktalanul.

7.18. További kb. 25 km zárt csatorna építendő meg a következő veszélyeztetettségi sorrend figyelembe vételével:

- 1. Belváros és Alsóváros**
- 2. Tabán**
- 3. Felsőváros**
- 4. Kertváros**

A belterület intenzívebb beépítése, a csatornázottság magasabb szintje lényegesen nagyobb lefolyási értékeket eredményez, mint a külterületi vízvezetés. A befogadó Dongéri főcsatorna vízszállító képessége korlátozott, nem minden esetben tudja fogadni a belterületről érkező záporvizeteket.

7.19. Záportározóban kell elhelyezni a Dong-érbe biztonsággal le nem vezethető vizeket a következők ütemezéssel:

- 1. Járószéki meglévő tározó működésének biztosítása Dong-ér megcsapolása céljából**
- 2. Csetényi parkban lévő záportározó felújítása**
- 3. Harangos tó visszaállítására tanulmányterv készítendő. A munkálatok ütemezetten végrehajtandók.**

A Sóstói lakótelepen és a Sóstói kiskertekben jelenleg nincs kiépített csapadékcsatorna-hálózat. A csapadék a homokos talajon elszikkad.

7.20. A Sóstói lakóterület teljes kiépítése illetve a Sóstói üdülőterület létrehozása idejére el kell készíteni a városrész csapadékvízvezető-hálózatát, figyelembe véve a környező vízgyűjtő területet is.

A vasút keleti oldalán elhelyezkedő **iparterület**nek nincs megfelelő, összekapcsolt rendszerű hálózata. Az 1999. évi nagy csapadékos időszakok igazolták, hogy a rendezésre szükség van. Az Ipari Park létesítése miatt ez a probléma egyébként is időszerű.

7.21. Tanulmányterv készítendő a vasúton túli iparterület átfogó csapadékvíz-vezetésére, figyelembe véve az Ipari Park mindhárom ütemének igényeit. A csatornákat ütemezetten meg kell építeni.

ELEKTROMOS ENERGIAELLÁTÁS

(T-9 jelű javaslat)

ERŐSÁRAMÚ HÁLÓZAT

400 kV-os hálózat

Az Országos Villamostávvezeték Rt. Paks-Sándorfalva 400 kV-os alaphálózati távvezetése a várost nyugat keleti irányban keresztezi. A várost érintő további alaphálózati bővítés nem várható. A 400 kV-os távvezeték biztonsági övezete mindkét irányban, a szélső vezeték száltól 28-28 m. A vezetéken alkalmazott oszlopkép függvényében ez a távolság a nyomvonal tengelyétől mindkét irányban 36-40 m.

120 kV-os hálózat

A 120/20 kV-os alállomásba beforduló Kiskunhalas-Baja és Kiskunhalas-Sándorfalva 120 kV-os távvezetékek a város villamos energiaellátását hosszútávon is biztosítani tudják. A 120

kV-os légvezetékes hálózat bővítése csak igen nagy távlatban képzelhető el a Kiskunhalas-Kiskőrös távvezeték megépítésével. A 120 kV-os vezeték biztonsági övezete a tengelytől mindkét irányban 18-18 m

120 kV-os alállomások

A meglévő Kiskunhalas Nyugat 120/20 kV-os alállomás 1990-ben történt korszerűsítése óta a város energiaigénye nem növekedett. Az ipari fogyasztók igényének csökkenését a kommunális fogyasztás kismértékű növekedése ellensúlyozta. Az alállomás jelenlegi 2x25 MVA-es teljesítménye a város max. 12 MW-os fogyasztását figyelembe véve hosszútávon is biztosítani tudja a város igényeit.

A Kiskunhalas Kelet MÁV 120/25 kV-os alállomás jelenleg csak MÁV vontatási célokat szolgál. Az alállomás 120/20 kV-os bővítése a régebbi előrejelzéssel ellentétben csak az ipari fogyasztók energiaigényének számottevő növekedése esetén várható.

A Dong-éri-völgyi út a Tinódi u. nyomvonalán érinti a Kiskunhalas Nyugat 120/20 kV-os alállomás területét. Az útépítés kapcsán az új szabályozási szélesség kb. 15 m-es sávban benyúlik az alállomás területére. A DÉMÁSZ Rt. Kiskunhalasi Főmérnökségével egyeztetve a várható építési korlátozás a 120 kV-os állomás fejlesztési lehetőségét nem korlátozza.

20 kV-os hálózat

A jelenlegi 20 kV-os hálózat a város igényeit hosszútávon is biztosítani tudja. A 20 kV-os hálózatról részletesen:

A szakági tervlap ábrázolja a már jelenleg is 100 %-ban földkábeles erősáramú hálózat területét. Környékén várható a Semmelweis tér tervezett korszerűsítése, az Eötvös utca, valamint a Felső Tabán Ady E. u. és Május 1 tér hálózatfejlesztése.

7.22. A belvárosban már jelenleg is 100 %-ban földkábeles erősáramú kábelhálózat területéhez kapcsolódóan, a T-9 szakági tervlapon jelölt bővítési területen belül az erősáramú 20 kV-os és 0.4 kV-os hálózat, valamint a közvilágítás átépítése és fejlesztése csak földkábeles hálózattal engedhető meg.

A város fejlesztési terve a Szántó Kovács utca gyűjtőúttá történő átépítését javasolja. Az utca két oldalán jelenleg 20 kV-os és 0.4 kV-os légvezetékes hálózat van, ami az útépítést akadályozza. Az utcában haladó Város II. 20 kV-os légvezeték kiváltására két lehetséges műszaki megoldás kínálkozik:

- a) A Város II. 20 kV-os szabadvezeték induló szakaszát a 120/20 kV-os alállomástól a Batthyány u. sarokig, a meglévő nyomvonalon földkábeles 20 kV-os hálózatra kell átépíteni. Ez természetesen maga után vonja a 20 kV-os légvezetékek erről a szakaszáról táplált 3 db. (41/19 ÁFÉSZ-Vágóhid BOTR tip., 41/38 Petőfi u. VOTR tip. és a 41/157 József A. u. BOTR tip.) transzformátorállomás átépítését is a földkábeles hálózat fogadására alkalmas módon. A javasolt földkábeles átépítés szervesen beleillik a fokozatos kábeles átalakítási programba. Ezzel egyidőben célszerű megvizsgálni a 0.4 kV-os hálózat és a közvilágítás földkábeles átalakításának műszaki és gazdasági feltételeit is.
- b) A Szántó Kovács utcában lebontásra kerülő 20 kV-os légvezeték helyett a Tó u., Áchim A. u., Szabadkai út nyomvonalon új 20 kV-os légvezetékkel kell építeni.

A József A. u. Szántó Kovács u. sarkán levő VOTR tip. transzformátorállomás ellátására a József a. utca kérdéses szakaszán is új 20 kV-os légvezeték építése szükséges.

7.23. A Szántó Kovács utca átépítése kapcsán a Város II. 20 kV-os légvezeték lebontásra kerül, és helyette a 120/20 kV-os alállomásból 20 kV-os földkábeles hálózatot kell a lebontott vezeték nyomvonalán kiépíteni. Különösen indokolt esetben engedhető meg, hogy a lebontott vezeték helyett új 20 kV-os légvezeték épüljön a szomszédos Áchim A. és József A. utcákban.

A Sóstó északi oldalán fejlesztésre kerülő Sóstó üdülőterület kiépítése esetén a Kiskőrös 20 kV-os légvezeték keresztezése zavaró.

7.24. A Sóstó üdülőterület megépítése esetén a területen keresztülhaladó Kiskőrösi 20 kV-os légvezeteket a beépített terület nyugati és északi határára kell áthelyezni.

A Felsőöregszőlők területének fejlesztése esetén a terület villamos energiaellátásában kisebb beavatkozás válhat szükségessé.

7.25. A Kertváros É-i irányú fejlesztése során a Város IV. 20 kV-os légvezetékes hálózat bővítésével, új oszloptranszformátor-állomások építésével kell számolni. Üzemviteli megfontolások miatt a Felsőöregszőlők területén a meglévő trafókat is át kell terhelni a Város IV. 20 kV-os légvezeték tervezett szakaszára.

7.26. A Déli-Kapu övezet területén a már jelenleg is jelentkező ipari létesítmények energiaellátásának biztosításához új transzformátorállomások építése szükséges. Ezen a területen szabadvezetékes 20 kV-os hálózat és oszloptranszformátor-állomások építhetők.

7.27. A városban várható közműfejlesztés kapcsán csatornaépítéssel érintett utcákban komplex közműfelújítást célszerű végezni, és ennek keretében az elektromos 20 kV-os és 0.4 kV-os hálózat, valamint a közvilágítás kábelesre történő átépítésére kell törekedni.

Harangos telep területén levő mély fekvésű részen tórendszer kialakítását javasolja a fejlesztési koncepció. A tervezett tórendszer igazodik a meglévő 20 kV-os légvezeték-hálózat nyomvonalához és oszlopaihoz. A vezetékek oszlopainak megközelítését biztosító tórendszer kialakítását a DÉMÁSZ Rt. elfogadja.

20 kV-os hálózatfejlesztések

A már említett Sóstói üdülőterületnél javasolt Kiskőrösi légvezeték áthelyezésén túl a további iparági fejlesztéseket tartják indokoltnak a tervezők:

– A Szeged 20 kV-os vezetéknek a Kiskunhalas-Kelebia vasútvonal kereszteződésétől Szeged irányába terjedő szakaszán a meglévő 50 mm² keresztmetszetű légvezetékét 95 mm² keresztmetszetűre kell cserélni.

– A Tompa 20 kV-os légvezeték terhelése az egyik legnagyobb terhelést mutatja, azonban a vezetéknek a városon kívüli szakasza kis keresztmetszetű és nem rendelkezik ellenoldalú csatlakozással. A többi 20 kV-os vezetékhez hasonlóan a Tompai vezetéknek is

ki kell építeni az ellenoldalú betáplálási lehetőséget, és ezzel egyidőben a vezeték kis keresztmetszetű szakaszának cseréjét is biztosítani kell.

0.4 KV-OS KÖZCÉLÚ HÁLÓZAT

A 0.4 kV-os hálózat a város területének nagy részén ma még jórészt faoszlopos, légvezetékes hálózatként üzemel.

A városi fejlesztési koncepciója a szekunder hálózat földalatti kiépítését szorgalmazza. Valóban célszerű törekedni arra, hogy – legalább a helyi városképi védettségű területen belül – a légvezetékes 0.4 kV-os hálózat és közvilágítás földkábelbe kerüljön.

A realitásokat figyelembe véve a tervezők a földkábeles hálózat kiépítését csak a belváros területén javasolják. Felsőváros, Alsóváros és Tabán területén a meglévő, túlnyomórészt öreg épületállomány érdekében csak mérsékelt és megfontolt kábelesítési program megvalósítását tartják indokoltnak. A földkábeles átépítéssel elkerülhetetlen a régi építésű épületek földkábeles csatlakozásának megépítése is. Ez kb. ugyanakkora költséget emészt fel, mint az utcai közcélú hálózat átalakítása. Ezen túlmenően sajnálatos tapasztalat az, hogy a földkábel bevezetésének biztosítása az öreg, legtöbbször vályog vagy vert falú épületek esetében az épület állagában igen komoly kárt okoz, vagy a falon kívüli védőcsőben történő szerelés megjelenése vitathatóan ugyanolyan esztétikai kárt jelent környezetében, mint az előtte már megszokott utcai légvezeték jelentett.

7.28. A helyi városképi védettségű területen belül törekedni kell a légvezetékes 20 kV-os és 0.4 kV-os hálózat, valamint a közvilágítás földkábeles átépítésére:

- 1. A T-9 tervlapon lehatárolt belvárosi területeken csak földkábeles hálózat építhető**
- 2. Felsőváros, Alsóváros és Tabán területén az építés időszakában elvégzett műszaki és gazdasági számítások, és esztétikai megfontolások alapján kell a földkábeles átépítésről dönteni.**

KÖZVILÁGÍTÁS

A város területének csak kis százalékán (kb. 20 %) van korszerű nátriumlámpás közvilágítás. Energiatakarékossági megfontolások miatt is javasolt a közvilágítás radikális korszerűsítése. Az önkormányzat és a DÉMASZ Rt. közötti hosszú távú megállapodás alapján sor kerülhet a közvilágítás gyors korszerűsítésére.

7.29. Energiatakarékossági megfontolások miatt a közvilágítás radikális korszerűsítése szükséges, a hitel-támogatások igénybevételével. A közvilágítás korszerűsítése néhány év alatt megtérülő gazdaságos beruházás lehet.

7.30. A közvilágítás korszerűsítésének tervezése és kivitelezése során a helyi városképi védettségű területen a városesztétikai szempontoknak megfelelő, és a Polgármesteri Hivatal Főépítészével egyeztetett, környezetükhöz illeszkedő lámpatestek kerülhetnek felszerelésre.

7.31. A Déli-Kapu övezet területén a hiányzó közvilágítás kiépítésének lehetőségét meg kell oldani.

HIRKÖZLÉS

A város távbeszélő ellátása jelenleg megoldott. Az alépítmény hálózat bővítések céljára is alkalmas. Az egyes területek fejlesztése esetén új kábelek behúzására van csak szükség.

Helyközi távbeszélő hálózat

A helyközi távbeszélő hálózat fejlesztésére jelenleg nincs szükség.

Mikrohullámú összeköttetés

A meglévő határőrségi tulajdonú mikrohullámú rendszeren kívül más mikrohullámú összeköttetés létesítésére jelenleg nincs igény. A meglévő rendszer védőtávolságon belüli magassági korlátozásait a szabályozási tervben szerepeltetni kell.

Rádiótelefon bázisállomások:

A WESTEL és a PANNON rendszernek van bázisállomása. A VODAFONE rendszer kiépítése most van folyamatban. Ezek a rendszerek biztonsági övezetet nem igényelnek.

8. KÖRNYEZETVÉDELEM

FÖLDTANI ÉS VÍZFÖLDTANI ADOTTSÁGOK

Kiskunhalas területe **mélyföldtani** szempontból a "dunai szerkezeti árok" DNy-i szegélyén lévő hévíz-feltáró és szénhidrogén-kutató fúrások segítségével vált ismertté. Az alföldi medence aljzat 2200 m körüli mélységben elhelyezkedő karbonátos kőzet, alsó-kréta korú agyagmárga. Erre jelentős vastagságú neogén tengeri eredetű üledékösszlet települt, amelyből a 700-1000 m körüli mélységű – felső-pannon korú – homok, homokkő rétegek hévíztározók (pl. a városi fürdő kútjai). A pannon üledékre folyamatosan mintegy 300 m-es agyagos-iszapos levantei összlet rakódott le. Ezt követően a jégkorszakban (pleisztocén) – az Ős-Duna és mellékfolyói medencefeltöltő tevékenységének eredményeként – hasonló vastagságú ivóvíztároló folyóvízi hordalék települt.

Az **ősfolyók üledékösszlete** – a medencealjzat időben szakaszos tektonikus süllyedésének eredményeképpen – ciklusokra tagolható. A ciklusok kezdetét homokrétegek jelzik, majd a feltöltés előrehaladtával finom szemcsés üledékek rakódtak le (iszap és agyag). A Duna mai – észak-déli futásirányú – medrét a jégkorszak végén foglalta el. Utána a folyóvíz szerepét a szél munkája vette át és alakította ki a 100 m-t is meghaladó eolikus eredetű üledékfelhalmozódást. Az üledékek felszínét holocén futóhomok fedi, amelynek ÉNy-DK-i irányú szélfújta mélyületeit mészszip és réti mészkő tölti ki.

Vízföldtani szempontból az alsó-pannon (hévíz feltárás) és a pleisztocén (ivóvíztároló) rétegek bírnak jelentőséggel. A város ivóvíz kútjai is a pleisztocén korú homokos rétegeket csapolják meg (egy kivételével) a 150-300 m között. Ezek fajlagos vízadó képessége 100-150 l/p/m. A homokhátságon bekövetkezett talajvízszint csökkenés mellett a rétegvizek nyomáscsökkenése is észlelhető, ami 100 - 200 m között 0,10 m/év, 200 - 300 m között 0,15 -0,20 m/év.

A rétegvíz készlet a lakosság vízellátását hosszú távon is lehetővé teszi. Vízigény növekedés esetén a vízműutak korszerű felújításával a víztermelő kapacitás növelhető. A rétegek biztosítják a szükséges vízmennyiséget.

RÉTEGVÍZVÉDELEM

A város vízkészlete földtanilag részlegesen védettnek tekinthető. Szennyeződése nem tapasztalható. Közülemi vízbázisára hidrogeológiai védőidom kialakítása még nem történt meg, de a 123/1997 (VII.18.) Korm. sz. rendeletnek megfelelően 2007. szeptember 1-ig ki kell alakítani. Ez a kötelezettség feladatokat ró az önkormányzatra.

8.1. Hidrogeológiai célvizsgálatok alapján meg kell állapítani, hogy a település közüzemi vízbázisainál szükség van-e a 123/1997. Korm. rendelet szerinti védőidomra, s ha igen, azt 2007. szeptember 1-ig ki kell alakítani. Amennyiben a védőidom a felszíni területhasználatot is érintené, azt érvényre kell juttatni a város rendezési tervében is.

A felhagyott és szabályszerűen meg nem szüntetett mélyfúrású kutak jelentik a legnagyobb potenciális veszélyforrást a rétegvizekre, ezért eltömedékelésük feltétlenül indokolt.

8.2. Föl kell tární a város területén lévő felhagyott mélyfúrású vízkutakat (különös tekintettel a volt orosz laktanya kútjaira) és a vízügyi hatóságon keresztül kezdeményezni kell szakszerű megszüntetésüket.

8.3. A hévíztartó rétegek vízkészletének védelme érdekében számolni kell a használt hévizek tárolóba történő visszasajtolásának hatósági előírásával. Ezzel kizárható, illetve csökkenthető a nagy sótartalmú vizek felszíni befogadókát szennyező hatása is.

Kiskunhalas közigazgatási területén öt működő és egy beüzemelés alatt lévő szénhidrogén (olaj, gáz) kitermelő **bányatelek** helyezkedik el. A területen nagyszámú (több száz) kutató és termelő fúrás van, amelyek mélysége meghaladja a 2000 m-t.

A bányatelteken belül gyűjtővezetékek rendszere épült ki, behálózva az egész területet.

A külterületi vizsgálati lap (V-1) jelöli a kutak és vezetékek szolgalmi sávját, amit bármilyen területi beavatkozásnál figyelembe kell venni.

Az olaj- és gázkutak, valamint a vezetékrendszer potenciális környezetszennyező veszélyforrás, mert bármilyen meghibásodás azonnal talajszennyezést okoz, a használaton kívüli kutak szakszerű eltömődékelésének hiánya pedig a rétegvíz készletre jelent veszélyt.

8.4. Fel kell szólítani az illetékes bányakapitányságot, hogy hozzon intézkedést a város igazgatási területén lévő használaton kívüli szénhidrogén-kutak szabályszerű felszámolására.

TALAJMINŐSÉG, TALAJVÉDELEM

Kiskunhalas területén a Duna-Tisza közti hátsággra jellemző talajféleségek találhatóak. Genetikai szempontból a futóhomokok illetve csernozjom jellegű homok a meghatározó, foltszerűen (Tompa irányában) előfordul mélyben sós csernozjom (hajdani szikes tó területe is itt található), a völgyekben pedig réti talajok húzódnak (*ld. következő oldalon szereplő ábrát*).

A gyenge termőképességű és a szél által könnyen mozgatható talajok védelmére, megkötésére, hasznosítására viszonylag sok erdőt telepítettek a város területén. Az erdőknek, erdősávoknak ma is nagy szerepük van a szél által okozható károk elhárításában. Nagyon fontos a felső humuszos réteg védelme is, a felszínt megbolygató beavatkozások veszélyt jelentenek.

8.5. További erdőtelepítést kell szorgalmazni a településszerkezeti tervben erdőként jelölt területeken, melyek a meglévő erdőkön kívül a Bács-Kiskun Megyei Területrendezési Tervben ajánlott telepítéseket is tartalmazza. Mezőgazdasági hasznosításra jelölt területeken további jelentős erdősítés nem indokolt a homokhátsági vízháztartási viszonyokra való tekintettel.

8.6. Az engedély nélküli homokkitermelést meg kell szüntetni. Homokbányák nyitása – szakszerű eljárás keretében – az Alsó-Öregszőlők Ny-i sávjában, a T-2 tervlap által kijelölt területen belül engedélyezhető. A homokbányák összesített területe nem haladja meg a 2,0 ha nagyságot.

A homokbánya nyitására jelölt terület a jellemző szélirányban nem veszélyezteti a lakott területek levegőtisztaságát.

TALAJVÍZJÁRÁS, TALAJVÍZVÉDELEM

A területen 4 db országos törzshálózati talajvízszint észlelő kút található. (Ebből 2 db belterületen van.) Az észlelő kutak sokéves adatsora jól jellemzi a bel- és külterület talajvíz viszonyait.

A Duna-Tisza közti hátságon, a hosszantartó aszályos időjárás következtében a külterületen 2 m körüli talajvízszint süllyedés következett be. A felszín alatti **vízháztartási problémák** miatt 1993-ban az Országos Vízügyi Főigazgatóság vízjogi engedély kiadási korlátozást rendelt el. A jelenleg is érvényben lévő korlátozás szerint - nem ivóvíz ellátási célra - a város közigazgatási területére megadott 228 000 m³ vízkészlet erejéig engedélyezhető kutak fúrása (30 m mélységig), 3-5 évre meghatározott időre szóló vízhasználattal.

Az utóbbi évek csapadékosabbá váló időjárása következtében megindult a talajvíz készlet visszatöltődése, ezért a korlátozás enyhítési lehetőségének vizsgálata folyamatban van.

A belterületen, ahol a talajvíz ingadozása eleve kisebb (kb. 1,5 méter), alig volt számottevő hatása a hosszú évekig tartó csapadékhiánynak, a maximális talajvízállásokat néhány dm-re a felszín alatt észlelték, az utóbbi két-három évben pedig belvízveszéllyel kellett szembenézni. A belterületi magasabb talajvízállások egyébként a szikkasztásos szennyvízelhelyezéssel magyarázhatók, amelyek a talajvíz kémiai és bakteriális elszennyezésével járnak együtt. Igen fontos ezért a belterületi szennyvízcsatornázás folytatása, a csatornára való rákötések szorgalmazása (ld. „Közműellátás” című fejezetet).

A külterületen elhelyezkedő sekély mélységű (10-25 m közötti) kutak vizének vizsgálata (ATIKÖFE adatok) alapján megállapítható, hogy a kutak vize kemény, de nem szennyezett.

8.7. A város területének nagy részét felszíni szennyeződésre érzékeny földtani képződmények építik fel. Ezt a tényt a talajon, vagy talajba történő szennyező anyag kihelyezésnél figyelembe kell venni.

8.8. Sekélymélységű kutak humán célú felhasználását (pl. tanyák vízellátása) csak ANTSZ hozzájárulással lehet engedélyezni.

8.9. Az állattartó telepeken, ahol hígtrágya keletkezik - egyedi elbírálás és engedély alapján - szabályozni kell a tárolást és kihelyezést a figyelő rendszer kiépítése mellett.

Külterületen és kiskertekben a műtrágyák és növényvédőszeres szakszerű és mérsékelt használatára kell törekedni.

FELSZÍNI VÍZELVEZETÉS, VÍZHASZNOSÍTÁS

A város közigazgatási területe a 34. sz. Dong-ér-halasi belvízrendszeren belül a 34/1. Dong-éri és a 34/8. Alsószállási öblözetben helyezkedik el. A közigazgatási területen állami főmű a Dong-ér főcsatorna 62+500 és 70+447 szelvény közötti szakasza. Kezelője az ATIVIZIG. A Dong-ér főcsatorna biztosítja a terület belvizeinek befogadását a társulati és önkormányzati csatornákon keresztül. Vízszállítása a 62+500-as szelvényben 4,7 m³/s, a 70+447-es szelvényben 2,6 m³/s.

Az érintett területen a Kiskunmajsa és Környéke Vízgazdálkodási Társulat látja el a vízrendezési feladatokat. A terület társulati kezelésben lévő csatornái:

Dongér főcsatorna	70+447 és 77+675 szelvények közötti szakasza,
Alsószállási csatorna	0+000 és 10+867 szelvények közötti szakasza,
Göbolyösi csatorna	9+820 és 13+185 szelvények közötti szakasza,
Dorozsma-majjai csatorna	50+717 és 52+542 szelvények közötti szakasza.

Önkormányzati kezelésű belvízcsatornák: Bedekovics Lőrinc, Kásalaposi, Sóstói, Simon-tói csatornák.

Kiskunhalas közigazgatási területének nyugati részén található a Bogárczó-Rekettyei csatorna, amely az Alsó-Duna völgyi Vízügyi Igazgatóság 84.sz. belvízi öblözetének része.

A város közigazgatási területén lévő állami főművek, helyi jelentőségű közcélú művek és önkormányzati kezelésű művek kiépítettsége megfelelő, további bővítésre nincs szükség. Megfelelő karbantartottság esetén biztosítják a térség belvizeinek levezetését.

8.10. Az önkormányzat kezelésében lévő csatornák megfelelő karbantartásáról gondoskodni kell. Szorgalmazni kell a többi csatorna szakszerű kezelését.

8.11. A vízrendezési munkálatok végzése céljából – a Bács-Kiskun Megyei Területrendezési Terv szigorító ajánlását elfogadva – állami főmű mellett 10-10 m, társulati és önkormányzati művek mellett 6-6 m szabadon hagyott sáv biztosítása rendelendő el.

A felszíni vizeket sokféle szennyeződés érheti:

- csapadécsatornába szabálytalanul bekötött szennyvíz bevezetések,
- a szennyvíztisztító telepről kibocsátott tisztított szennyvíz nem kielégítő tisztasága,
- a vízgyűjtő területről történő szennyezőanyag bemosódás (pl. MOL által okozott szennyeződés),
- állattartó telepekről elfolyó trágyalé csatornába való bevezetése,
- lakosság által előidézett szennyezés (hulladék lerakás).

Ezeket csak rendszeres felderítő munkával, vagy lakossági bejelentések alapján lehet regisztrálni, intézkedni pedig az illetékes hatóságokon keresztül lehetséges.

8.12. Védősáv alakítandó ki a külterületi csatornák mentén, állami főmű mellett 2x100, társulati és önkormányzati művek mellett legalább 2x50 méter szélességben, amelyen belül épület, állattartó építmény nem helyezhető el, a művelés korlátozandó (lehetőleg gyepművelés alakítandó ki), az agrokémiai anyagok használata megtiltandó.

8.13. A felszíni vizek illegális szennyezőforrásait rendszeres terepbejárással és a lakosság aktivitására alapozva fel kell deríteni és az érintett hatóságok bevonásával meg kell szüntetni.

SÓSTÓ

A város egyetlen megmaradt élővize a Sóstó. Viszonylag kis területe (53 ha, melyből 24,5 ha nádas), bizonytalan vízutánpótlása, sekély vízmélysége (1,2-1,5 m) és elhelyezkedése (az 53-as főút és a beépített területek közelsége) miatt a tó érzékeny képződmény. A város lakosai ugyanakkor használni szeretnék, a horgászat és strandolás igénye egyaránt elemi erővel jelentkezik. A városfejlesztési koncepció hangsúlyozza, hogy a kettős rendeltetést lehetőség szerint fenn kell tartani.

A '80-as években erőfeszítések történtek az időközben leromlott vízminőség és környezet helyreállítására. A kotrás, vízpótlás (60 méteres talpmélységű kutak), a haltenyésztés megszüntetése és a szennyvízszennyező források csökkentése után a tó állapota némileg helyreállt. A javuló vízminőség azonban a strandolási és horgászati kedvet is felfokozta, s a tó ismét veszélyeztetett helyzetbe került. 1994-ben az ÁNTSZ fürdőzésre alkalmatlannak nyilvánította a bakteriális szennyezettség miatt.

A tóról két alkalommal készült átfogó vizsgálat: 1978-ban az ATIVÍZIG „Környezetvédelmi Szakvélemény”-e, 1993-ban pedig ADUVÍZIG „Állapotvizsgálat”-a. 2000-ben indul egy biológiai állapotvizsgálat a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán.

A Sóstó területe várományos a „természeti terület” besorolásra, a környezetvédelmi miniszter általi kijelölés hatályba lépéstől kezdve szigorítások lépnek majd érvénybe a tóra

és környékére. Az építési törvény módosításának (1999. évi CXV. tv.) 36. § (3) bekezdése a következőképpen módosítja a Természetvédelmi törvény 18. § (3) bekezdését:

„(3) Természeti területen – a jogszerűen beépített területek kivételével – tilos a természetes és természetközeli állapotú vízfolyások, vizes élőhelyek partvonalától számított 50 méteren, tavak partjától számított 100 méteren belül, valamint a vízfolyások hullámterében új épületek, mesterséges létesítmények elhelyezése.”

A Természetvédelmi törvény (1996. évi LIII. tv.) 18. szakasza a vizes természeti területek tágabb környezetét is védi:

„Tilos a természetes és természetközeli állapotú vízfolyások, vizes élőhelyek partvonalától számított 1000 méteren belül – a vízkárelhárításhoz szükséges vegyi anyagok kivételével – a külön jogszabályban meghatározott, a vizekre és a vízben élő szervezetre veszélyes vegyi anyagok kijuttatása, elhelyezése.

8.14. A Sóstót természeti területként kell kezelni. Környezetében a már meglévő adottságokat figyelembe véve kell a védőterületet kialakítani. A Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóságával egyeztetve lehetővé kell tenni, hogy a strand üzemeltetéséhez szükséges építmények elhelyezhetők legyenek.

8.15. A Sóstói lakóterület és a tó között kijelölt közpark- illetve erdősávot a tulajdonviszonyok rendezését követően kertészeti kiviteli terv alapján ki kell alakítani.

8.16. Az Sóstói szőlők üdülőtérületi fejlesztésre kijelölt része csak a szennyvízcsatorna-hálózat kiépítése után kaphatja meg ezt a besorolást. Amíg a hálózat kiépítése meg nem történik, a területet a korábban bevezetett építési szigorításokkal kell hasznosítani.

8.17. A tó közelében fekvő baromfitelep (helyrajzi szám: 0713) megszüntetését, felszámolását a természetvédelemről szóló törvény alapján szorgalmazni kell az esetleges károsanyag-bemosódás elkerülése céljából.

8.18. A sóstói parkerdő a rendelkezésre álló erdőterv szerint megvalósítandó.

8.19. A tó vízháztartásának szabályozására vizsgálandók és kiértékelés után megvalósítandók az alábbi megoldások:

- 1. Vízvisszatartás** (zsilipekkel, töltésezéssel magasabb vízszint fenntartása)
- 2. Vízvisszapótlás**
 - **Dong-ér vizéből szivattyúzással** (vízbevezetés nádason keresztül)
 - **Szennyvíz harmadfokú tisztítása utáni visszajuttatása**
 - **Rétegvíz felhasználásával** (a szikes jellegű vízminőség fenntarthatóságának függvényében).

8.20. A strand látogatóinak és a horgászoknak a létszáma korlátozandó.

LEVEGŐTISZTASÁG-VÉDELEM

Kiskunhalason az Alföld éghajlati és meteorológiai jellemzői a mérvadóak. A környékbeli városok szélirányainak évi átlagát a mellékelt ábrák szemléltetik.

egyéb szennyező 20 %

A város levegőjének portartalmát több tényező befolyásolja: a domborzat, talaj, időjárás, földrajzi fekvés, zöldövezetek nagysága, ipar, mezőgazdaság, úthálózat, a település kommunális célokra biztosító fűtése. A városrendezés eszközeivel néhány tényező hatása enyhíthető.

MEZŐ- ÉS ERDŐGAZDÁLKODÁS HATÁSA A LEVEGŐ TISZTASÁGÁRA

8.21. A szálló por mennyiségét nagyban befolyásolja a külterületi művelés, ezért a helyi szabályzatban a következő szempontokat kell érvényesíteni:

- 1. A homokos talaj megkötésének egyik eszköze az erdőtelepítés, amelyre a településszerkezeti terv erdőrendeltetési területeit kell felhasználni.**
- 2. A futóhomok talajú mezőgazdasági rendeltetésű területeket a széleróziótól a mesgyék erdő- és cserjesávokkal való beültetési kötelezettségével, a parlagon hagyás tiltásával kell védeni. A gyenge termőképességű szántók gyepesítése, szőlő- illetve gyümölcsültetvényekkel való beültetése támogatandó. A szélerózióra hajlamos mezőgazdasági terület határát a T-3 tervlap rögzíteni.**
- 3. A településszerkezeti terv belterületen jelölt védőerdeit (Ev) ütemezetten ki kell alakítani.**

IPARI EREDETŰ LEVEGŐSZENNYEZÉS

A számottevő légszennyező anyagot kibocsátó ipari üzemek a város ÉK-i - K-i –DK-i ipari területén helyezkednek el:

MOL Rt. üzemegysége, Kunpetrol Ipartelep, Strabag Rt., Magyar Aszfalt Gyártó Kft., BEFA Rt., Bakacsi Kft., Halasi Csirke H-105 Kft., Baromfifeldolgozó Rt., Halma Halasi Malom Kft., Levi Strauss Kft., Tekotex Rt., Halas-Pack Rt., Halasvin Rt., Ganzair Kft., GANZ-SET Rt., Kamintherm Kft.

A város É-i kivezető részén már jelenleg is található kisebb ipari létesítmény, szolgáltatói szféra, mint pl. az EU-Profil Kft. gépjármű kereskedelem, szervíz, stb.

A település D-i részén jelenleg még csak kialakulóban van egy új ipari övezet, egyelőre leginkább szolgáltatói szféra, pl.: gépjármű márkakereskedés, szervíz, vámügynökség, gumiáruház stb.

Kiskunhalas hatályos építésügyi rendelete az igazgatási területet a **Védett I.** levegőtisztaság-védelmi kategóriába sorolja be, kivéve a 12/1975 OtvH. sz. határozattal védett „Kéleshalmi homokbuckák” természetvédelmi területet, amely **Kiemelten védett** kategóriába tartozik. A városfejlesztési koncepció ezzel szemben úgy fogalmaz, hogy „A lakóterületektől távolabb, a széljárás szempontjából kedvező irányban fekvő iparterületeken indokolt esetben megengedhető a Védett II. levegőtisztaság-védelmi kategória”.

A felvetett igény megítélésakor fontos tudni azt, hogy a levegőtisztaság-védelem terén – az EU direktíváknak megfelelően – új rendeletet készít elő a szaktárca. Az új előírások kétféle kategóriát fognak megkülönböztetni (*egészségügyi és ökológiai*), megszűnik tehát a Védett II. kategória, s a légszennyező anyagok kibocsátására *technológiai határértéket* állapít majd meg, ami független a kibocsátó forrás magasságától. A technológiák légszennyező forrásai körül – a környezetre való zavaró hatás elkerülése miatt – *védelmi övezeteket* kell majd kialakítani. A védelmi övezet nagysága a tevékenység fajtájától (légszennyező hatásától) függ majd, amit a rendelet szabályoz. A védelmi övezet várhatóan *50-1000 méter*

távolságban lesz megállapítva. A védelmi övezetben állandó emberi tartózkodásra szolgáló épület, üdülő és egészségügyi létesítmények, légszennyezésre érzékeny mezőgazdasági ültetvény nem helyezhető el. A védelmi övezet megvalósítása és fenntartása a légszennyező forrás létesítőjének, illetőleg működtetőjének lesz a feladata.

8.22. Kiemelten védett levegőtisztaság-védelmi kategóriába kell besorolni a Kéleshalmi homokbuckák TT (természetvédelmi terület) és a Fejeték mocsár TT területét.

8.23. Védett II. kategóriába azt az egybefüggő ipari zónát jelölte a településszerkezeti terv, amely 1,0 kilométernél távolabb helyezkedik el a lakóterületektől (szennyvíztisztító telep, Majsai út belterületből kilépő szakasza mentén fekvő iparterületek).

8.24. A település többi része Védett I. kategóriába tartozik.

8.25. A középső-ipartelep (Szegedi út és Szénási út menti telephelyek) **Védett II. kategóriába sorolása a lakóterületek közelsége miatt nem indokolt.**

8.26. Az Ipari Park Ny-i zónáit (lakóterületekhez közel eső részét) **szolgáltató jellegű – a lakóterületekre kevésbé zavaró hatású – tevékenységek telepítésére kell felhasználni.**

8.27. Lakóterületen és vegyes területeken zavaró hatásúnak kell tekinteni a levegő tisztaságát rontó tevékenységeket: gépjármű karosszéria festő-fényező (oldószer-gőzök), **bélmosás-zsírsütés** (búz), **színesfém öntöde** (szakaszos tüzelés miatt füst, korom), **állati bőrok mosása, cserzése** (búz), **toll-osztályozás, -mosás** (poratkák), **hús-kolbász füstölő** (búz). **Ezeket a vállalkozásokat a gazdasági területekre kell telepíteni.**

KÖZLEKEDÉS

Jelentős gépjármű forgalom halad át a város belterületén, ezért a közlekedés által okozott légszennyezés (elsődlegesen por, és NO_x) a város levegőminőségét kedvezőtlenül befolyásolja. A közlekedési vizsgálat szerint a gépjármű forgalom mellett a lassú járművek (kerékpár, kismotor) száma is jelentős.

1995-ös felmérés szerint a szilárd anyag kibocsátás terén 51 %-ban az ipar és az erőművek okolhatók, a közlekedés részesedése 11 %. A kibocsátott nitrogén-oxidok esetén a közlekedés a „főbűnös” 52 %-os részesedéssel, az ipar és az erőművek együttesen is csak 35 %-ot képviseltek. A város sűrűn lakott területeit tehát minél inkább mentesíteni kell az átmenő forgalomtól, (főleg a nehéz járművek forgalmától) és az ipari célforgalomtól.

8.28. Az 53. sz. főút elkerülő szakaszának megvalósítását a levegőtisztaság-védelmi szempontok is sürgetik.

8.29. A Dong-ér-völgyi út megépítése tehermentesíti a Belváros levegőjét a városrészek közötti átmenőforgalom károsanyag-kibocsátásától, ugyanakkor nyomvonalának szélirányban való nyitottsága biztosítja az átszellőzést, a forgalmából eredő káros anyagok eltávozását a lakott területek közeléből.

ZAJ- ÉS REZGÉSVÉDELEM

A környezeti zajvédelem általános előírásait a zaj és rezgésvédelemről szóló többször módosított 12/1983 (V.12.) MT rendelet tartalmazza.

ZAJTERHELÉSI KATEGÓRIÁK KISKUNHALASON

A zaj- és rezgésvédelem tekintetében hatályos 4/1984. (I.23.) EüM. számú rendelet mellékletei megszabják az *üzemi létesítményekben folytatott tevékenységtől, az építési munkától* és a *közlekedéstől* származó zaj határértékeit. Helyi rendeletben azt kell megszabni, hogy az igazgatási terület egyes részei mely területi kategóriába esnek bele. A legszigorúbb az 1. számú „üdülőterület, üdülőhely, gyógyhely, kórházi-, szanatóriumi negyed, védett természeti terület” zóna, a 2. számú a lakóterület és intézményterület laza beépítéssel”, a 3. számú a „lakóterület és intézményterület tömör, városias beépítéssel”, s a legenyhébb kategória a 4. számú „iparterület lakóépületekkel vegyesen” zóna. Az iparterületek nincsenek kategorizálva.

8.30. Kiskunhalas igazgatási területén a településszerkezeti terv megszabja a az egyes területeknek a zajvédelmi besorolását a 4/1984. (I.23.) EüM. sz. rendelet alkalmazása szempontjából.

A gazdasági területek egyik kategóriába sem tartoznak bele. Esetükben az MSZ 13-111-85. sz. szabvány 3.2. pontja szerinti $L_{Aeq} = 70$ dB követelményértéknek kell teljesülnie a telekhatártól 10 m-re.

A nem gazdasági területek nagyrészt a 2. kategóriába tartoznak (lakóterület és intézményterület laza beépítéssel), **kivéve a belvárost, amit a 3. kategória szerint kell szabályozni** (lakóterület és intézményterület tömör, városias beépítéssel) **és a lakó-ipari vegyes jellegű területeket (Déli kapu, Kéve utca környéke), melyek a 4. kategóriába soroltak.**

A legszigorúbb 1. kategória alkalmazása a város területén nem indokolt.

A kórház és a tervezett Sóstói üdülőterület rendeltetés szerint beleillene ebbe a kategóriába, azonban területeket már jelenleg is éri zajterhelés (53. sz. út forgalma, városi forgalom), ezért csendes környezetük nem biztosítható.

ÜZEMI ZAJ

A város iparának telepítése zajvédelmi szempontból kedvező. A város K-i részén lévő ipari terület megfelelő védőtávolságra helyezkedik el az összefüggő lakott területtől. (A Kötönyi út ill. a Kárász utca lakóépületeit az itt települt üzemekbe irányuló célforgalom terheli elsősorban.)

A lakókörnyezetben települt üzemi létesítmények (boltok) kisebb, és lokális jellegű problémák forrásai. A zajcsökkentés műszaki eszközei ismertek, a problémák kezelhetők.

Az ATIKÖFE adatszolgáltatása szerint a korábban felmerült lakossági panaszok részben megalapozatlanok voltak, részben pedig megoldódtak. A Kiskunhalasi Baromfifeldolgozó Rt. környezetében nappal 5 dB, éjjel 7-13 dB határérték túllépés volt mérhető, de a telephellyel kapcsolatban nem merült fel panasz.

Üzemi zajra a 4/1984. (I.23.) EüM. számú rendelet 1. számú melléklete vonatkozik:

Sorszám	Területi funkció	Megengedett egyenértékű A-hangnyomásszint L_{Aeq} (dB)	
		nappal (6-22 ^h)	éjjel (22-6 ^h)
1	Üdülőterület, üdülőhely, gyógyhely, kórházi-, szanatóriumi negyed, védett természeti terület	45	35
2	Lakóterület és intézményterület laza beépítéssel	50	40
3	Lakóterület és intézményterület tömör, városias beépítéssel	55	45

4	Iparterület lakóépületekkel, intézményekkel vegyesen	60	50
---	--	----	----

Megjegyzés: 1. területi kategóriát nem jelöl ki a településszerkezeti terv.

Üzemi jellegű zajforrások telepítésekor az alábbi általános elvek javasolhatók.

Sorszám	Telepítési elvek
2. területi kategória átmenő forgalom nélkül	A terület működését biztosító, megfelelő zaj- és rezgésvédelemmel ellátott szolgáltató-üzemi (pl. fűtőmű), ill. napi-kereskedelmi (pl. ABC) létesítmények, továbbá egyéb, szabadtéri zajforrással, éjszakai működéssel és jelentős célforgalommal nem járó üzemi ill. szolgáltató létesítmények telepíthetők.
2. területi kategória átmenő forgalommal	A terület működését biztosító, megfelelő zaj- és rezgésvédelemmel ellátott üzemi (pl. fűtőmű), ill. szolgáltató (pl. ABC) létesítmények, továbbá szabadtéri zajforrással, éjszakai működéssel nem járó üzemi ill. szolgáltató létesítmények telepíthetők.
3. területi kategória átmenő forgalom nélkül	Szabadtéri zajforrással nem rendelkező, vagy megfelelő zaj- és rezgésvédelemmel ellátott üzemi, ill. szolgáltató létesítmények telepíthetők.
3. területi kategória átmenő forgalommal	Megfelelő zaj- és rezgésvédelemmel ellátott üzemi, ill. szolgáltató létesítmények, kisebb célforgalommal rendelkező kereskedelmi központok telepíthetők.
4. területi kategória	Ipari és szolgáltató kisüzemek, kisvállalkozások, nagy célforgalommal rendelkező kereskedelmi központok telepíthetők. A lakóterület nem fejleszthető.
(5.) területi kategória gazdasági területek*	Tetszőleges ipari és szolgáltató létesítmények telepíthetők. Lakóépületek nem létesíthetők. Az üzemi területeken lévő szolgálati lakások, irodák zaj- és rezgésvédelméről a tulajdonosnak kell gondoskodnia.

Megjegyzések: A különböző kategóriájú területek találkozásánál a szigorúbb telepítési elvet célszerű alkalmazni ill. vagy igazolni kell, hogy ezen elvek teljesülnek.

ÉPÍTÉSI MUNKÁK ZAJ- ÉS REZGÉSTERHELÉSE

A 4/1984. (I.23.) EüM. számú rendelet 2. számú mellékletében szereplő határértékek értelemszerűen alkalmazandók a város egyes zajvédelmi zónáiban.

KÖZLEKEDÉSI ZAJ

A környezeti zajforrások közül a legnagyobb terhelést keltő, és a legtöbb embert érintő zajforrás csoport a közlekedés, s ezen belül is a közúti közlekedés.

A közúti közlekedési eredetű zajterhelést a rendelkezésre álló forgalmi adatok alapján az MSZ 07-3720-1990. sz. szabvány szerint számított ill. az ATIKÖFE és a Józsa és Társai 2000 Bt. által szolgáltatott mérési eredmények felhasználásával a következő táblázat foglalja össze.

vizsgált útszakasz	L _{Aeq} (dB) nappal/éjjel	Zajterhelési irányértékek (dB) nappal/éjjel	Értékelés Túllépés (dB) nappal/éjjel
53. sz. út (Fejérföld u.)	69/64	65/55	4/9
53. sz. út Kossuth u. sarok	70/60 ¹ 64/58 ²	65/55	5/5 -/3
53. sz. út Széchenyi u.	70/65	65/55	5/10
5402. sz. út (Batthyány u.)	67/61	65/55	2/6
5309. sz. út (Mártírok útja)	68/62	60/50	8/12
Szász K. u. – Köztársaság u.	72/65	65/55	7/10
Szilády Áron u.	70/63	65/55	5/8
Kölcsey Ferenc u.	66/58	60/50	6/8
Szabadkai utca	66/59	60/50	6/9
Kárpát utca	66/58	60/50	4/6
Bajza utca	64/56	60/50	4/6
Vadkert utca	67/60	60/50	7/10

¹ 1999-es mérési eredmény

² 1989-es mérési eredmény

Az eredményekből kitűnik, hogy a fontosabb közlekedési utak mentén számítható zajterhelés jelentősen meghaladja 4/1984. (I.23.) EüM r. 3. sz. mellékletében megadott, az új tervezésű területekre vonatkozó határértékeket.

Az 53 sz. út Kossuth utcai csomópontjának terhelése viszonylag kedvező, amely abból adódik, hogy a tömbházak homlokzatai merőlegesen az 53 sz. útra, s viszonylag nagy a védőtávolság. Különösen nagy terhelés éri viszont az 53 sz. útnak az úttengelyhez közeli homlokzatait (Széchenyi u., Fejérföld u. páratlan oldala), ill. a belváros tömör beépítésű, szűk keresztmetszetű, forgalmas pontjait.

8.31. Az 53. számú főút városi átkelési szakaszán a mérhető zajterhelés nappal kb. 5 dB, éjjel pedig 5-10 dB mértékben túllépi a megengedett határértéket. A terhelés a nemzetközi forgalom várható felerősödése miatt tovább növekedhet, ezért zajvédelmi szempontból is feltétlenül indokolt az elkerülő útszakasz megépítése, a Fejérföld utca – Széchenyi utca tehermentesítése.

A Kossuth L. utcára, Szilády utcára és a Belváros egyéb utcáira nem állnak rendelkezésre mérési adatok, de alkalmi zajvizsgálatok és lakossági tapasztalatok alapján megállapítható, hogy a terhelés – főleg munkaidőben – igen nagy.

8.32. A Belváros zajterhelésének csökkentését leghatékonyabban a Dong-ér-völgyi belső elkerülő út megvalósítása biztosíthatja.

VASÚTI KÖZLEKEDÉSI ZAJ

A vasúti közlekedéstől eredő, az MSZ 07-2904-1990. sz. szabvány szerint számított zajterhelést a következő összefoglaló táblázat adja meg.

Három szakaszt vizsgáltak:

1. a Budapest-Kelebia vasúti fővonalnak a Bajza utca környezetére eső szakaszát
2. a Budapest-Kelebia vasúti fővonalnak a Batthyány u. Csalogány u. környezetében lévő szakaszát, amely keresztmetszeten áthaladnak a Kiskunhalas-Baja mellékvonal járatai is
3. Kiskunhalas-Kiskunfélegyháza vasúti mellékvonalnak a Szegedi út környezetében lévő szakaszát.

vizsgált szakasz	L _{Aeq} (dB) nappal/éjjel	zajterhelési irányértékek (dB) nappal/éjjel	Értékelés Túllépés (dB) nappal/éjjel
Bajza utca – Pásztor utca	44-49/41-46	65/55	-/-
Batthyány u. – Csalogány u.	49-53/46-50	65/55	-/-
Szegedi út	37-40/34-37	60/50	-/-

Látható, hogy az irányértékek teljesülnek, s kedvező, hogy a kis forgalom miatt az éjszakai értékek is alacsonyak. Az ATIKÖFE közlése szerint korábban panaszbejelentés volt a katonai rakodóra, de az jelenleg már nem üzemel.

A Budapest-Kelebia vonal kétvágányúsítása és sebesség-emelése megnöveli a terhelést. A járatok sűrűsödése miatt több dB értéknövekedés is elképzelhető. A mértékadó mérési hely (Batthyány u.) nappal 12 dB, éjjel 5 dB tartalékkal rendelkezik, remélhetőleg a forgalomnövekedés ezt nem meríti ki.

SZÓRAKOZTATÓ LÉTESÍTMÉNYEK ZAJA

A szórakoztató létesítmények okozta zajterhelésről nem állnak rendelkezésre adatok. A szabályozásuk során a következő javasolt elvek érvényesítendőek:

Területi funkció	Heti 1 alkalomnál többször	Legfeljebb heten- te 1 alkalommal	Eseti *
2. területi kategória	50 / 40	55 / 45	60 / 50
3. területi kategória	55 / 45	60 / 48	70 / 55
4. területi kategória	60 / 50	65 / 53	70 / 60

* Ide sorolandók egyedi elbírálást igénylő rendezvények (pl. utcabál, szabadtéri koncert stb.)

HULLADÉK-GAZDÁLKODÁS

SZILÁRD ÉS FOLYÉKONY HULLADÉK ELHELYEZÉSE

Kiskunhalason intézményes szemétszállítás működik a Városi Kommunális Szolgáltató Kft. üzemeltetésével. A város É-i határában lévő korábbi szilárd hulladék lerakót 1993-ban zárták be. A szeméthalmaz vízzáró módon való lezárása, a képződő gázok kivezetése nem történt meg, a ráhulló csapadék átmosó hatásának következtében továbbra is talajvízszennyező forrásnak tekintendő.

8.33. Szakszerűen és mielőbb lezárandó a volt szeméttelep (Dong-értől 50 méterre fekvő szennyezőforrás!).

A jelenleg üzemelő szeméttelp az Alsó-Öregszőlők K-i határában található, burkolt úton közelíthető meg a Keceli útról. K-ról kisebb erdőfoltok övezik, a város irányában és D felé nagyobb egybefüggő erdőterületek határolják. Területe kb. 2,0 ha. Műszaki védelemmel és talajvízfigyelő kutakkal van ellátva. A terület kerített, a rétegenkénti tömörítés és földtakarás azonban nem rendszeres. A telep befogadóképessége zárótöltés-magasítással még néhány évre elegendő.

A hulladék szelektálását (papír, fém, műanyag) a telepen végzik, szétválasztás után elszállítják. Az üveghulladékra nincs fogadókészség, az összegyűjtött anyag halmozódik.

Átmenetileg – amíg a szennyvíztelepi műtárgy építése meg nem történik – a szippantott szennyvíz fogadását is itt végzik.

8.34. A működő szeméttelp elsődleges védőzónáját 500 méteren belül erdősítéssel, az önkormányzat saját területén kell kialakítani. A másodlagos védőzóna a telep 1,0 kilométeres körzete, amelyen belül állandó emberi tartózkodásra szolgáló épületet csak ÁNTSZ hozzájárulással lehet építeni.

8.35. A zöldhulladék elhelyezésére komposztálótelep létesítendő a szeméttelp mellett, kb. 1,0 ha nagyságú területen, a szeméttelp jobb kihasználtsága érdekében.

8.36. A szelektív szemétyűjtés kihelyezett célkonténerekkel oldandó meg. A vegyesen gyűjtött hulladék válogatása továbbra is a telep területén meglévő gyűjtő- és tárolóhelyen történjen.

8.37. A szennyvíztisztító-telepi fogadóhely megépülését követően a jelenlegi szennyvíz-leürítőhely a szeméttelpen azonnal felszámolandó.

8.38. A szeméttelp befogadóképessége zárótöltés-magasítással növelendő. A város lehetőleg 2005-ig csatlakozzon a regionális szeméttlerakó programhoz. A szeméttelp ezt követően átrakóként működhet tovább.

A szervezett szemétszállítás ellenére a város környékén illegális szeméttlerakások fordulnak elő. Kritikus helyek: Harangos tér-Tinódi utca, Átlós utca, Török erdő, régi szeméttelp, felhagyott lőtér.

8.39. Fel kell számolni az illegális szeméttlerakóhelyeket.

ÁLLATI TETEMEK ELHELYEZÉSE

A szeméttelp területén belül van elhelyezve az állati tetemek átmeneti elhelyezésére szolgáló konténer, amit szerződés alapján az ATEV solti üzeme rendszeresen elszállít. Az állategészségügyi követelményeknek a jelenlegi gyakorlat nem tesz eleget.

8.39. Állati tetem boncoló alakítandó ki a szeméttelpen belül meglévő épület megfelelő átalakításával, bővítésével, vízellátásával.

VESZÉLYES HULLADÉK

Az Alsó-Tisza vidéki Környezetvédelmi Felügyelőség adatszolgáltatása szerint Kiskunhalas területén 73 bejelentett telephely van, ahol veszélyes hulladék keletkezik. Összesítésben az alábbi táblázat mutatja az 1997. évi adatokat.

Veszélyességi osztály	Megjelenési forma			Be nem sorolt (tonna)	Összesen (tonna)
	folyékony (tonna)	szilárd (tonna)	iszap (tonna)		

1.	0,982	65,114	2,316	0,104 0,024	0,104 68,436
2.	1233,701	3199,451	3449,262	0,240	7882,654
3.	0,000	3,786	0,680	0,000	4,466
összes	1234,683	3268,351	3452,258	0,368	7955,660

A veszélyes hulladékok gyűjtésére, tárolására és ártalmatlanítására vonatkozó előírások és jelentési kötelezettségek betartását az ATIKÖFE ellenőrzi és szankcionálja az észlelt hiányosságokat. A telephelyeken keletkező veszélyes hulladék egyébként a jogszabályok szerint csak korlátozott mennyiségben és biztonságos módon tárolható a gyűjtőhelyen, s évente legalább egyszer el kell szállítani a kijelölt tároló-, vagy ártalmatlanító helyre.

A Nyitott Égbolt Kft. foglalkozik más cégek veszélyes hulladékainak összegyűjtésével is.

8.41. Idegen eredetű (nem saját tevékenységből származó) veszélyes hulladék gyűjtésével foglalkozó telephelyet csak a város DK-i iparterületein (Budapest-Kelebiai vasútvonaltól K-re, a Félégyházi út vonalától D-re) lehet nyitni.

A város területén veszélyes hulladék tárolóhely nem működik. A ROTARY Kft. fúrásiszap tárolója (Zsana) 1989. óta fogad veszélyesnek minősülő (veszélyes II. és III.) anyagokat. A telep a kiskunhalasi határ szomszédságában helyezkedik el, környezeti hatása átnyúlik a város területére.

8.42. A ROTARY Rt. zsanai fúrásiszap-tárolójának további üzemeléséhez Kiskunhalas akkor járul hozzá, ha a tárolót lefedik, és az 500 méteres körzetbe (elsődleges védőzónába) eső területet saját védőterületként kialakítják, az 500-1000 méteres távolságba (másodlagos védőzónába) eső tanyákat, ültetvényeket pedig megszüntetik. A másodlagos védőzónán belül építmény elhelyezése, szennyeződésre érzékeny ültetvények telepítése nem engedélyezhető.

A KOMMUNÁLIS EREDETŰ VESZÉLYES HULLADÉK GYŰJTÉSE

A háztartásokban keletkező veszélyes hulladékok (galvánelemek, fel nem használt gyógyszerek, festékmaradékok, stb.) gyűjtése még nem rendszeres.

8.43. Rendszeresíteni kell a háztartási veszélyes hulladékokat begyűjtő járatokat („akku TAXI”).

9. MŰVI ÉRTÉKVÉDELEM

EGYEDI VÉDETTTSÉG

Városháza Hősök tere 1. /600/ hrsz.:1
Hikisch Rezső – Kotál Henrik tervei szerint (1905-6)

Ref. templom Hősök tere – Szilády Áron u. sarok
/601/ hrsz.: 2244 Barokk, 18. sz. második fele
Átépitve a 19. sz. elején

Kálvária /6673/ hrsz.: 5197
Népies barokk, 19. sz. eleje

Szélmalom Kölcsey u. – Szélmalom u. sarok /602/ hrsz.: 1051
Népi, 19. sz. közepe

Kvartély-ház Köztársaság u. 1. /603/ hrsz.: 3662
Barokk, 1758. Átalakítva 1799-ben

Általános Iskola Köztársaság u. 9. /604/ hrsz.: 3668
Szecessziós, épült 1913-ban. Tervezte: Györgyi Dénes

Lakóház Marx tér 1. /9091/ hrsz.: 324 Népi

Lakóépület Posta u. 14. /9208/ hrsz.: 80

R.k. templom Szent Imre u. – Szentháromság tér sarok
/605/ hrsz.: 4580 Barokk, 1770.

Sóstói csárda /9867/
Késő klasszicista, teknőboltozatos teremmel

Végh-kúria Bajcsy Zs. u. 5. /597/ hrsz.: 319
Klasszicista, 19. sz. eleje

Ref. temető Kárpát u. (Rakodó u. sarok)
/9210/ hrsz.: 4735

Babó-kúria Gimnázium u. 4. /508/ hrsz.: 174
Klasszicista, 19. sz. első fele

Református paplak Hősök tere 2. /599/ hrsz.: 2245
Barokk, kerítés és kapu 1850, klasszicista

Zsinagóga Petőfi u. 1. /10342/ hrsz.: 3925
Klasszicista-romantikus 1857-60

HELYI MŰEMLEKVÉDELEM

A helyi védelem célja: a várostest szövetét képező épületállománynak és a hagyományos városszerkezeti elemeknek mind teljesebb körű megóvása a csak a pillanatnyi gazdaságossági előnyt tekintő átalakítástól.

A helyi védelem értelme: az alföldi mezővárosi létforma viszonylagos változatlansága és az ennek során egyensúlyba került harmónia az épített környezetben a hosszú idő alatt kialakult és sikeres megoldásokhoz való ragaszkodást a további fenntartható fejlődés zálogává teszik.

A helyi védelem eszközei: a tiltó és megszorító szabályok, melyek az építési tevékenységet visszafogják, illetve kanalizálják, valamint az ösztönző intézkedések a hagyományosan bevált környezeti elemek megtartására. Ez utóbbiak különösen az anyagi és erkölcsi támogatás biztosítását jelentik.

A helyi védelem szabályozási tervi kategóriái: az egyedi és a területi védelem. Az egyedi védelem egyes objektumokra vagy azok részletére vonatkozik, a területi védelem az épületcsoportokat, településszerkezeti elemeket, látványokat és ezek kapcsolatait óvja és őrzi.

A helyi védelem fokozatai: az eredetiben megtartandó (1), a jellegében megtartandó (2) és a részleteiben megtartandó (3) fokozatok.

A helyi védelem foganatosítása: az építési munkával érintett ingatlan eredetileg volt állapotának dokumentálása minden esetben kötelező. A tervdokumentációnak tartalmazni kell az utcaképre vonatkozó munkarészt. Az engedélyezési eljárás körültekintőbb volta érdekében elvi építési engedélyt kell kérni a végső tervezett állapot feltüntetésével. Szükség esetén a városi főépítész és a műemléki hatóság szakvéleményét meg kell kérni.

A helyi védelem és az Országos Műemlékjegyzék kapcsolata: a védettség csak egy listán jelentkezik, országos jegyzékbe vételkor a helyi védelmet automatikusan törölni kell. A legértékesebb (1. fokozatba tartozó) helyi védett ingatlanok az országos jegyzékbevitel várományosai.

A helyi védelem keletkezése, megszűnése: önkormányzati rendelettel történik, a tulajdonosokat a szokásos módon a változásról értesíteni kell.

A helyi védelem balasi sajátosságai:

1. A török pusztítások nyomán legrégebben újratelepült városrész, a Tabán, szerkezetileg majdnem eredeti formájában megmaradt.
2. A múlt század második felétől a mezőgazdasági népesség életnívójának emelkedése és a polgárosodás folyamata minden lenyomatát ránk hagyta. Különösen a századforduló és a századelő épített öröksége dominál.
3. Nagy számban megvannak a népi építkezés járulékos elemei (melléképületek, kutak, keresztetek, kerítések, stb.).
4. Fellelhető a mezőváros jellegzetes utcaképei, a hagyományos burkolatok, árkok, zöldfelületek.
5. A folyószabályozások kora előtti morfológia, illetve az ennek megfelelő építési szokások emléke városrészekre kiterjedően megmaradt. A városszéli telkek mérete és osztása sok helyütt nem változott, aprózódásukra nem mindenütt került sor.
6. A lakótelep építés a városközpontot jelentős részben megkímélte, és az okozott szerkezeti károk elviselhető mértékűek, illetve orvosolhatók.

A belterület szerkezetének történeti rétegződése helyi területi védettség alkalmazását teszi szükségessé. A Tabán egész területén, valamint a városközpont, a Felső-és az Alsóváros épségben megmaradt szerkezetű tömbjeiben egyedi szabályozás által kell a lakossági építési igényeket összhangba hozni a védett településszerkezet megőrzésének szempontjaival.

9.1. A művi értékvédelem alapjául szolgáló 28/1994. (X.4.) Ktr. számú rendelet előírásai frissítve kerüljenek bele a szabályzatba.

9.2. A jegyzékbe foglalt helyi védettségű épületlista alapján kell a hatósági munkát végezni:

- 1. védelmi kategóriába tartozó épületeket tovább kell terjeszteni országos védelemre, amíg az eljárás le nem zajlik, a 2. védelmi kategória előírásait kell betartani.**
- 2. védelmi kategóriába tartozó épületek esetén cél az épület eredeti jellegének minél teljesebb megőrzése, ezért az engedélyezési eljárást fokozott szakmai bírálat alá kell vonni, megadva az általános bírálati**

szempontokat, továbbá ki kell terjeszteni az engedélyköteles beavatkozások körét (reklámtábla, homlokzatfestés, héjazatcsere, antenna- illetve klímaberendezés kihelyezése).

3. védelmi kategória csak bizonyos épületelemekre vonatkozik, melyek mibenlétét rögzíteni szükséges.

9.3. A védettség hatályát és az esetleg elvégezhető átalakítások körét pontosan meg kell határozni.

9.4. Különbséget kell tenni a népi építészeti és egyéb (városias) emlékek között és ennek a támogatási rendszerben is meg kell mutatkoznia. A népi műemlékek sérülékenyebbek, állandó karbantartásra szorulnak.

9.5. A városi-polgári épületek esetében a támogatásra pályázók személye, anyagi helyzete nem bírálati szempont.

9.6. Helyi városképi védettséget kell érvényesíteni a T-2 tervlapon bejelölt történeti városrészekre, ahol anyaghasználati, felületképzési, beépítési ajánlást és korlátozást kell hozni. Ugyanezen a területen telkenkénti szabályozás szükséges.

A telkenkénti szabályozás során nagy haszonnal vehető kézbe a tervezők által térképtári forrásokból beszerzett századfordulós kataszteri (M=1:2880 méretarányú) térkép. A *következő lapon közreadott részlet* mutatja, hogy a történeti városmag minden telkéről, épületéről és az építés szakaszairól sokat árul el ez a dokumentum.

9.7. A helyi védelmi előírások végrehajtását évente számon kell kérni.